

Måndagen den 21 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 Mars.

§ 2.

Fortsattes behandlingen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 28, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Attonde Hufvudtitel.

Förekom i ordningen:

Punkten 4, mom. a).

Härvid yttrade:

Herr Jöns Olsson: Jag anser, att Utskottet alltför knapphändigt behandlat eller, rättare sagdt, icke behandlat den föreliggande Kongl. Propositionen. Det förefaller mig som om Utskottet, med anledning af de i denna punkt behandlade motioner, funnit en alltför bekväm utväg att afstyrka densamma, en bekvämlighet, som så ofta af Utskotten begagnas, då någon fråga förekommer, som de icke vilja omhulda: att de hänvisa förslaget till redan varande komitéer eller, som med detta, till en möjligen blifvande utredning. Här om vore i denna fråga mindre att säga, om den Kongl. Propositionen och motionärernas förslag stodo i något sammanhang med hvarandra, men som dessa förslag, enligt mitt förmenande, äro två helt och hållet olika frågor, som icke hafva det ringaste med hvarandra att skaffa, emedan med den Kongl. Propositionen endast afses att i någon mån ytterligare betrygga folkskolelärnarnes ekonomiska ställning efter åtta års väl vitsordad tjänstgöring genom ett lönetillägg af 50 R:dr årligen, då deremot med motionärernas förslag, hvilket omnämnes i momentet c) afses en fullständig omreglering af statsanslagens utgående till folkskoleväsendet, anser jag att Utskottet icke behandlat den Kongl. Propositionen som sig vederbort, då Utskottet endast på ett undvikande sätt utlätit sig om densamma, hvilken jag för min del deremot anser vara ganska behjertansvärd och väl förtjent af Riksdagens bifall. Man hör så ofta både inom och utom denna Kammare framhållas, hurusom vårt land befinner sig i en mindre god och lycklig ställning, hvilket man velat tillskrifva en bristfällig folkupplysning. Ligger någon sanning uti

detta påstående, hvilket jag tror det gör, så böra vi väl äfven vinnlägga oss derom, att söka bibringa folket denna högre upplysning för att derigenom bereda detsamma den lycka och det västånd, som genom en allmänare utbredd bildning anses kunna vinnas. Vid sådant förhållande torde det anspråklösa förslag, att med femtio Riksdaler föröka en folkskolelärares aflöning, sedan han under åtta års tid med nit och skicklighet skött sitt ansvarsfulla kall, väl vara värdt att af Riksdagen behjertas. Detta proportionsvis så ringa belopp kan ju nästan endast betraktas såsom ett premium åt dem, i hvars vård vi öfverlemnade det dyrbaraste vi ega, våra barn. Enskildt hör man ofta uttalas, att folkskoleläraryne äro tillräckligt aflönade i förhållande till de kunskaper de ega och den undervisning de förnä meddela; jag ber dock härvid få erinra, att det knappast torde vara något land i Europa, som så illa aflönar dessa tjänstemän, som vårt, och äfven nu är det icke fråga om att från början höja deras aflöning, utan endast att efter en längre tids förlopp förünna dem en obetydlig tillökning uti deras inkomster. Det må visserligen vara en sanning, att folkskoleläraryne kunskaper icke ega någon stor omfattning och att den undervisning de meddela icke alltid är så god, som önskligt vore, men likasom man plägar säga: sådan lärare, sådan undervisning, kan man äfven med skäl påstå, att sådan lönen är, sådan är äfven läraren.

På grund af hvad jag nu yttrat, anhåller jag, att Kammaren måtte, med afslag af Utskottets hemställan i mom. a) af denna punkt, lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts framställning om anvisande af 68,000 R:dr såsom lönetillägg för examinerade skollärare.

Herr Witt: I likhet med den föregående talaren anser äfven jag, att något egentligt sammanhang icke eger rum mellan den Kongl. Propositionen och det förslag, som innefattas under mom. c) i denna punkt. Det är nemligen klart att, om en sådan skrifvelse, som uti detta mom. omnämnes, kommer att till Kongl. Maj:t aflätas, och hvilket jag för min del hjertligen önskar, densamma af Kongl. Maj:t kommer att mottagas antingen med bifall eller med ogillande af de uti densamma uttalade principer. Mottages den med afslag, så utgör ju detta afslag icke något hinder för Riksdagens bifall till den i förevarande mom. a) föreslagna löneförhöjningen; mottages åter en sådan skrifvelse med godkännande af de deruti uttalade principer, så är jag öfvertygad, att Regeringen icke derföre skall frångå den åsigt, den redan hyser om lämpligheten af att efter ett visst antal år förhöja folkskoleläraryne aflöning. Man må för öfrigt hysa och uttala olika åsikter om folkskoleläraryne skicklighet och duglighet; men för min del må jag bekänna, att jag, som varit i tillfälle att i ganska vidsträckt omfång med uppmärksamhet följa deras verksamhet, kan intyga, att de i allmänhet med nit och trohet utöfvat sitt ansvarsfulla kall och i sin enskilda vandell gjort sig förtjente af det bästa vitsord. När man härtill besinnar de ekonomiska bekymmer, hvarmed dessa tjänstemän hafva att kämpa, och hvilket har till följd, att de af näringsomsorger blifva lockade att lemna sin egentliga verksamhet och för ekonomisk vinnings skull deltaga i för skolans ändamål främmande angelägenheter, så anser jag detta, långt ifrån att vara ett skäl till af-

slag å den Kongl. Propositionen, tvärtom tala för bifall till densamma. Då vi tillika veta, att denna princip om löneförhöjning redan tillämpas inom elementarläroverken på det sätt, att lärarne vid desamma hvar femte år under tjugo års tid åtnjuta en löneförhöjning af 500 R:dr för hvarje gång, och hvilken löneförhöjning utgör hälften af en läroverksadjunkts samt en fjerdedel af en lektors primitiva lönebelopp, så torde det icke vara obilligt att, såsom här föreslås, blott för en enda gång förhöja äfven folkskolelärnarnes aflöning med den ringa summan af 50 R:dr, hvilket utgör endast en åttendedel eller en tiondedel af det ursprungliga lönebeloppet.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet.

Herr Anders Persson: Äfven jag kan för min del icke finna de skäl Utskottet anfört för sitt afstyrkande af bifall till Kongl. Maj:ts framställning i detta ämne vara tillfredsställande. De föregående talarne hafva dock redan så utförligt utvecklat de åsigtger jag i denna sak hyser, att för mig icke så mycket återstår att tillägga. Utskottet har äfven medgifvit, att det visat sig, det de anslag, som under sednare åren utgått till folkupplysningens befrämjande, verkat ytterst välgörande för detta stora ändamål, men att likväl ännu ofantligt mycket återstår att göra, innan folkskolan kan komma att uppnå den utveckling, som utgör föremålet för hvarje sann fosterlandsväns sträfvande, det torde väl få medgifvas.

Då Kongl. Maj:ts Proposition i frågan afser att åt skollärare, som under en tid af 8 år med nit och skicklighet skött sitt ansvarsfulla kall, bereda en liten väl behöflig tillökning i deras nu så knappt tilltagna löneförmåner, och jag derigenom ser ett medel att befrämja folkundervisningen, samt för öfrigt är af den åsigt, att det icke är på de knappa anslagen, som ifrågasättas åt folkundervisningen, vi skola pruta eller försöka "dra in" för att få statsregleringen att gå ihop, anhåller jag om Kammarens bifall till Kongl. Maj:ts Proposition och yrkar afslag å Utskottets hemställan i mom. a) af denna punkt.

Herr Abraham Rundbäck: Jag vill i likhet med den förste talaren förklara, att jag anser det mycket lämpligt och välbetänkt, att här i landet likasom uti andra länder bevilja en successiv löneförhöjning åt folkskolelärnarne. Jag vill äfven, liksom den andre talaren i detta ämne, påstå, att lärarne väl förtjena denna löneförhöjning, såsom en uppmuntran, men på samma gång måste jag likväl för närvarande ställa mig på Stats-Utskottets sida och yrka bifall till dess hemställan i detta moment. Kongl. Maj:t har nemligen nu för första gången frånträdt en princip, som hittills alltid af båda Statsmakterna blifvit fasthållen och hvilken jag för min del ställer så högt, att jag icke vill frångå densamma, den principen nemligen, att folkskolan i främsta runnet bör vara en kommunens angelägenhet och att Staten endast i andra hand bör träda emellan och understödja densamma: kommunen bör vara folkskolans principal och Staten endast dess beskyddare. Nu deromot föreslås det, att Staten ensam skall lemna folkskolelärnarne en del af deras lön, utan alla bidrag å kommunens sida. Detta är, såvidt jag vet, icke förhållandet på andra stäl-

len. Särskildt erinrar jag mig, att t. ex. i Norge det är amtformandskabet, som bestämmer de olika lönetillägg som beviljas dessa lärare, det första efter sju och det sednare efter femton års tjenstgöring. I allmänhet variera dessa tillökningar af lönebeloppet emellan tio och femton specier för den första löneförhöjningen, och emellan femton och tjugofem specier för den sednare. Den ena hälften af dessa belopp tillskjutes af amtet och den andra af statsverket. På samma sätt föreslås nu, att man äfven hos oss skulle bevilja ett lönetillägg åt folkskolelärarne, och detta finner jag fullt riktigt. Men att detta tillägg skall blifva mera tillfälligt och att det endast skall utgå af Staten, finner jag mindre lämpligt. Jag anser derföre, att detta förslag, under den form det nu föreligger, icke bör af Riksdagen bifallas, men deremot vore det mig kärt, om till en blifvande riksdag kunde framläggas ett förslag i den syftning, att Staten och kommunen tillsammans borde hjälpas åt att tillskjuta medel till förbättrande af dessa lärares lönevillkor.

Medan jag har ordet, ber jag äfven få rätta några misstag af den första talaren i ämnet, då han förmenade, att folkskolelärarne näppeligen voro så klent aflönade i något annat land som i Sverige. Förhållandet är nemligen tvärtom det att, såvidt jag känner, icke mer än ett land, Danmark, bättre aflönar sina folkskolelärare än vårt. Jag kan dock icke bestämdt på siffran uppgifva till huru högt belopp folkskolelärarnes löner uppgå i Danmark, emedan i dem ingå äfven åtskilliga tillfälliga inkomster, hvilka icke så noga kunna beräknas. Deremot har jag mig bekant, att uti Norge, hvarest lefnadstkostnaderna sannolikt äro en tredjedel dyrare än hos oss, dessa lärares aflöning i medeltal endast uppgår till omkring 300 R:dr. I Preussen utgöra de 75 till 150 Thaler, eller 200—300 R:dr R:mt; i Bayern finnas 4,000 skollärare, som hafva omkring 300 R:dr årlig lön och endast 400, hvilkas årliga inkomst uppgår till 600 R:dr, i Sachsen utgör den vanliga lönen 375 R:dr, i Hessen 230—550 R:dr efter olika grunder, i Hannover är denna lön ännu mycket mindre, enär maximibeloppet å densamma för några år sedan uppgick till blott 200 R:dr, i Württemberg varierar den äfvenså emellan 200—300 R:dr. Jag får likväl här nämna, att jag icke känner, om förenända lönebelopp under sednare åren blifvit höjda. Man finner emellertid häraf, att då våra folkskolelärare löneförmåner uppgå till 400 R:dr, förutom husrum, vedbrand och kofoder, den förste talarens påstående i detta afseende icke är så fullt exakt. Härtill kommer ytterligare den omständigheten, att våra folkskolelärare numera på gamla dagar blifva pensionerade, hvadan de äfven vid sitt afskedstagande kunna vara förvissade om en bekymmerfri ekonomisk ställning på ålderdomen, hvilken fördel icke förefinnes för dessa tjenstemän i något annat land, såvidt jag vet, än i Danmark.

På dessa skäl vågar jag för närvarande yrka afslag å Kongl. Maj:ts framställning i det föreliggande momentet.

Herr Hjelm: Jag är på sätt och vis förekommen af de två första talarne i ämnet och instämmer med dem rörande princip och talande behof af ålderstillägg i löneförmåner, hvarigenom lärarne, nu dertill drifna af nød, hindrades från att söka s. k. biförtjenster, hvilka vända sinnet från skola, barn och sjelfstudium; ja, gjort både nitiska och skickliga

lärare under årens lopp minst sagdt likgiltiga för sin lika sköna som maktpåliggande verksamhet. Jag vill derföre egentligen fästa mig vid det yttrandet af den siste talaren, att folkskolelärarne i vårt land skulle i jmförelse med dem i andra länder vara nästan de bäst aflönade. Denna uppgift var för mig i sanning rätt öfverraskande, ty jag känner verkligen icke utom Norge något land, med undantag måhända af Frankrike och England, uti hvilket lärares aflöning vid folkskolan uppgår till så ringa belopp, som hos oss. Utan att emellertid icke heller vilja närmare uppehålla mig vid denna fråga kan jag ej underlåta att uttrycka några betänkligheter vid att för närvarande lemna mitt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet, vore icke skälen för en löneförbättring så talande, behofvet stort. Jag uttalade här på detta rum för några dagar sedan min åsigt om nödvändigheten deraf, att i deras helhet omarbета och till ett helt sammandraga de olika stadganden, som för närvarande finnas angående folkskoleväsendet i vårt land. Då jag fortfarande vidblifver dessa mina åsikter, kan jag sålunda icke nu finna mig rätt väl vid att lemna mitt bifall till det gjorda förslaget, att endast omarbета och förändra de delar af denna stadga, som beröra folkskolelärarnes materiela förmåner, och skulle afstyrkt bifall till den Kongl. Propositionen, om jag icke kände att sådant komme att inverka menligt på sjelfva undervisningen. Det är sålunda under förhoppning derom, att Riksdagen inom icke allt för aflägsen tid blifver i tillfälle att ingå till Kongl. Maj: med begäran om folkskolestadgans omarbétande i dess helhet, som jag för närvarande anser det vara skäl att, med uttalande af de principer, vi i afseende å denna förändring önska må blifva följda, under tiden det af Utskottet afstyrkta anslaget måtte utgå från statsverket, enär Regeringen är benägen att lemna en, om ock tillfällig löneförbättring till de så svagt aflönade lärarne.

Jag yrkar bifall till hvad Kongl. Maj:t häruti föreslagit.

Herr Lyttkens: Det tyckes vid första påseendet som om momentet c) i denna punkt icke stode i närmare sammanhang med de tvänne föregående momenten, men då man vid närmare aktgifvande å Utskottets motivering finner att så är förhållandet, hemställer jag vördsamt till Herr Talmannen, huruvida det icke må tillåtas att, för tidens vinnande, låta diskussionen röra sig kring alla tre momenten på en gång.

Å Herr Lyttkens yrkande, att gemensamt med mom a) jemväl mom. b) och c) i förevarande punkt måtte komma under föredragning, gaf Herr talmannen proposition, men denna proposition besvarades med nej, hvadan berörde yrkande förfallit.

Herr Lyttkens: Att tala om folkskolans stora vikt och betydelse och dess höga uppgift att sprida upplysning och kunskaper bland den stora massan af befolkningen i landet, torde vara öfverflödigt, enär alla i denna sak synas vara ense. Beträffande åter det påståendet, att folkskolelärarnes aflöning redan nu vore tillräcklig, hemställer jag till en hvars eget bedömande, huruvida denna lön af 400 R:dr, hvilket utgör omkring 1 R:dr 12 öre pr dag, må anses tillräckligt stor för en folkskolelärare

att dermed försörja sig och sin familj. Kongl. Maj:t har i sin nu gjorda framställning, med fästadt afseende å dessa folkskolelärares ömmande ekonomiska förhållanden, föreslagit en liten förhöjning af deras lönevilkor, hvilken väl må anses af högsta behof påkallad. Vid jmförelse med den hvar femte år under tjugo års tid återkommande stora löneförhöjning för elementarläroverkens lärare synes äfven den nu föreslagna löneförhöjningen af femtio R:dr för en gång åt folkskolelärarne vara ganska ringa och väl förtjent att af Representationen bifallas, ty jag tror i sanning icke att man skall förebrå oss att hafva höjt skatterna, derföre att vi till ett så allmännyttigt ändamål som detta beviljat den föreslagna obetydliga summan. Det är derföre med nöje som jag, på samma gång jag yrkar afslag å Utskottets hemställan i denna punkt, lemnar mitt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i denna del af Utlåtandet.

Herr Medin: Vill man verkligen få dugliga och skickliga lärare för folkets barn, så tror jag äfven att man, i betraktande af det makt-påliggande kall de hafva att fylla, i främsta rummet bör se till, att man kan gifva dem en sådan aflöning, att de dermed kunna föda sig och sina familjer. Om de sköta sin ansvarsfulla plats såsom de böra, fordrar äfven billigheten, att man derför gifver dem en skäligen aflöning. Man säger visserligen, att det endast tillkommer kommunerna sjelfva att aflöna dessa lärare, men kommunernas utskylder äro redan förut så dryga, att de icke ensamme, utan Statens mellankomst, mäktat utgöra alla de utgifter, hvilka för folkskoleväsendets befrämjande och fromma kunna vara erforderliga. När vi veta, hvilka ofantliga belopp Staten utgifver för elementarläroverken, så kan jag icke finna något skäl, hvarför vi skulle söka inbespara några småsummor för folkskolans ytterligare utveckling. Med det stora antal lärjungar, hvilka undervisas i folkskolan, anser jag det nästan vara nödvändigare att uppmuntra denna institution än elementarläroverken, hvilka, såsom vi alla veta, ganska ofta hafva många drygt aflönade lärare, men, jmförelsevis med folkskolan, endast få lärjungar. För min del instämmer jag med dem som yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition och afslag å Utskottets hemställan.

Herr Bjerkander: Det var med anledning af den förste talarens yttrande, att Kongl. Maj:ts förevarande förslag icke skulle ega något sammanhang med Utskottets hemställan under mom. c), som jag begärde ordet. Utskottet har nemligen under mom. c) föreslagit, att Riksdagen måtte i underdånig skrivelse anhålla, att Kongl. Maj:t behagade taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke den till församlingarne öfverlätna andelen af personliga skyddsafgiften lämpligen borde till statsverket indragas för att jemte öfriga till folkundervisningen anslagna statsmedel användas såsom bidrag till folkskolelärares aflöning. Det skulle ju vid sådant förhållande se besynnerligt ut om Utskottet i det förevarande första momentet skulle hafva tillstyrkt Kongl. Maj:ts begäran om ett särskildt anslag för detta ändamål, på samma gång Utskottet uti tredje momentet föreslås att sådana särskilda anslag måtte till statsverket indragas. Det är just dessa många anslag från olika kassor, som i folkskoleväsendet och dess ändamålsenliga ordnande förorsaka oreda och villervalla. Må vi derföre se

till att vi en gång kunna komma på den punkt, att från den gemensamma statskassan en viss årlig summa till hvarje folkskolas underhåll måtte öfverlemnas. Äfven jag anser, att dessa lärares löner böra förhöjas, men i likhet med Utskottet kan jag ej finna den under mom. a) föreslagna formen för denna förhöjning vara lämplig, hvadan jag alltså är af den mening, att den i mom. c) föreslagna utredningen i ämnet dessförinnan måtte komma till stånd. Jag yrkar på dessa grunder bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Johan Bergström: Oaktadt jag är en varm vän af folkskolan och såhunda äfven fullkomligt instämmer med dem som här talat till förmån för folkskolelärares högre aflöning, kan jag dock för närvarande icke annat än bifalla det slut, hvartill Utskottet i detta moment kommit.

Jag håller nemligen före, att det är fullkomligt oriktigt att längre fortgå på den redan af Riksdagen beträdda banan, att nemligen utslutande af statsmedel bevilja stora anslagssummor till folkskoleväsendets utvidgning och dess lärares förhöjda aflöning. Då vi nemligen veta, att Staten redan för detta ändamål utbetalar ända till 940,000 R:dr årligen hvilka medel icke alltid efter de billigaste och rättvisaste grunder bland församlingarne fördelas, samt då folkskolan väl i främsta rummet bör anses vara en kommunens enskilda angelägenhet, hvarför det ock i första hand bör tillkomma kommunens medlemmar att dels bidraga till folkskoleväsendets utbildning dels äfven bestämma, huru de till detta ändamål anvisade medel lämpligast böra användas, så måste jag, intill dess en närmare utredning i detta afseende kommit att ega rum och hvarom Utskottet uti mom. c) här nedan gjort framställning, för närvarande yrka bifall till Utskottets förslag under det föreliggande mom. a) af denna punkt.

Herr Jöns Olsson: I anledning af en föregående talares påstående, att folkskolelärares löner knappast i något annat land vore så höga som hos oss, och hvarpå den ärade talaren särskildt anförde Norge som exempel, ber jag få lemna några upplysningar. Hvad då särskildt Norge beträffar, så är det visserligen sannt, att penningelönen derstädes icke är större än i Sverige, utan snarare något mindre, men härvid är dock att märka, att folkskolelärares i Norge hafva vida bättre boställen än deras kamrater härstädes. Kontanta lönen till skollärares i Norge är i medeltal 95 specier, eller i rundt tal närmare 400 R:dr, men så hafva de dessutom, förutom andra naturaprestationer, så stort jordland att de derpå tillräckligt kunna föda tvänne kor, då deremot skollärares hos oss endast hafva jordland, eller betalning för kofoder åt en ko; när nu kofodret vanligen beräknas till omkring 60 R:dr för hvarje ko. är det klart att skollärares i Norge äro bättre aflönade än hos oss, om ock deras kontanta aflöning är några Riksdaler mindre. Dessutom tillkommer äfven hos dem genom en förordning af år 1863 det s. k. ålderstillägget, hvilket består deruti, att en folkskolelärare efter 7 års tjenstgöring erhåller en förhöjning af 10 specier uti sin aflöning, samt efter 15 års tjenstgöring 20 speciers tillökning uti den ursprungliga lönen, hvaremot det nu föreliggande förslaget afser att endast för en gång bevilja ett lönetillägg af femtio

R:dr efter 8 års väl vitsordad tjenstgöring. Hvad åter folkskolelärarnes löner i Danmark beträffar, så variera dessa mellan 800—1,200 R:dr. Samme talare ansåg äfven att det ifrågasatta lönetillägget icke borde af Riksdagen bifallas, med mindre än att äfven kommunerna sjelfva ålades erlägga ett motsvarande bidrag. Jag har redan under förlidet år, då en likartad fråga förevar, med räkenskaper visat att kommunerna under tre olika former redan bidraga till folkskolelärarnes aflöning utan motsvarande bidrag af Staten. Man bör nemligen komma ihåg att kommunens utgifter för detta ändamål icke endast utgöras af kontanta bidrag, utan äfven bestå deruti, att församlingarne åt sina folkskolelärare upplåta boställsrum samt äfven förse dem med vedbrand, planteringsland, kofoder, m. m., till hvilka naturaprestationer Staten icke i ringaste mån bidrager. Beträffande slutligen en annan talares förmenande, att Utskottet genom sin hemställan uti mom. c) skulle till fullo hafva besvarat Kongl. Maj:ts framställning uti det föreliggande mom. a), så må jag säga, att jag för min del icke kunnat finna att så varit förhållandet; ty Utskottet har uti den under mom. c) föreslagna skrifvelsen icke med ett enda ord antydtt, att Kongl. Maj:t skulle täckas taga denna fråga i öfvervägande i sammanhang med förslaget om ny reglering af det redan nu utgående statsbidraget till folkskoleväsendets utveckling och förbättring i allmänhet, hvadan alltså ett bifall till det föreliggande mom. a) icke bör utgöra ett hinder att äfven lemna bifall till en underdånig skrifvelse i det syfte, hvarom uti 3:dje momentet omförmäles. Då jag sålunda icke kan inse att ett så oskiljaktigt sammanhang mellan dessa tvänne moment förefinnes, fortfar jag uti mitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts framställning uti det nu föreliggande momentet.

Herr Hedin: Visserligen instämmer jag med en föregående talare deri, att folkskolan i första rummet bör vara en kommunens angelägenhet, och jag har ej ett ögonblick tvekat att deltaga i ett tillfälligt Utskotts afstyrkande af väckt förslag, att Staten skulle öfvertaga folkskolelärarnes aflöning och pensionering; ty om än ej alla kommuner rätt fattat sin dyrbara pligt i detta hänseende, så är för dem åliggandet att vårda folkskolan blott så mycket angelägnare: efterhand skola de nemligen härigenom uppfostas till medvetande om folkbildningens betydelse, och då skall den främjas bättre än genom några som helst kraftåtgärder från Statens sida. Men på samma gång är det min åsigt, att Staten måste i vidsträcktare mån än hittills biträda kommunerna, och jag kan derföre ej, i likhet med den antydde talaren, blott för att vidmakthålla en formel motsvarighet mellan Statens och kommunens bidrag, vägra ett anslag, som påkallas af det mest behjertansvärda behof, — ett behof, som ju ingen förnekar och som svårigen lärer för närvarande kunna påräknas, att kommunerna skola fylla. Det har sagts, att den lönetillökning för folkskolelärarne, som genom det af Kongl. Maj:t begärda men af Stats-Utskotet afstyrkta anslag kan åstadkommas, är så liten att den gör hvarken till eller ifrån. Är verkligen 50 R:drs lönetillägg detsamma som intet för den som har 400 R:drs lön? Det har sagts, att detta tillägg alltför väl kan umbäras af dem, som genom enskilda uppdrag — såsom auktionsförrättningar, sakföreskap och dylikt — öka sina årsinkomster med

en flera gånger större summa. Dervid frågar jag om detta gäller om alla folkskolelärare, att de på nämnda sätt bereda sig inkomster, och om det är rätt att tvinga dem att genom enskilda uppdrag skaffa någon tillökning i en mindre än nödortftig årsinkomst; -- såsom anmärkning *mot* de folkskolelärare, som så förfara, är en erinran om deras enskilda uppdrag obillig, isynnerhet så länge sådana embetsmän, som äro riktigt aflönade och ej ha något nöd tvång att skylla på, åtaga sig vinstgifvande enskilda uppdrag, stundom i en sådan omfattning, att tjensten ej kan undgå att lida deraf. Jag hoppas, att Kammaren ej skall visa sig njugg *mot* folkskolan: i folkbildningens kraftiga främjande ligger ankargrunden för våra förhoppningar om en jemn och lycklig utveckling för vårt fosterland.

Herr Statsrådet Carlson: Behovet af den förbättring i folkskolelärares vilkor, hvilken afses genom den Kongl. Propositionen, är, såsom jag tror, af alla erkänt. Något större behov för denna gren af undervisningen torde för närvarande icke finnas än det, att genom en förbättring af lönerna för dessa lärare sätta dem i en sådan ställning, att de icke tryckas af alltför stora näringsomsorger. Näst en god lärarens bildning inverkar ingenting så helsosamt på skolans utveckling, som om dess lärare äro fria från ekonomiska bekymmer. En förbättrad samhällsställning och en högre bildning måste äfven stå i oskiljaktigt samband med hvarandra. Det är icke heller behovet af den ifrågasatta löneförhöjningen som blifvit bestridt, utan fastmer sättet hvarpå och tiden, under hvilken, detta lönetillägg skulle utgå, och jag ber att i dessa afseenden få yttra några ord.

Betänkligheter hafva yppats, huruvida icke kommunens rätt och pligt att i främsta rummet sörja för folkskolans utveckling skulle genom det föreliggande förslaget i någon mån rubbas. Jag tror dock, att den framställning i detta afseende, som förefinnes i statsrådsprotokollet, till fullo visar dessa farhågor vara ogrundade. Om meningen här vore att lemna en lagstadgad löneförhöjning utan alla vilkor, skulle detta ej vara fallet, men då frågan är om att lemna detta lönetillägg såsom en uppmantran åt de lärare, hvilka med nit och skicklighet skött sitt kall, kan jag icke finna detta annat än billigt, på samma gång de vid löneförhöjningen stadgade vilkor icke kunna anses innebära något sårande för de lärare, om hvilka här är fråga.

I afseende å tiden för detta anslags beviljande är det nämndt, att rätta ögonblicket nu icke vore inne, emedan man på samma gång ifrågasatt ett fullständigt nytt system för Statens bidrag till folkskolorna. Men Utskottets hemställan i tredje momentet af denna punkt är i sjelfva verket oberoende af det förslag, som i det nu föreliggande första momentet innehålles, och hvarmed just afses att förekomma det folkskolelärares icke må för sin utkomsts skull tillgripa sådana utvägar, som att biträda vid handel, auktioner, bouppteckningar med flera för deras egentliga tjänstebefattningar lika främmande sysselsättningar. Vid sådant förhållande är det, som Kongl. Maj:t ansett lämpligt att utan uppskof söka förbättra dessa lärares lönevilkor.

Slutligen har äfven blifvit sagdt, att genom denna tillökning icke någon väsentlig förbättring i dessa lärares ekonomiska ställning skulle vin-

nas. Jag ber dock härvid få erinra, att ett lönetillägg, gifvet efter de här föreslagna grunder inverkar vida mera fördelaktigt än det i första ögonblicket kan synas, emedan förhoppningen att efter en viss tid ernå en förbättring i sina vilkor uppehåller läraren och lifvar hans mod äfven innan han inträdt i verkligt åtnjutande deraf. Han kan och hafva skäl antaga, att Statsmakterna framdeles skola fortgå på den redan beträdda banan och möjligen genom ytterligare lönetillägg uppmuntra sådana folkskolelärare, hvilka med nit och trohet fortfara att verka i sitt ansvarsfulla kall. Med denna min uppfattning af saken och då jag är lifligt öfvertygad, att icke någon kraftigare åtgärd för folkundervisningens befrämjande kan vidtagas än den af Kongl. Maj:t nu föreslagna, kan jag ej annat än uttrycka den varma önskan jag hyser, att Kammaren måtte till Kongl. Maj:ts framställning lemna sitt bifall.

Herr Jöns Rundbäck: Jag instämmer fullkomligt uti en föregående ärad talares åsigt derutinnan, att här icke fråga kan uppstå, huruvida det förefinnes ett behof att höja folkskolelärarnes aflöning, utan att frågan endast gäller tiden och sättet för denna lönetillökning utanordnande. Jag är nemligen af den öfvertygelsen, att Riksdagens angelägnaste omsorg bör gå derpå ut, att förse dessa lärare med ett någonlunda tillräckligt underhåll, ty om så icke sker komma ovivelaktigt de bästa och dugligaste lärarekrafterna att draga sig från skolans tjenst. Jag har sjelf i detta afseende varit i tillfälle erfaras, att de bästa lärarne numera öfvergifva skolan för att egna sig åt annan verksamhet, hvilket äfven nu för tiden, sedan folkskolelärarebildningen vunnit en högre utveckling, lättare låter sig göra. Tacksamt erkännande de vackra och talande skäl som i Kongl. Propositionen blifvit andragna för höjandet af folkskolelärarnes löner, kan jag emellertid icke annat än biträda Utskottets förslag om afslag å den för ändamålet åskade summan; emedan vilkoren och sättet hvarpå dessa medel skola erhållas äro sådana, att jag befarar det få skollärare skola erhålla, förutsatt att de på i förslaget anförda grunder vilja, den afsedda lönetillökningen. Annat hade varit om man biträdt den, som herr Statsrådet vid sistlidne riksdag uttryckte sig, nya vägen, så att man föreslagit anslagen i direkt förhållande till hvarje skola. Med förundan blef jag å Kongl. Propositionen varse att så ej skett, ehuru herr Statsrådet vid sistlidne riksdag försäkrade, att det varit hans åsigt, att redan då, om förhållandena det medgifvit, tillstyrka Riksdagen antaga ett förslag, grundadt på denna åsigt.

För att visa, det vilkoren icke äro efter mitt förmenande så riktigt afvägda, i fall en kommun skulle enligt Kongl. Propositionen kunna erhålla bidrag till höjandet af skollärarelönen, torde endast ett par exempel få andragas. Så skulle, om en kommun genom ett testamente fått sig tillförsäkrad en donation till skolan, Staten likasom lägga beslag på densamma genom att förklara att, eftersom denna donation blifvit anvisad till skolans underhåll, har den församlingen icke statsbidrag att för detta ändamål förvänta. Vidare föreslås uti den Kongl. Propositionen, att detta lönetillägg endast i det fall skall tillkomma folkskolelärare, derest han medelst af vederbörande skolråd och folkskoleinspektör meddeladt vitsord gjort sig känd för att under 8 års tid med

nit och skicklighet hafva egnat sig åt sitt lärarekall. Är skolläraretjensten förenad med annan befattning, så kan icke heller en person, hur ringa han än är aflönad, erhålla löneförhöjning, vore han än aldrig så nitisk och skicklig, emedan man i så fall afspisar en dylik begäran med de orden: Ni har en annan tjänst, lef på den i fall ni ej kan lefva på folkskollärelönen. Att låta en person på detta sätt, så att säga, aflöna sig sjelf är visserligen beqvämt i ett afseende; men om det är rättvist och om det kan bidraga att få nitiska och skickliga lärare, vågar jag betvifla. Just dessa vilkor befarar jag stundom skola göra det omöjligt för en folkskolelärare att komma i åtnjutande af denna löneförhöjning samt att han sålunda under förhoppning att hafva tjent för Rachel ofta får åtnöja sig med Lea. Dessutom kvarstår äfven ett annat hinder för utfående af detta lönetillägg. Jag kan nemligen försäkra, att skolråden på många ställen icke veta huru de skola gå till väga vid sin ansökan om att komma i åtnjutande af denna löneförhöjning och att densamma är förenad med så många olägenheter och besvär, att lärarne till följd deraf ofta gå miste om det påräknade ålderstillägget i deras löneförmåner.

Enligt min åsigt borde alltså hvarje församling och hvarje skollärare utau andra omständigheter och vilkor än de som betingas af anslaget egen natur, d. v. s. att det verkligen finnes en folkskola med examinerad lärare, komma i åtnjutande af en för all tid bestämd summa; ty derigenom visste så väl församlingen som skolläraren hvad som vore att påräkna och just detta skulle leda till rättvisa, enkelhet och befordran af folkskolans väl.

Hvad jag nu haft äran anföra torde vara tillräckligt för att antyda mina åsikter i denna fråga och att, så gerna jag än skulle hafva önskat att lemna mitt bifall till den Kongl. Propositionen, jag dock anser mig dertill förhindrad, dels af anförda skäl, dels emedan jag fruktar att ett bifall till nu ifrågavarande förslag skulle till en oviss framtid möjligen undanskjuta en bättre anordning eller en dylik som i momentet c) är förordad och hvilket jag deremot gerna vill understödja.

Herr Ola Jönsson: Den föregående talaren har funnit den uti mom. c) uttryckta principen vara af särdeles vikt, och deri har han nog rätt, men jag kan icke finna att ett bifall till detta moment nödvändigt skall betinga ett afslag å det förevarande mom. a), ty de stå icke i så oskiljaktigt sammanhang med hvarandra, som han förmenat. Jag är tvärtom öfvertygad, att ett bifall till Kongl. Maj:ts framställning i det första momentet af denna punkt skall betydligt underlätta hvad som afses med förslaget i mom. c). Här har blifvit sagdt, att folkskolan bör vara en kommunens angelägenhet. Medgifvande detta måste man dock erkänna, att kommunen i detta fall får vidkännas de största utgifterna. Det kan nemligen icke vara för mycket begärdt, att, då kommunerna sjelfva i detta afseende bidraga med så stora belopp, äfven Staten borde träda emellan med något litet bidrag och detta så mycket heldre, då man besinnar, att Staten för elementarläroverken utgifver en summa af inemot 2,000,000 Riksdaler.

Såsom stöd för den mening, att skollärare icke är i behof af någon löneförbättring, har en talare anført att skollärarne i Norge äro sämre

afflönade än skollärarne i Sverige. Utan att vilja bestrida detta, vågar jag dock tro, att detta skäl förlorar sin betydelse då man tager i betraktande att tjänstemännen i allmänhet äro sämre aflönade i Norge än i vårt land. Vill man anställa jemförelser så synes det mig lämpligare att anställa sådana emellan skollärarne och andra tjänstemän i Sverige, såsom för exempel lärarne vid elementarläroverken och deras löneförmåner, hvilka äro högst olika. Visserligen kan eller bör icke någon fullkomlig jemförelse dem emellan komma i fråga, enär de sednare måste hafva betydligt större kunskaper och följaktligen äfven böra hafva större lön än de förra, men obestriddigt är att skollärarens arbete är fullkomligt lika ansträngande och maktpåliggande som lärarens vid ett elementarläroverk. Emellertid kan man ej undgå att bemärka de motsägelser till hvilka man här gör sig skyldig. Man har nemligen ofta hört klagan öfver att folkskoleinspektörerna icke alltid tillsägo det kommunerna fullgjorde sina skyldigheter med afseende på folkskolan, men kommer ett förslag fram, som har till mål åläggandet för kommunerna af en sådan skyldighet, så afslår man ett sådant förslag, såsom här skedde för några dagar sedan. Äfven har klagats öfver att Regeringen ej nog nitälskar för folkskolan, men då Regeringen verkligen i detta fall vill göra något, såsom nu då den begär en mindre summa såsom väl behöflig förbättring i skollärarnes löner, så vill man afslå denna framställning. På hvem vill man efter detta förfaringssätt kasta klandret. Jag tror det vara rättast att Riksdagen tager ansvaret på sig sjelf och erkänner, att den egentligen icke vill något som kan leda till folkskolans förbättring. Jag kan för ingen del bifalla Utskottets hemställen i detta moment, utan yrkar jag i likhet med de flesta föregående talarne bifall till Kongl. Maj:ts framställning om anvisande af 68,000 R:dr såsom lönetilläg för examinerade folkskolelärare.

Herr Sahlström: Det kan icke förnekas, att folkskolelärarnes löner äro för små och att de omöjligt kunna berga sig med desamma. Det torde derföre vara billigt att de erhålla någon uppmuntran, sedan de i flera år med nit och skicklighet skött sitt kall. Då vi tillika veta, att elementarläroverkets lärare hvart femte år få löneförhöjning, torde det icke vara för mycket att äfven låta folkskolelärarne, såsom nu föreslås, komma i åtnjutande af en obetydlig tillökning af deras löner, sedan de i åtta år väl skött sin syssla. Uppfylla de deremot icke de med löneförhöjningen förbundna vilkor, att med nit och skicklighet hafva egnat sig åt lärarekallet, gå de äfven miste om den nu föreslagna löneförhöjningen. Jag tillstyrker alltså bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Abraham Rundbäck: Jag tror, att jag förra gången, jag hade ordet, temligen tydligt uttalade min åsigt om behovet att uppmuntra folkskolelärarne, likasom jag också under min ringa verksamhet städse arbetat på deras bästa. Men jag har den uppfattning af denna sak, att det föreslagna ålderstillägget icke bör vara tillfälligt och beroende af vissa vilkor, utan att detsamma hos oss såsom i andra länder bör utgöra en integrerande del af deras lön samt att det bör vara kommunens och Statens gemensamma åliggande att till denna löneförhöjning

bidraga. För öfrigt ber jag endast få tillkännagifva att mina uppgifter om folkskoleväsendet i Norge varit fullt exakta och med verkliga förhållandet öfverensstämmande.

Herr Per Nilsson i Kulhult: För min del tror jag det icke vara välbetänkt att afslå det af Kongl. Maj:t nu begärda anslag. Man må hysa hvilka åsichter man vill om folkskolelärares större eller mindre skicklighet att sköta det ansvarsfulla kall dem åligger, men säkert är dock, att deras ekonomiska ställning i intet afseende är afundsvärd. Vi finna nemligen huru de tidt och ofta till följd af näringsomsorger och den ringa aflöning de erhålla nödgas taga afsked från sin befattning för att genom någon annan verksamhet söka förskaffa sig sin nödtorftiga bergning. När så är samt då Kongl. Maj:t i det föreliggande förslaget afsett att bereda en folkskolelärare efter åtta års väl vitsordad tjänstgöring en ringa uppmuntran genom att förhöja hans årliga lön med 50 R:dr, anser jag både rättvisa och billighet fordra, att Representationen till ett sådant förslag lemnar sitt samtycke, hvarföre jag ock, med afslag å Stats-Utskottets hemställan, på det lifligaste tillstyrker bifall till den Kongl. Propositionen.

Herr Sven Andreasson: Jag begärde ordet hufvudsakligen för att hemöta Herr Abraham Rundbäcks påstående, att folkskolelärares i vårt land skulle vara bättre aflönade än i de flesta andra länder. Då jag likväl redan i detta afseende blifvit förekommen af Herr Ola Jönsson, vill jag endast tillägga att jag anser folkskolelärares löner allt för knappt tilltagna samt att jag af hjertat unnar dem den väl behöfliga tillökning i deras lönevilkor, hvarom omförmäles i Kongl. Maj:ts framställning, till hvilken jag yrkar bifall.

Herr Granlund: Det har väl icke funnits någon sak, hvilken under de sednare åren varit föremål för så allmän klagan, som det obilliga sätt, hvarpå vi här i landet gå till väga vid aflönandet af folkskolelärares, dessa skolans trälar, som hafva den viktiga uppgift att hos det uppväxande släktet lägga grunden till dess andliga och moraliska lif. Dessa män hvilkas verksamhet tränger djupt ned bland folkets leder och till hvilkas handledning folket öfverlemnar det käraste det eger, sina barn, till dessa män vill man endast lemna en den knappaste bergning. Denna fråga har diskuterats på landstingen och i hushållningssällskapen och man tyckes vid dessa möten hafva varit temligen ense om att vilja utsträcka folkskolelärares skyldigheter utom den vanliga skolundervisningen, såsom att meddela handledning i trädgårdtskötsel, exercis och gymnastik, ja till och med i slöjder m. m. och allt detta mot en årlig lön af 400 R:dr; och man har dock icke med få undantag funnit obenägenhet å skollärares sida att allt hvad de förmått utvidga sin verksamhet. Någon löneförhöjning åt dessa lärare har deremot sällan eller aldrig ifrågakommit. Arbetaren är dock sin lön värd och tungt skall den arbeta som ser sitt själs- och kroppsarbete knappast kunna gifva bröd åt sig och familj, och när vi besinna, att dessa lärare ensamme stundom nödgas undervisa ända till

80 å 100 barn i en skola, så hemställer jag, huruvida det kan vara Representationen värdigt att, nu vilja förkasta Kongl. Maj:ts förslag, att efter 8 års väl vitsordad tjänstgöring bevilja dessa lärare den obetydliga förhöjningen af 50 R:dr, uti deras ursprungliga lönebelopp. Jag tror detta så mycket mindre, som jag ej i enlighet med hvad en föregående talare förmenat kan anse det ligga inom möjlighetens gräns, att en folkskoleinspektör eller skolråd endast af personlig motvilja mot en folkskolelärare skulle uraktlåta att förorda en sådan löneförhöjning, derest läraren med nit och trohet uppfyllt sina skyldigheter. Och man ser ju uti detta förslag ett sätt att uppmuntra förtjensten hos skolläraren, som icke är så lycklig att erhålla löneförhöjning gradvis som lärarne vid elementarläroverken. Jag får därför på det högsta tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag i detta ämne.

Herr Palander: Då jag icke anser några statsanslag mera befo-gade än dem, hvilka utgå för att befrämja ungdomens uppfostran till nyt-tiga samhällsmedlemmar, då jag är öfvertygad att vi, genom bifall till Kongl. Maj:ts framställning, skulle medverka till uppnående af nämnda ändamål, och då jag slutligen icke kan finna något som helst motiv för afslag å mom. a) ligga uti Utskottets hemställan under mom. c), så yrkar jag, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag i det föreliggande momentet, måtte lemna sitt bifall Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

Herr Uhr. Jag ber endast få tillkännagifva, att jag, hufvudsakligen på de af Herr Jöns Rundbäck anförda skäl, yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Det synes mig nemligen vara ganska billigt, att Staten med nå-gon liten uppmuntran kommer dessa folkskolelärare till hjälp, sedan de, genom att i flera år samvetsgrannt hafva skött sina viktiga åligganden, gjort sig väl förtjenta om det samhälle, inom hvilket de verkat. Jag yrkar därför, som sagdt, afslag å Utskottets hemställan samt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i denna del.

Herr Anders Fredrik Pettersson: Jag yrkar afslag å Utskot-sets förslag och bifall till kongl. Maj:ts framställning i ämnet, och detta så mycket heldre som fråga är om endast en högst obetydlig summa, hvarmed afses att uppmuntra sådana folkskolelärare, hvilka under en längre tid utöfvat en gagnelig verksamhet inom samhället.

Friherre Åkerhjelm: Det förefaller mig alldeles gifvet, att det vore en stor lycka, om man genom att bereda folkskolelärarne större in-komster hunde sätta dem i tillfälle att i en icke alltför aflägsen framtid uppnå en högre bildningsgrad än beklagligen nu merändels torde vara fallet. Dessutom vore äfven en fördel, om detta förslag bifolles, emedan folkskolelärarne, efter att hafva erhållit en högre afföning, framdeles icke behöfde nödgas söka sig biförtjenster på andra håll, hvarigenom deras tid drages från skolan och användes på mera inbringande göromål. I lik-het med en föregående talare, representanten från Carlskrona, kan jag icke gilla Utskottets motivering för afslag i denna punkt och inser för

min del icke den oundgängliga nödvändigheten att med den förevarande frågans afgörande låta anstå till dess den uti mom. c) här nedan föreslagna utredning kommit till stånd; utan håller jag före, att då Kongl. Maj:t genom sitt förslag uti det förevarande momentet visat sig för folkundervisningens ytterligare befrämjande hysa ett intresse, som helst inom denna Kammare borde kunna räkna på att vinna gensvar, så bör Kammaren icke heller motsätta sig denna Kongl. Maj:ts framställning, till hvilken jag alltså för min del yrkar bifall.

Herr Brolin: Behovet af tillökning i folkskolelärares lönevillkor är så allmänt känt och erkänt, att derom icke behöfver vidare ordas, och jag inskränker mig derföre till att yrka, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, bifaller Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Jöns Pehrsson: Jag erkänner visserligen, att folkskolelärares äro i behof af lönetillökning, men här förekommer en principfråga, som gör att jag icke kan bifalla förslaget om en sådan tillökning. Det ligger nemligen ett favoritsystem deri, att lönetillökningen skulle meddelas åt lärarne i de kommuner, hvilka bäst förstode att framhålla sina anspråk, och att den aldra skickligaste skolläraren kunde gå miste om lönetillökning, just derföre att han för sin skicklighets skull icke vore inom kommunen omtyckt. Det finnes nemligen kommuner, hvilka icke synnerligen omhulda sina folkskolor. Om lönetillökningen utdelades utan afseende på om den ena kommunen framhöll sin skollärare framför den andra, skulle jag icke hafva något emot förslaget att invända; men då så är förhållandet och dessutom ett pietistiskt fromleri insmugit sig bland folkskoleväsendet och här föreliggande fråga, som är egnad att undergräfvat själfständigheten hos lärarne och göra dem krypande för inspektörer och församlingens kyrkoherdar, kan jag icke godkänna förslaget, utan yrkar bifall till Utskottets hemställan, intill dess en allmän löneförbättring kan åstadkommas.

Herr Johannes Andersson i Knarrevik: Jag har anhållit om ordet endast för att tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen.

Herr Schmidt: Frågan är så fullkomligt utredd, att allt vidare ordande derom kunde vara öfverflödigt. Min åsigt är att, på sätt flere föregående talare framhållit, behovet verkligen påkallar en tillökning i folkskolelärares lönevillkor, och å de orter der församlingarne i brist på egen förmåga icke äro i stånd att ensamma utgöra den behöfliga löneförhöjningen, bör väl Staten lemna bidrag dertill. Kongl. Maj:t har nu för åstadkommande en sådan tillökning åskat ett anslag å 68,000 R:dr. Då, såsom jag förut nämnt, denna tillökning torde få anses behöflig, är nu frågan hvilketdera må anses vara lämpligast, antingen att utdelandet af lönetillökningen till en viss grad beror på kommunerna själfva, eller om det icke är bättre, att Kongl. Maj:t utan kommunernas inblandning afgjorde detta ärende. Det finnes nemligen flera kommuner som äro så lyckligt lottade, att de utan tillskott af statsmedel själfva kunna åväga-

bringa oftanämnda löneförhöjning, hvaremot andra, som äro mindre väl lottade, nödvändigt behöfva bidrag af Staten. Och Kongl. Maj:t är, efter min tanke, bäst i tillfälle att utrona hvarest behofvet kan vara störst och bör derföre ega att ensamt bestämman till hvilka församlingar bidrag bör utlemnas af dessa medel, hvilka jag hoppas att Kammaren icke må afslå.

Jag yrkar på grund häraf afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels afslag å samma hemställan samt bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Sedan propositioner afgifvits på dessa yrkanden, samt ja förklarats vara öfvervägande för den sednare meningen, blef, då votering äskades, omröstning företagen enligt följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under mom a) i 15:de punkten af dess Utlåtande N:o 28,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts nådiga framställning om anvisande af 68,000 R:dr såsom lönetillägg för examinerade folkskolelärare.

Denna omröstning utföll med 67 ja mot 98 nej, och hade alltså Kammaren beslutat i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Mom. b)

Herr Ola Jönsson: Jag vill icke heller i afseende å denna fråga bifalla Utskottets uppfattning. Jag finner af Kongl. Maj:ts Proposition, att i detta anslag för småskolors ordnande uppstått en brist å 5,000 R:dr. Deraf är således uppenbart, att en i det minsta lika stor brist skall yppa sig för nästa år, helst under loppet af innevarande år flera nya småskolor komma att bildas, för hvilka något anslag icke finnes. Då jag derföre anser, att hvad Kongl. Maj:t i detta fall begärt bör beviljas, yrkar jag, att anslaget till folkskoleväsendets utveckling och förbättring må höjas med 15,000 R:dr.

Herr Jonas Jonasson: Ehuru jag får erkänna, att jag är vän af all möjlig sparsamhet med Statens medel uti sådana anslag, som utan olägenhet och skada kunna indragas, kan jag dock icke annat än yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i denna punkt.

Af den omständighet att många fattiga församlingar inom landet, som icke hafva eller kunna löna mera än en examinerad skollärare för flera hundra barn inom skolåldern, icke hafva råd att aflöna småskolelärare, följer att en mängd af dessa barn få uppvexa utan undervisning. Kunna församlingarne likväl få någon hjälp af Staten, så framkallar detta

småskolor, hvarigenom kunskapen i någon mån upphjelpes, helst erfarenheten visat, att många småskolor uppdrifvit kunskaperna bättre än många gamla examinerade lärare.

Skilnaden emellan Utskottets förslag och Kongl. Maj:ts Proposition är endast 5,000 R:dr, en summa som icke mycket kan inverka på statsregleringen i det hela, men om den kan komma skolan till del, så kunna flera hundra fattiga barn komma i tillfälle att åtminstone få den underbyggnad som de i annat fall komma att sakna.

Jag får på dessa skäl yrka afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, som afser en förhöjning i anslaget till 15,000 R:dr.

Herr Lyttkens: Om än småskolorna i början icke uppfyllde det med dem afsedda ändamålet, så hafva de dock, under de sista åren, sedan mera kunnige lärare erhållits, visat sig, synnerligast i mera folkfattiga trakter, motsvara de förväntningar, man gjort sig. I sådana församlingar, der befolkningen är glest spridd öfver en stor jordrymd, kunna icke alla med fördel anlita folkskolan, och just derföre har der småskolan visat sig synnerligen gagnelig och bör således ännu ytterligare utvecklas.

Jag anhåller, på grund häraf, att Kammaren med afslag å Utskottets hemställan bifaller Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Carl Isak Bengtsson: På skäl, som af flere föregående talare blifvit anförda, yrkar äfven jag bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Statsrådet Carlson: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på de grunder, på hvilka Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning är byggd. Detta anslag till folkskoleväsendets utveckling och förbättring tillökades vid sistlidne riksdag med 10,000 R:dr. Dessa äro nu utdelade, men ansökningar hafva dessutom inkommit, hvilka så mycket öfverstiga detta belopp, att 5,000 R:dr begärts utöfver anslagssumman. Den tillökning, Kongl. Maj:t nu begärt, är afsedd dels att fylla nämnda brist, dels att kunna motsvara det nya behovet för året, hvilket behof anses uppgå till 10,000 R:dr. Men om dessa 15,000 R:dr icke af Riksdagen beviljas, blifver följdén att, utöfver de 5,000 R:dr om hvilka ansökningar inkommit, blott 5,000 R:dr kunna för i år utdelas, samt att nästa år kommer att yppa sig behof af ett ännu större anslag än det nu begärda. Jag anser ändamålsenligt, att anslaget följer behovet och anser det derföre äfven ändamålsenligt, att Riksdagen bifaller den af Kongl. Maj:t äskade förhöjningen af 15,000 R:dr.

Herr Åke Andersson: Såsom motionär i ämnet, måste jag gifva tillkänna, det jag anser att Utskottet icke bort nedsätta den af Kongl. Maj:t begärda förhöjningen, hvilket jag i min motion äfven påyrkat. Jag anhåller derföre om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i förevarande punkt.

Herr Jöns Andersson: Då jag i afseende på det förra momentet i denna punkt tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, får

jag tillkännagifva, att jag äfven angående detta moment är af samma tanke.

Herr Medin: Då erfarenheten visat, att småskolorna uppfyllt det med dem afsedda ändamålet, äfvensom att de äro i behof af ytterligare understöd, anser jag att man icke bör göra någon nedsättning i det af Kongl. Maj:t begärda änslog utan bevilja det till fulla beloppet, hvilket jag också yrkar.

Herr H. Schmidt: Genom hvad Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet upplyst synes det mig vara tydligen ådagalagdt, att den nu ifrågavarande förhöjningen i anslaget är af högsta behovet påkallad, derest vårt folkskoleväsende skall kunna vidare utvecklas och förbättras. Jag instämmer derföre med de talare, som yrkat afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Johannes Andersson i Knarreвик: Jag vill blott tillkännagifva, att äfven jag tillhör dem som anse, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande hemställan bör bifallas.

Herr Magnus Svensson: Äfven jag anhåller få till protokollet antecknadt, att jag kommer att rösta för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Öfverläggningen var slutad. Propositionen på bifall till Utskottets hemställan besvaradas med nej, hvarefter, på ytterligare proposition, Kamraren, med afslag å Utskottets hemställan i hvad den skiljde sig från Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet, biföll samma framställning.

Mom. c).

Bifölls.

Punkterna 16--25.

Biföllos.

Punkten 26.

Herr Jöns Pehrsson: Jag har visserligen icke mycken förhoppning, att mitt förslag skall vinna bifall, men jag kan dock icke nu underlåta att till protokollet uttala min mening. Jag tror, att denna tidning har framför andra tidningar så många fördelar, att den icke behöfver något statsanslag, blott derföre att den intager vissa meddelanden från Regeringen. Motionen har, om den icke ledt till annat resultat, åtminstone fäst uppmärksamheten på, att en del af extra anslagen å denna Hufvudtitel användes på ett sätt, hvarom de fleste icke hafva någon aning.

Då, såsom jag förut sagt, jag icke hyser förhoppning, att mitt förslag skall tillvinna sig Kammararens bifall, vill jag icke framställa något yrkande.

Herr Sjöberg: Jag har icke begärt ordet för att söka åstadkomma någon ändring af det slut, hvori Utskottet stadnat, utan endast för att framställa några anmärkningar mot det motiv, hvarpå Utskottet hufvudsakligen grundat sin hemställan, enär detta synes mig vara mindre tillfredsställande. Efter att hafva i korthet redogjort för det med utgifvaren af Post- och inrikes tidningar ingångna aftal, yttrar Utskottet, att, då det onekligen är af vigt, att den tidning, der den enskilde har att söka en mängd för hans ekonomiska fördel viktiga legala annonser, hålles allmänheten till handa för så billigt pris som möjligt, det träffade aftalet synes vara särdeles välbetänkt. Fäster man sig uteslutande vid den omständigheten, att tidningen bör tillhandahållas allmänheten för godt pris, så kan visserligen icke förnekas, att detta ändamål i viss mån är vunnet, då prenumerationspriset å tidningen, med hänseende till densamma omfång, otvifvelaktigt är temligen lågt. Men det finnes äfven andra synpunkter, utur hvilka frågan om sjelfva sättet för anordnandet af en officiel tidning torde böra betraktas. En af dessa synpunkter kan vara, att tidningen icke bör innehålla annat, än hvad som innefattas under den allmänna benämningen af legala tillkännagifvanden, eller med andra ord, att i tidningen införas endast sådana underrättelser, af hvilka den enskilde har behof att få kännedom för bevarande af sin rätt, eller i allmänhet hvad som enligt lag eller särskilda föreskrifter bör genom allmän tidning offentliggöras. Uti den af Stats-Utskottet åberopade underdåniga skrifvelse den 28 Oktober 1850, hvarmed lagberedningen öfverlemnade sitt förslag till handels- och utsökningsbalkar, föreslogs också, att ett kungörelseblad med endast detta syfte skulle kostnadsfritt utdelas till hvarje församling och till offentliga myndigheter, för att öfverallt i riket vara tillgängligt för en hvar, som deraf ville hemta någon upplysning. En annan synpunkt åter är den, huruvida åt tidningen bör gifvas en sådan utsträckning, att densamma, utom dessa legala tillkännagifvanden, kan innehålla sådant, som Regeringen finner vara af beskaffenhet att böra komma till allmänhetens kännedom. Ur denna sednare synpunkt uppfattades frågan af Kongl. Maj:t, då vid 1865--1866 årens riksdag Proposition derom afläts till Rikets Ständer.

Vill man nu se frågan endast ur den förra eller sparsamhetens synpunkt, så är det gifvet, att tidningen icke kräver något särdeles stort utrymme; betraktar man henne åter ur den sednare synpunkten, lärers tidningens format svärligen kunna vara mindre än det nu är, särdeles om, såsom mig synes vara önskligt, tidningen skulle innehålla redogörelse för viktigare regeringsbeslut, samt för frågor rörande lagstiftningen, lagskipningen och förvaltningen inom riket.

Frågar jag mig nu, om Post- och inrikes tidningar, betraktad från endera af dessa synpunkter, i sitt närvarande skick uppfyller det eller de ändamål, som för en officiel tidning kunde uppställas, så är det visserligen obestridligt, att tidningen meddelar hvad den oundgängligen måste meddela, eller de legala tillkännagifvandena, men i tidningen före-

kommer derjemte mycket, som efter min uppfattning är för den stora allmänheten temligen likgiltigt. Icke kan det väl för denna allmänhet vara af någon egentlig vikt att få reda på hvad som förekommer under den allmänna rubriken "Posterna", och än mindre lärer det vara nödvändigt, att tidningen söker fylla allmänhetens intellektuella och estetiska behof, hvilka otvifvelaktigt kunna på andra vägar tillgodoses. Men just derigenom, att tidningen, sådan den nu är anordnad, söker att motsvara snart sagdt alla möjliga behof och anspråk, löser den, efter mitt förmenande, icke på ett fullt tillfredsställande sätt någon af sina hufvudsakliga uppgifter. Jag tror mig nemligen kunna antaga, att, derest på en sådan tidning icke ställes någon annan fordran, än att densamma må uppfylla det af mig angifna främsta eller oundgängligaste ändamålet, ett vida mindre anslag än det, som hittills utgått från de särskilda departements-expeditionerna, skulle vara för behöfvat tillräckligt. I sådant fall kan tidningens format betydligt förminska, och då skulle jemväl vinnas den fördel, att tidningen kunde tillhandahållas allmänheten för lägre pris än det närvarande, ehuru detta, såsom jag redan antydde, i och för sig betraktadt är temligen lågt.

Jag hade ärnat, att, om sådant blefve mig möjligt, väcka motion i detta ämne, men då denna möjlighet icke varit mig förunnad, har jag ansett mig böra begagna detta tillfälle, för att framhålla vissa sidor af en fråga, som synes mig vara förtjent af att omfattas med något allmänna intresse, enär det torde vara obestridligt, att en reform i afseende å anordnandet af landets officiella tidning förr eller sednare måste vidtagas, så mycket heldre som en sådan reform synes vara påkallad af Representationens förändrade sammansättning samt de nya förhållanden emellan Regering och Representationen, hvilka genom denna förändring inträdt.

Herr Hierta: Då nu tal uppstått om lämpligheten af anslag till Post- och inrikes tidningar, har jag begärt ordet för att göra ett tillägg till hvad den siste talaren yttrat. Ehuru jag icke reserverat mig emot det beslut, hvori Stats-Utskottet stadnat, har jag vid närmare genomläsande af Betänkandet, som afgifvits af andra Utskotts-afdelningen, trots mig kunna göra en giltig anmärkning. Denna rör en omständighet, som i inledningen till Utskottets så kallade klämm blifvit anförd såsom den egentliga orsaken till det statsanslag, som blifvit tidningen lemnadt. Hvar och en, som har kännedom om vilkoren för utgifvandet af ifrågasvarande tidning, anser det icke behövas något anslag för uppfyllande af fordringarne på en tidning, hvars åliggande det är att besörja legala annonser och lemna utrymme för meddelanden från Regeringen. Det är klart, att båda dessa slag af underrättelser äro för allmänheten så begärliga, både för den säkerhet för en viss afsättning och den inkomst af annonser som det lemna, att hvarje tidningsutgivare gerna för dem skulle lemna rum i sitt blad, och jag är öfvertygad om, att, derest ombesörjandet af denna tidning utsattes på entreprenadauktion, det ej skulle bifva brist på dem som ville åtaga sig att utan statsunderstöd utgifva tidningen med bibehållande af dess nuvarande format och till och med för

denna rättighet betala något derför, i stället för att nu erhålla betalning.

Jag tror, att orsaken till detta anslag af 10,000 R:dr ligger deri, att de utgå som pension till Svenska Akademien. När ändring skedde med utgifvandet af denna tidning, med hvilken en af Svenska akademiens ledamöter förut haft redaktionsbestyret, öfvertog utgifvaren den mot vilkor, att Akademien skulle erhålla en årlig summa, som lärar blifvit bestämd till 10,000 R:dr, men sedan formatet utvidgades, beslöts, att utgifvaren skulle få dessa 10,000 R:dr för att kunna fullgöra sitt ackord med Akademien. Frågan torde således nu vara, om statskassan är skyldig att pensionera Svenska Akademien. Men denna fråga torde vara för vidlyftig att nu diskutera. Den kan dock gerna läggas på minnet. Jag tror, att ett motiv för borttagande af anslaget vore, att sådant kunde tjena såsom en liten stimulus för redaktionen att å sina icke officiella artiklar använda något mer verksamhet än nu.

De ibland Kammarens ledamöter, som besökt offentliga ställen eller läsesällskaper, torde hafva haft tillfälle observera, att man nästan alltid funnit Posttidningen liggande ledig, och att densamma, när de legala annonserna blifvit genomsedda, merändels lemnas å sido för läsandet företrädesvis af andra tidningar, der sådana finnas till hands. Jag vet ej, om de 10,000 R:dr hafva någon andel deri, men jag har hört såsom orsak dertill — att Posttidningen mindre än andra tidningar läses — uppgifvas, att andra än legala notiser icke blifva i den införda med samma skyndsamtet som i öfriga tidningar. Jag har till och med någonstädes hört föreslås det infallet att Posttidningen under sin titel borde föra såsom motto orden: post festum. Jag tror, att Posttidningen kunde inskränkas till att innehålla endast legala notiser, och då skulle de 10,000 Riksdalerna, enligt min tanke, kunna utan olägenhet indragas. För närvarande är dock härvid icke något att vidgöra, och jag har blott velat göra denna anmärkning, med anledning af den siste talarens yttrande.

Herr Jöns Pehrsson: Sedan jag med tillfredsställelse förnummit, att mitt förslag att indraga anslaget till denna tidning erhållit ett så kraftigt understöd af flere framstående talare, har jag funnit mig befogad att något låta pruta med mig af hvad jag nyss anförde, eller, med andra ord, jag yrkar nu bifall till min motion.

Det till Post- och inrikes tidningar lemnade understödet är visserligen icke någon stor summa, men för principens skull tror mig böra uttala, att det är viktigt att icke använda besparingarne för dylikt ändamål. Hvilken annan daglig tidning som helst skulle med tacksamhet emottaga rättigheten att införa de legala notiser och meddelanden från Regeringen, som nu inflyta i Posttidningen och önska betala för rättigheten, och detta är ytterligare ett skäl för mig att, med ändring af mitt förra anförande, nu yrka, att Kammaren ville afslå Utskottets hemställan och bifalla min ifrågasvarande motion.

Herr Statsrådet Carlson: Jag skall bedja att endast få upplysa, det Post- och inrikes tidningar icke upphört att vara, utan fortfarande är Svenska Akademiens egendom; att Svenska Akademien uppgjort kon-

trakt om dess utgifvande med redaktören; att de medel, som nu äro i fråga, icke äro särskilda statsanslag, utan utgå af medel som å Attonde Hufvudtiteln likasom å de öfriga Hufvudtitlarne äro disponibla för extra utgifter; och att utgifvaren erhållit detta understöd emot vissa vilkor, såsom att, oakadt formatet ökats med sexton procent, prenumerationspriset likväl blifvit nedsatt från sexton till tolf Riksdaler. En stor del af anslaget återgår till Statens kassa, emedan utgifterna för de många offentliga myndigheterna, som skola hålla tidningen derigenom minskas, likasom för öfrigt alla, som äro intresserade af legala tillkännagifvanden, hafva en fördel deraf, att priset å densamma är så billigt. Tager man vidare i betraktande att, vid nyssnämnda förändring i afseende å tidningens utgifvande, det blef stipuleradt, att de meddelanden, som kunde lemnas från Regeringens sida, skulle kostnadsfritt i tidningen intagas, tror jag, att det icke ur någon synpunkt kan vara skäl att vidtaga den föreslagna åtgärden att indraga det hittills till tidningen lemnade understödet.

Herr Gumælius: Jag hade ämnat yttra mig i denna fråga, men då Herr Hierta redan lemnat en god belysning af förhållandet, inskränker jag mig hufvudsakligen att med honom instämma. Såsom sjelf utgifvare af tidning, tror jag mig kunna uttala ett omdöme, och är jag öfvertygad om, att här i Stockholm finnes mången tidningsutgifvare, som skulle anse sig ganska lycklig, om han, mot åtagande af de skyldigheter, som åligga denna tidning, finge öfvertaga de med densammas utgifvande följande rättigheter, till och med om han, i stället för att erhålla 10,000 R:dr i understöd, finge betala något för denna förmån. Posttidningen har ringa fördel af dessa 10,000 R:dr, och jag tror att den skulle komma i bättre ställning, om den icke hade detta anslag, hvars indragande torde fördelaktigt inverka på tidningens både innehåll och spridning.

Under öfverläggningen, som nu förklarades slutad, hade yrkats så väl bifall till Utskottets hemställan som bifall till det förslag, hvarom Herr Jöns Pehrsson i sin åberopade motion gjort framställning. Då Herr Talmannen fann ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets hemställan, begärdes votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 26:te punkten af dess Utlåtande N:o 28,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i Herr Jöns Pehrssons motion N:o 253.

Omröstningen utföll med 52 ja mot 105 nej; och hade Kammaren alltså beslutat enligt nej-propositionen.

Punkten 27.

Bifölls; och ville Kammaren, med anledning af Utskottets yttrande näst efter denna punkt, erinra om iakttagande af de Kammarens beslut, som innefattade afvikelser från Utskottets förslag.

Punkten 28.

Herr Jöns Pehrsson: Redan vid sistlidne riksdag uttalade jag den åsigt, att detta anslag icke vore för ändamålet erforderligt, och jag styrkes af Utskottets Utlåtande ytterligare i denna åsigt. Det visar sig nemligen deraf, att vid innevarande års slut blott 235 löneregeringsförslag skulle återstå för alla pastorat i riket. Nu är frågan, huruvida alla pastorat genomgått löneroglering och, om så skett, huruvida anslag för år 1871 kan vara behöfligt. Enligt hvad jag har mig bekant, hafva många lönerogleringstörslag som afse biskopar m. m. fått ganska länge ligga, innan de blifvit till afgörande företagna, då andra ej så nödvändiga snart afgjorts, och jag tror att arbetet mycket väl kunde besörjas af den inom Departementet befintliga arbetspersonal, ty det är icke af särdeles stor vikt, att dessa regleringar snart blifva afslutade i andra fall, än der ombyte af prester egt rum.

Jag yrkar på grund häraf afslag å Utskottets hemställan.

Grefve Posse: Stats-Utskottet har, efter hvad mig synes, i denna fråga lemnat en så fullständig utredning, att hvar och en af Kammarens ledamöter väl bör kunna finna giltiga skäl för Stats-Utskottets förslag. Det är visadt, att de af Kongl. Maj:t afgjorda lönerogleringsmålen vid förlidna års utgång uppgingo till ett antal af 848. Således återstå ännu något öfver 400. Äfven om man antager, att i år af Kongl. Maj:t hinna att afgöras lika många dylika mål som förra året, eller 200, och på samma sätt år 1871, så återstå vid sistnämnda års slut ändock ett mindre antal dylika regeringsärenden att handlägga. Något skäl, hvarföre det ifrågavarande anslaget nu skulle indragas, finnes således icke, och har icke heller af den föregående talaren blifvit anfördt. Under sådant förhållande och då Departementschefen anser detsamma fortfarande behöfligt, anser jag ingen anledning finnas att i denna fråga afslå Kongl. Maj:ts Proposition, utan får jag härmed yrka bifall till Utskottets Betänkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29.

Herr Hörnfelt: Vid början af hvarje riksdag har hvar och en klart för sig, att besparingar skola göras. Men allt efter som Riksdagen går framåt, så blir det allt svårare att få reda på *hvar* de skola göras. Hvad denna fråga beträffar, skall jag bedja att få angifva några skäl för min reservation. Redan vid 1856 års riksdag begärdes af Kongl. Maj:t 70,000 R:dr, för att påbörja byggandet af ett hus för riksbiblioteket. Ar 1866, vid ett besök i bibliotekets nuvarande lokal, fann jag en mängd

af böcker liggande högtals samlade på golvet. Vid ett förnyadt besök i år har jag deremot funnit biblioteket temligen väl ordnad. Jag tror derföre, att man nu utan fara kan vänta med detta anslag ännu en eller annan riksdag. Visserligen kan man invända, att det nu blott gäller 45,000 R:dr, men i sjelfva verket är det fråga om icke mindre än 480,000 R:dr och med inredningen om 680,000 R:dr; således en ganska anseelig summa. Vill man göra någon besparing, så är tillfälle dertill i denna punkt. Jag påstår derföre icke, att man i all framtid skall vägra detta anslag, men under närvarande finansiella ställning anser jag det vara skäl att något se tiden an. Måhända kan framdeles någon annan, Staten tillhörig byggnad blifva ledig och för det här ifrågavarande ändamålet blifva användbar. Jag yrkar alltså afslag å Utskottets Betänkande i denna punkt.

Herr Lars Ersson: Jag har begärt ordet för att yrka afslag å detta Stats-Utskottets Utlåtande, och jag gör det derföre, att personer, för hvilka jag har fullt förtroende, hafva sagt mig, att med någon liten förändring i nuvarande anordningar rum i Kongl. Slottet skulle kunna blifva för biblioteket tillgängliga, hvarigenom det för handen varande trångmålet skulle kunna i väsendtlig mån afhjelpas. Dessutom yrkar jag afslag äfven af det skäl, att man har stor anledning att befara, att det kommer att gå med detta företag som med Nationalmuseum, till hvilket Kongl. Maj:t började med att begära ett anslag af 500,000 R:dr, ehuru det slutligen kostade Staten emellan 2 och 3 millioner. Att man nu kan frukta detsamma, synes äfven af Utskottets Utlåtande, der det heter, att Kongl. Maj:t föreslår Riksdagen att till uppförande af ny byggnad för Kongl. biblioteket bevilja till *en början* 480,238 R:dr. Då Nationalmuseum kostade Staten en så ofantlig summa, så kunde Svenska folket haft anspråk på att äfven Riksbiblioteket bort der kunna inhysas. I framtiden torde väl ett anslag för det ifrågavarande böra beviljas, men för närvarande yrkar jag emellertid afslag på Utskottets betänkande i denna punkt.

Herr Dahm: Den fråga som nu är föremål för öfverläggning är icke ny. Redan vid 1862 års riksdag hade jag den äran att väcka förslag om en ny byggnad för riksbiblioteket. Man yttrade då, att behovet af en sådan var oförnekligt, och att man gerna skulle dertill beviljat anslag, om en detaljerad plan och kostnadsberäkning varit uppgjord. Vid 1865—1866 årens riksdag framlades af Kongl. Maj:t Proposition i ämnet, då Rikets Ständer i underdånig skrifvelse den 16 Juni 1866 till svar härå förmlade "att, oaktadt behovet af ny byggnad för Kongl. biblioteket syntes numera vara oafvisligt och således hvarje ytterligare uppskof med denna frågas afgörande otvifvelaktigt skulle föranleda väsendtliga olägenheter, Rikets Ständer likväl funnit sig förhindrade att bevilja det äskade anslaget, när plats för byggnaden icke vore bestämd och dessutom en fullt ändamålsenlig biblioteksbyggnad ansågs kunna åstadkommas med vida mindre kostnad än den föreslagna, hvilken uppgick till 544,266 R:dr 97 öre, anhållande Rikets Ständer, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för kommande Riksdag framlägga fullständigt förslag till ny sådan bygg-

nad, uppgjordt med iakttagande af all den sparsamhet, som med byggnadens varaktighet och ändamålsenliga anordning vore förenlig.“

Denna anhållan af 1865—1866 årens Riksdag har Kongl. Maj:t nu fullgjort, och jag är öfvertygad att de förhållanden, som föranlett så väl Rikets Ständers nyss citerade skrifvelse som Kongl. Maj:ts nu framlagda Proposition, icke på något sätt förändrat sig i den riktning, att behovet af den ifrågasatta byggnaden nu skulle vara mindre kännbart. Tvärtom. En talare har visserligen sagt, att han vid ett nyligen gjordt besök i det Kongl. biblioteket funnit detsamma “temligen väl ordnad.“ Jag tror, att han skulle uttryckt sig rättare, om han sagt, att han funnit det *ganska väl* ordnad. Detta är nemligen en sak, som jag icke i ringaste mån beivflar, men hvad jag både betvivlar och bestrider är, att biblioteket är eller i sin nuvarande lokal kan vara ordnad så, att det uppfyller ens de tarfligaste anspråk på bekvämlighet för dervid anställda tjänstemän och tillgänglighet för den stora allmänheten. Jag har liksom den förste talaren äfven nyligen besökt biblioteket. Gångarne emellan bokraderna äro numera af den beskaffenhet, att det är för framtiden oafvisligen nödvändigt, att man vid tillsättning af bibliotekets tjänstemän noga tillser, icke endast huruvida kandidaterna ega kunskaper och skicklighet utan äfven huruvida de ega erforderligt små dimensioner, emedan för personer med i högre grad utvecklade former många vägar äro stängda inom denna institution. Med skäl kan man derföre fråga: är en sådan lokal värdig ett riksbibliotek, värdigt ett land, hvars folk är stolt öfver att sanningsenligt kunna säga sig stå i främsta linien bland jordens kulturfolk? Härtill kommer att denna lokal under den kalla årstiden icke kan uppvärmas. Man tror väl icke, då man söker en civil tjänst, att denna kan vara lifsfarlig. Emellertid förhåller det sig nu så, att den som erhåller anställning vid härvarande riksbibliotek, egnar sig åt ett lifsfarligt yrke. Kylan i dessa rum, som knappt hinner gå bort under sommaren, underlåter icke att hafva ett menligt inflytande på tjänstemännens helsa, och den ständiga fukten är icke endast menlig för personalen, utan hotar äfven våra dyrbara bokskatter med förstörelse. Hafva vi råd och rätt att hushålla på sådant sätt med människolif och egendom? Är sådant nationen värdigt? Detta är dock icke allt. Jag kommer nu till det viktigaste. I den nuvarande lokalen finnes icke en sal, der böckerna kunna af allmänheten begagnas. Det är visserligen sannt, att det är möjligt att försöka att för ändamålet begagna sig af de små rum, som lokalen erbjuder, men de lemna icke plats för särdeles många, och bibliotekets egna tjänstemän måste tillika i dem sköta sina göromål. Att der egna sig åt djupare studier, som erfordra en ostörd uppmärksamhet, är derföre i alla händelser omöjligt. Man har äfven talat om andra byggnader, Staten tillhöriga, hvilka möjligen i en framtid skulle kunna blifva lediga för att inrymma biblioteket. Jag är dock fullkomligt säker på, att någon sådan för ändamålet lämplig byggnad icke finnes.

Vidare har talats om, att man skulle, åtminstone tills vidare, kunna hjälpa sig fram, derigenom att några rum i Kongl. slottet ytterligare upplåtes. Denna utväg finnes emellertid icke, ty de rum, som skulle kunna komma i fråga, äro boställsrum och kunna icke af Riksdagen disponeras,

och om så kunde ske torde det icke vara klokt att begagna desamma, emedan den nuvarande lokalen i slottet är ett eldfarligt ställe, der man icke bör för eldskada blottställa en nationalegendom, hvars förlust vore rent af oersättlig. Slutligen har man talat om, att man, om man beviljade detta anslag, utsatte sig för faran att för byggnadens fullföljande få bevilja ytterligare tillskott, såsom det gång efter annan skedde, då Nationalmuseum var under byggnad. Jag tviflar verkligen på att någon kan säga, att han själf tror på detta påstående. Ritningarne äro flera gånger granskade i Öfverintendents-embetet, och beräkningarne hafva blifvit underkastade en sträng pröfning af denna kompetenta myndighet. Har icke derigenom Öfverintendents-embetet liksom satt sin ära i pant på, att de uppgifna summorna skola komma att förslå? Har man väl ringaste anledning att misstänka beräkningarnes riktighet? Har man icke snarare anledning tro, att de som haft så upprepa förargelser af ett missgrepp, nu skola undvika allt, som kan gifva anledning till dylika? Man yttrade för några dagar sedan, att man ej borde låta hela landet göra en utgift, blott för att befördra Stockholms stads gagn och bereda dess befolkning ett nöje; men riksbiblioteket är icke till endast för Stockholm eller för att bereda dess innevånare ett nöje, utan en anstalt som afser att gagna hvarje forskare och hvarje kunskapssökande inom hela vårt land. Det finnes måhända kulturanstalter, som äro af den beskaffenhet, att deras inflytande af somliga icke kan fattas; men huru olika boksyntheten än kan vara, så finnes väl ingen bland oss, som icke inser att man af en bok kan inhemta lärdom. Man kan vara tveksam i omdömet om den dramatiska konstens inflytande, om man dermed är föga bekant, men om böckernas gagnande inflytelse är ingen tveksam, ty man vet att de innehålla det bästa och ädlaste, som af menniskor blifvit tänkt. Jag tror derföre, att det vore Kammaren värdigt, att, då det nu är första gången sedan det nya representationssättets införande, som den frågan ställes till Kammaren om den vill göra något af betydighet för en stor kulturangelägenhet, Kammaren icke tvekade att lemna sitt bifall. Man yttrade för några dagar sedan på detta rum med en viss själfkänsla, att den nya Representationen icke visat sig känslolös för den högre kulturens intressen. Detta var ock sannt; men Representationen hade i det fallet icke varit satt på något svårare prof. Nu är den i själfva verket satt på ett sådant prof, ty här är onekligen fråga om en dyr sak. Beviljas detta anslag, så har den nya Representationen med ära bestått sitt första stora prof i detta afseende och derigenom visat, att den icke endast aktar på den för ögonen liggande materiella utvecklingen, utan inser att denna icke i våra tider kan ega bestånd utan stöd af den lärdes forskningar. Här är likväl icke fråga om att göra något endast för den lärde bokmalen, det gäller här att göra en sak af betydelse icke blott för den lärde utan för alla. Låtom oss derföre, huru vi än må kallas, landtmän eller nyliberala, förena oss att vara helt enkelt *liberala* mot denna vetgiriga kulturanstalt. Jag yrkar bifall till Utskottets Betänkande.

Grefve Posse: Jag har i denna punkt bidragit till det beslut, hvori Stats-Utskottets majoritet stadnat, icke derföre att jag anser detta anslag nu vara en så trängande nödvändighet, ty mitt förstånd säger mig, att

om det beviljas i år eller nästa år, kan dermed väl icke vara någon synnerlig fara förenad. Jag har emellertid gifvit mitt bifall till detta anslag redan nu, derföre att frågan blifvit så behandlad, att det nu i sjelfva verket blott gäller att uppfylla ett gifvet löfte. Rikets Ständer yttrade nemligen redan vid 1865—1866 årens riksdag, att en ny byggnad för Kongl. biblioteket vore en oafvislig nödvändighet, och att hvarje uppskof med denna sak vore förenad med väsendtliga olägenheter. Rikets Ständer begärde derföre af Kongl. Maj:t att få emottaga nytt förslag i ämnet, hvori platsen för byggnaden vore bestämd, samt derjemte ritning och kostnadsberäkning, grundad på största möjliga sparsamhet. Kongl. Maj:t har nu fullgjort denna Rikets Ständers anhållan. Behofvet af den föreslagna byggnaden är det således icke af nöden att utveckla, det är redan af Representationen erkänt och måste väl då anses verkligt. Den summan som ifrågasättes är visserligen icke någon obetydlighet, men om man tager i öfvervägande, hvartill den skall användas, nemligen till att bevara och göra gagnelig en stor nationaldyrbarhet, så kan den väl icke anses vara för hög, utan bör man väl då underkasta sig denna kostnad, särdeles som beloppet, som är föreslaget att i år utgå, är så ringa, att det icke kan i någon nämnvärd mån inverka på statsregleringen. I den Kongl. Propositionen förekommer ett olyckligt uttryck: att Riksdagen måtte "*till en början*" bevilja 480,238 R:dr, men dermed afses ingenting annat än det anslag till inredningen, som framdeles måste äskas. Hvad kostnadsberäkningen angår, så är det min öfvertygelse, att den är samvetsgrannt uppgjord, och jag för min del hyser till densamma ingen misstro. Jag yrkar bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Östman: Jag vill icke neka, att i framtiden en biblioteksbyggnad kan blifva nödvändig, men förhållandet med Nationalmuseum manar till att vara försigtig. Ätminstone tror jag icke, att behofvet är så trängande, att man under nuvarande finansiella ställning bör ikläda Staten en så stor utgift. Jag yrkar afslag. Man kan gerna spara med detta till bättre tider.

Herr Jan Andersson: Jag är visserligen icke mäktig att bedöma förevarande fråga, men så mycket synes mig likväl vara klart, att icke är det med saken så brådskande eller så farligt, som man vill låta påskina. För några år sedan såg det klen ut med ordningen i Kongl. biblioteket, men nu tyckes icke vara dermed någon fara, om ock utrymmet icke är sådant, som man kunde önska. Jag tror det derföre icke kunna göra någon synnerlig skada om med den föreslagna nybyggnaden uppskjutes ännu några år.

Jag yrkar afslag å Utskottets Betänkande.

Herr Carl Isak Bengtsson: Jag vill icke ingå i något närmare bedömande af saken, men så mycket synes mig dock tydligt, att med densamma ännu kan anstå några år. Dessutom kan jag i afseende på det anslag, som nu äskas, icke underlåta att påminna om exemplet med

Nationalmuseum, hvartill begärdes 750,000 R.dr, men som slutligen kostade Staten emellan två och tre millioner.

Jag yrkar afslag å Utskottets Betänkande.

Herr Statsrådet Carlson: Det är verkligen icke någon likgiltig fråga, om ett bibliotek kan uppfylla den bestämmelse, som dervid är fastad; ty det är icke en död skatt, som i ett sådant förvaras, utan allt hvad menskligheten eger i uttryck af djupa och sköna tankar är der samladt, för att från denna centralpunkt sprida sig och utbreda sina verkningar. Tänker man sig nu detsamma i en omklädnad, som tillbaka-stöter de bildningssökande eller gör dess anlitage för forskaren obehvämt och obehagligt, så inser man lätt, att det under ett sådant förhållande icke kan motsvara sitt ändamål. Hvarje bibliotek har dessutom den egenkapen, att ju större det är, i ju större proportion det växer, desto mer behöfver det oupphörligt ordnas, för att ständigt kunna vara för den stora allmänheten tillgängligt. Det är nemligen icke blott den lärde forskaren, som af ett offentligt bibliotek kan draga nytta, utan äfven den stora allmänheten, med ett ord, hvar och en som behöfver en upplysning utöfver det alldagliga. Det kan väl då icke vara skäl att vi hafva vårt förnämsta offentliga bibliotek så förvaradt, att den som der söker förskaffa sig någon kunskap, måste vända om med oförrättadt ärende. Och derhän skulle det snart komma. Man säger, att saken ännu skulle kunna uppskjutas någon tid; ja väl, om den icke vore i det längsta uppskjuten. Det är icke mindre än 25 år sedan Representationen medgaf anslag till Nationalmuseum, bland annat derföre att biblioteket, såsom inrymdt i en otillräcklig och äfven i andra afseenden olämplig lokal, skulle i Nationalmuseum erhålla en plats. Det är sju år sedan Riksdagen förklarade, att det icke kunde i museibygnaden inrymmas: ändtligen är det fyra år sedan Riksdagen förklarade, att *hvarje* uppskof med dess flyttning vore med väsendtliga olägenheter förenadt. Under denna långa tid har emellertid bibliotekets förråder oupphörligt ökats. Ständigt nya skatter af vetande och forskning, äfven hela boksamlingar hafva tillkommit, och denna tillväxt fortgår oafbrutet. Nu höres aktade ledamöter af Riksdagen säga, att det likväl icke ser så illa ut uppe i biblioteket. Det kunde tänkas sämre. Således skulle man då göra denna institutions tjänstemän en förebräelse, att de sökt åstadkomma det yttersta för att så länge som möjligt uppskjuta det ögonblick, då den fullkomliga ordningen skall inträda. Att böckerna nu icke ligga i högar beror derpå, att, då den förändring skedde i planen med användningen af Nationalmuseibygnaden, att biblioteket der icke skulle inrymmas, så flyttades till Nationalmuseum de förut i Kongl. slottet i det s. k. stenmuseum förvarade skulpturverken, hvarigenom Kongl. biblioteket lyckades att erhålla ett något ökad utrymme genom tillträdet af sistnämnde lokal. Biblioteket är emellertid nu öfverallt belamradt med hyllor i flera riktningar och till och med stänger, på hvilka böcker äro uppstaplade. Huru skall man kunna tänka sig, att det längre skall vara möjligt att i denna massa vidmakthålla ordning och reda?

Till allt detta kommer nu det vittnesbörd af bibliotekets föreståndare, hvilket är i statsrådsprotokollet intaget. Han yttrar nemligen: "att

inom några få år *inga böcker vidare* skulle kunna i biblioteket inträngas.“ Skulle man verkligen vilja bringa det derhän, att i Sveriges stora riksbibliotek inga flera böcker kunna inrymmas, och att de, som skulle vilja anlita det, måste från denna kulturens skattkammare återvända, utan att hafva vunnit sitt syftemål? Det heter visserligen “om några få år“, men icke uppföres en sådan byggnad genom ett trollslag; den kan naturligtvis först om några år vara färdig. Summan, som är i fråga, är visserligen stor, men derföre har man ock dröjt så länge som möjligt med att af Riksdagen äska densamma. Man säger: vi hafva ingen säkerhet, att icke det går med detta företag som med Nationalmuseum, att icke kostnaden blir ferdubbelt större än den föreslagna? Men finner man icke tillräcklig garanti härför i den trefaldiga granskning, ritningar och kostnadsförslag undergått hos Öfverintendents-embetet, så ligger den lyckligtvis i sjelfva byggnadens natur. Nationalmuseum, bestämdt att inrymma den sköna konstens alster, måste sjelft vara ett alster af skön konst och uppföras af ett dyrbart material. Här deremot är blott fråga om nytta. Så vida icke priset på tegel och dagsverken under den närmaste framtiden skulle komma att stiga, kan man derföre icke vid detta företag gerna tänka sig någon tillväxt af betydighet i den beräknade kostnaden. Den byggnad, som här är i fråga, består nemligen af en enkel parallelipiped af tegel och kommer att till siu öfre våning bestå af ett enda ofantligt rum, utan annan inredning än de ställningar af jern, som deri bilda ett stort antal afdelningar. Uppgiften som skall lösas, är att i det minsta möjliga utrymma hysa det största möjliga antal böcker. Men byggnaden måste vara stor, då den skall vara afsedd för bibliotekets framtida tillväxt, och ingen kan beräkna huru stor denna tillväxt kan blifva. De annärkta orden “till en början“ afse endast, att inredningen af jern måste sedermera anskaffas, men syfta alldeles icke på någon tillökning i det nu begärda anslaget. Denna tillämnade jerninredning åter kommer att göras succesive, allt efter som bokförrådet växer, och blifver derföre på långt när icke i början så dyr som siffran i Kongl. Maj:ts Proposition antyder.

Det har äfven blifvit sagt, att det ifrågavarande anslaget skulle hafva inflytelse på statsregleringen. Just för att undvika detta, är den summa, som för 1871 begäres, icke stor. Den behöfves emellertid för grundläggningen, som erfarenheten visat kräfvat ett år, och det är derför af vigt att den nu beviljas.

Platsen för nya byggnaden har varit föremål för mycken granskning och öfverläggning. Jag hoppas, att man skall finna den riktigt vald. Ser man på kostnaden, så har densamma den fördel att vålla den minsta möjliga utgift, emedan den kostar ingenting, enär den redan tillhör Kronan. Icke ligger den i någon aflägsen trakt, med den riktning stadens utvidgande nu tagit; den är fritt belägen, en ovärderlig fördel för en byggnad, ämnad att hysa en skatt, som icke kan med penningar ersättas, och som det skulle fordra ett århundrade att endast i någon mån återställa. Slutligen erbjuder den föreslagna platsen ett utrymme, som gör tillbyggnader möjliga, när sådana en gång i framtiden behöfvas. Dess lämplighet är ock vitsordad så väl af Öfverintendents-embetet som af bibliotekets föreståndare.

Hvad

Hvad sjelfva byggnadens utseende beträffar, så hafva Herrarne haft tillfälle att af de utdelade ritningarne sjelfve derom taga kännedom. En enklare konstruktion kan man icke tänka sig. Den är gjord med all besparing, dock så att den ändock företer en enkel prydlighet, och med användning af den erfarenhet konstnären samlat i främmande länder beträffande byggnader af detta slag tillika så, att i detaljer enskilda förändringar utan skada för det hela kunna, om man så finner för godt, i framtiden vidtagas.

Af alla dessa skäl kan jag således icke annat än uttrycka min förhoppning, att Riksdagen och särskildt denna Kammare icke skall afvisa detta tillfälle att i stort visa sitt intresse för den högre bildningen i vårt land.

Herr Kinmanson: Den diskussion, som här föres, kan ej undgå att osökt framkalla en erinran. För kort tid sedan påyrkades med mycken ifver i denna Kammare en utgift på många millioner R:dr för utförande af jernvägsbyggnader, utan att man dervid ville medgifva något uppskof med detta omfattande företag, icke ens till någon del deraf. Nu åter synes man vilja förneka ett långt ringare anslag till uppförande af en biblioteksbyggnad, oaktadt denna byggnad är af nödvändigt behof påkallad ej allenast för att tillgodogöra utan till och med för att bevara en egendom, som staten redan eger, och oaktadt det, vid sammanställning af dessa frågor, måste finnas, att ett biblioteks ändamål eger inom sitt område en ej ringare betydelse för kulturen än jernvägarne inom deras.

I anledning af hvad här redan blifvit anfördt till stöd för ett godkännande af Kongl. Maj:ts förslag, hvilket Stats-Utskottet biträdt, inkränker jag mig att äfven för min del förorda bifall till detsamma. Men då jag finner, att Regeringen, för att åstadkomma en jemförelsevis obetydlig besparing i kostnaden, föreslagit, att biblioteksbyggnaden skulle göras till omfånget mindre, än från början varit afsedt, fastän ett af de viktigaste vilkoren, som vid uppförandet af en sådan byggnad bör iakttagas, just är att söka tillgodose äfven en kommande tids behof af utrymme i följd af samlingarnes tillökning, tillåter jag mig uttala den förhoppning, att Kongl. Maj:t, om anslaget nu af Riksdagen beviljas, täcktes låta undersöka, huruvida icke, med anledning af numera förändrade pris å byggnadsmaterialier eller af andra förhållanden, som möjligen verka till förminskning i kostnaden, en biblioteksbyggnad ändock må kunna bringas till stånd efter den ursprungliga planen och dit hörande ganska vackra ritningar äfven för den ringare summa, hvartill Regeringen nu begränsat sin framställning, till någon del på bekostnad af byggnadens framtida ändamålsenlighet. Under denna förutsättning hemställer jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr H. Schmidt: I sträng motsats till flera föregående talare måste jag förklara, att jag icke kan instämma med dem, som i denna fråga yrka afslag. Jag hyllar visserligen sparsamhetens grundsats, men den besparing, som här af några förordas, är efter min tanke icke på sitt rätta ställe. Man har här talat om Nationalmuseum och yttrat sin farhåga, att det i denna sak kan komma att gå på samma sätt. Något sådant kan dock ju här icke komma i fråga. Anslaget är icke så stort, men

grundadt på några granskade kostnadsberäkningar. En talare yttrade, att behovet icke ännu vore så trängande, men man bör i detta afseende betänka, att det, äfven om anslaget nu beviljas, ändock dröjer några år, innan den nya byggnaden kan tagas i besittning. Något vidare uppskof synes således icke böra ifrågakomma. De dyrbara samlingarne kunna verkligen icke längre förvaras på ett sådant sätt som nu är fallet. Jag besökte för en kort tid sedan Kongl. biblioteket, men oaktadt vädret ute var ganska godt och jag rätt väl klädd, var jag flera dagar efter detta besök opasslig till följd af kölden i bibliotekets lokal. Jag var likväl der blott några timmar. Huru skall det då kännas för bibliotekets tjänstemän, som dagligen under många timmar måste uppehålla sig i dessa trånga och fuktiga lokaler som icke kunna uppvärmas. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Printzensköld: Efter Herr Ecklesiastikministerns sakrika anförande och de upplysningar, som i den Kongl. Propositionen förekomma, anser jag det öfverflödigt att i denna fråga ingå i närmare detaljer, helst de af Kammarens ledamöter, som vilja, om icke undanskjuta, åtminstone uppskjuta frågan, säkerligen icke tro sina egna ord, då de underkänna det trängande behovet af den ifrågasatta byggnaden. Man har äfven till stöd för ett uppskof använt de så ömmande och just därför så ofta missbrukade sparsamhetsskäl. Det finnes dock, mine Herrar, flera slags sparsamhet, sådan som är en dygd, och sådan som är ett fel. Till den förra hade måhända hört, om vi för ett par veckor sedan lyssnat till dem som afstyrkte den utgift af många millioner till jernvägar, som då stod på dagordningen; till den sednare arten af sparsamhet skulle vi göra oss skyldige, om vi afslog det anslag, som här är i fråga. Eller hvad skulle man säga om en person, som bortkastade sina penningar, derföre att han ej ansåg sig hafva råd att köpa en portmonä för dessa penningars förvarande; man skulle säkerligen säga, att en sådan icke hade sitt fulla förstånd i behåll. Dessutom, mine Herrar, ett folks kulturtillstånd mätes icke blott efter de snillets och vetandets skatter, som detta folk samlar, eger och alstrar, det mätes äfven och icke mindre efter det sätt, hvarpå dessa skatter vårdas och handhafvas. Kunna vi icke, vilja vi icke skänka tillbörlig vård åt den nationalrikedom riksbiblioteket innehåller, då må vi gerna, så godt först som sist, såsom ett eklatant fattigdomsbevis tillstålla en storartad auktion, för att dymedelst, med uppoffrande af vår ställning ibland de civiliserade folken, åt dessa folks efterverld bevara dessa stora skatter, som det gamla Sverige är för fattigt att vårda, men nog rikt att vanvärda. Jag hoppas emellertid, att denna Kammare, som hufvudsakligen representerar det svenska folket, måtte i denna fråga besluta så, att den visar sig förstå värdet af denna folkets egendom. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Sjöberg: Herr Talman! mine Herrar! Om någonsin en angelägenhet af offentlig natur förtjenar att kallas en nationens angelägenhet, så är det i sanning denna. Det är redan af flere föregående talare erinradt, huru länge denna fråga om uppförande af en lämplig lokal för det Kongl. bibliotheket stått på den så kallade dagordningen, och alla hafva de erkänt, att behovet deraf icke kan förnekas; likväl

hafva talare här uppträdt, som icke desto mindre förmenat, att uppförandet af en biblioteksbyggnad skulle kunna uppskjutas, och en talare, som yttrat sig för sjelfva saken, har ändock trots det icke vara så farligt, om dermed uppskötes ännu någon tid. Jag vågar deremot påstå, att det är en sak, som redan alltför länge blifvit uppskjuten, och att det icke ur någon synpunkt skulle kunna försvaras att än vidare lemna den å sido, ty ett ytterligare uppskof skulle innebära, att det är en absolut omöjlighet att anskaffa till och med den för byggnadens påbörjande erforderliga summan; det skulle innebära, att svenska staten numera kommit derhän, att hon ej förmår vidkännas en jembförelsevis ganska obetydlig utgift för ett ändamål, hvars stora vigt och betydelse icke af någon kunnat bestridas. Men jag vill hemställa till Eder alla, mine Herrar, om en sådan fattigdomsförklaring skulle väl öfverensstämma med det beslut, Riksdagen i dag åtta dagar sedan fattade, då anslag voterades till anläggande af jernbanor, hvilkas fullbordaude förutsätter en statsutgift af närmare tjugufem millioner Riksdaler, utan att man då syntes hysa synnerligen stor tvekan, huruvida Staten egde förmåga att bära en sådan utgift eller icke. Eget synes det mig i sanning vara, att de, som då voro icke minst intresserade för bifall till detta stora anslag, nu vilja bestrida ett litet anslag, uppgående icke ens till en half million, att utgå under flera år. Jag skall icke trötta Eder med, mine Herrar, att upprepa de skäl, som till öfverflöd blifvit vid mer än ett tillfälle både skriftligen och muntligen framställda för att ådagalägga det oafvisliga behofvet af en särskild byggnad för inrymmande af det så kallade Kongl. biblioteket. Jag vill endast ytterligare framhålla ett par sidor af denna sak, hvilka under öfverläggningen här inom Kammaren redan blifvit betraktade.

En talare, Herr Dahm, anförde nemligen, att det vore med synnerligen stor svårighet förenadt att verkställa något arbete i de nuvarande biblioteksrummen. Jag har äfven försökt detta, och jag vågar gå ännu längre än han, då jag påstår, att det är nästan absolut omöjligt att der få hafva en ostörd stund, ty, utom det att i dessa kyffen nästan allt saknas, såsom utrymme och dager m. m., för att med någorlunda bekvämlighet kunna begagna böckerna, blir man snart sagdt i hvarje ögonblick störd af besökande, på samma gång ens egen person är till hinder och besvär för tjenstemännen, som måste uppehålla sig i samma rum, för att, så godt sig göra låter, sköta sina sysslor. Detta är högst olägligt för dem, som vilja begagna sig af de rika skatter biblioteket innesluter, och gifvet är att ett af bibliotekets ändamål sålunda går förloradt.

Herr Dahm har vidare påpekat en olägenhet, som är synnerligen beaktansvärd, härflytande från den nu begagnade bibliotekslokalen, den nemligen att de tjenstemän, som äro i biblioteket sysselsatte, på ett oförsvarligt sätt nödgas uppoffra helsa, emedan de egentliga biblioteksrummen icke kunna uppeldas. Det är icke enstaka exempel, som visa detta, utan det är det vanliga förhållandet, att bruten helsa är följden af några års arbete i bibliotekets tjenst. Jag hemställer, huruvida det kan vara nationen och dess representanter värdigt att låta ett dylikt förhållande fortfarande ega bestånd, och som jag vågar antaga, att de flesta af Kammarens ledamöter skola i detta afseende vara med mig ense, hoppas ag äfven på bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Jöns Pehrsson: Visserligen tror jag, att man med skäl kan påstå, att nu ifrågavarande bibliotek icke är så väl inrymdt, som önskligt vore eller som dess stora och dyrbara samlingar förtjena; jag tror till och med, att meningarne icke äro delade derom, att det nuvarande förhållandet härmed bör förbättras, men meningarne synas mig vara delade dels derom, huruvida detta bör ske nu genast, dels derom på hvad sätt detta bör verkställas. Jag har förut sagt, att i det stora, vidsträckta och rymliga Kongl. slottet utrymme bör kunna beredas för detta bibliotek och dess rikhaltiga innehåll, och jag står fortfarande fast vid denna min åsigt. Man skryter med, att svenska folket är ett kulturfolk, och äfven jag fröjdar mig deröfver att så är; men jag vill derföre icke att detta folk skall flyga högre än vingarne bära, och det blefve fallet nu, ifall man nödgades låna upp hvad som åtgår för uppförande af den föreslagna biblioteksbyggnaden. Utskottet har nu, såsom det synes, begärt en summa af 480,238 R:dr, men om man läser något emellan raderna, så gäller detta endast uppförandet af sjelfva det yttre byggnadsarbetet, hvartill sedermera kommer kostnaden för inredning, som sannolikt icke blir särdeles billig, utan troligen går till högt belopp. Skulle dertill, såsom erfarenheten visat vid nybyggnader för Statens räkning, kostnadsförslaget icke vara tillförlitligt, utan öfverstiga den ursprungligen beräknade utgiften med några hundratusental Riksdaler, så skulle Riksdagen, medelst att i dag bifalla dessa 45,000 R:dr för nästkommande år, kanske gifva en handpenning på utbetalande af minst *en* million R:dr under närmast kommande år, och dertill vill jag ingalunda göra mig skyldig, helst, såsom jag förut sagt, jag tror att ändamålet lika väl kan vinnas genom användande af de lokaler, som redan finnas för Statens räkning disponibla.

En talare har påstått, att han icke kunnat tränga sig fram emellan bokskåpen och bokhyllorna i den nu begagnade bibliotekslokalen, men uti detta påstående måtte dock ligga någon öfverdrift, då både jag kunnat gå fram derstädes och äfven sett många andra göra detsamma. Jag har äfven observerat tomrum der och hvar, och förmodligen finnes plats både för läsrum och för arbetsrum åt betjeningen eller tjänstemännen, ifall man knappade in något på utrymmet för de förnäme, som der tagit sig alltför stort svängrum i slottet, och om åt en mängd pensionärer, som njuta underhåll och bostad i det Kongl. slottet, anvisades husrum på annat håll. Ville man vinna ytterligare utrymme, så kunde man ju öfverflytta hela den utländska afdelningen till flygeln midt emot och begagna det sålunda vunna utrymmet för den Svenska afdelningen o. s. v.

Ännu en gång vågar jag upprepa, det man bör vänta med uppförande af en biblioteksbyggnad, tilldess vi icke behöfva låna hvar ett öre för åstadkommande deraf; min åsigt är att man måste rätta munnen efter matsäcken, och det är af synnerlig vikt, ej blott att söka motarbeta all möjlig förhöjning i statsutgifterna, utan äfven att söka bereda minskning och nedsättning i dem, som redan finnas. Man har, för att söka inverka på Kamrarnes beslut i denna fråga, här utdelat broschyrer, till och med försedda med vackra plancher, hvaruti dock finnas sådana uttryck, att man rent af baxnas för de missfärmelser de innehålla. Således förtäljes der, att lokalerna äro sådana, att tjänstemännen der ådraga sig lifsfarliga sjukdomar m. m. Jag vet nu visserligen icke huru länge biblioteket är

öppet för hvarje dag, men jag tror med all säkerhet, att det icke är öppet hela dagen, och under de få timmar tjenstemännen äro der, måtte de väl kunna på sådant sätt kläda sig, att de kunna skydda sina dyrbara personer för lifsfarliga sjukdomar; och hvad jag tryggt tror mig kunna försäkra, det är att aldra största delen af Sveriges arbetare, af hvilka en stor del nödgas året om, i hvilket väder som helst, arbeta ute å marken, och den andra nödgas verkställa sina arbeten uti hus och boningar, som ingalunda kunna täffa med Sveriges konungaborg, hvarken uti ett eller annat afseende, icke på något sätt kunna ens jemförelsevis hafva det så väl stäldt för sig, som dessa Statens arbetare i det Kongl. biblioteket. — Då jag önskar och hoppas, att den sjelfständiga pressen inom landet måtte så småningom kunna bibringa allmänheten den öfvertygelsen, att tillräckligt utrymme för biblioteket finnes i det Kongl. slottet, blott lokalerna derstädes tagas reda på och rättvisligen fördelas, så vill jag nu uppmana Kammaren att afslå Utskottets hemställan, såsom enligt min åsigt tillstyrkande en utgift, hvilken med begagnande af Statens egna tillgångar kan och bör undvikas för närvarande, intilldess sig visat, att utrymme i det Kongl. slottet ej står att erhålla.

Herr Astrand: Lika litet i dag som vid en föregående riksdag har jag kunnat undgå att finna nödvändigheten af det begärda anslaget, och icke heller har jag hört någon påstå, det icke rymligare och bekvämligare lokaler, än de Kongl. biblioteket för närvarande innehar, nödvändigt behövas, om detta bibliotek skall kunna uppfylla sin bestämmelse. Visserligen är det sannt, att några talare här uppträdt emot förslaget, men de hafva såsom skäl hufvudsakligen anført, att frågan icke vore så brådskande, att man ju icke kunde vänta ännu ett år, och att man borde se tiden an, för att afvakta bättre tillgångar, än som nu stå oss till buds. Jag kan icke instämna deruti, att det skäl, som här hufvudsakligen bör afses, är sparsamhetsskålet, ty sparsamhet uti frågor rörande intellektuella förhållanden blir i de flesta fall den grymmaste misshushållning, och sådant tror jag äfven, att förhållandet skulle blifva här. Icke lärer väl hvarken den förste eller den siste af de talare, hvilka i detta ämne sig yttrat, kunna bättre bedöma, huruvida Kongl. bibliotekets nuvarande lokaler äro tillräckliga för denna institution än riksbibliotekarien, hvilken icke en, utan upprepade gånger försäkrat, att utrymme för bibliotekets samlingar nu helt och hållet saknas, för att kunna på ett passande och värdigt sätt förvara desamma. För min del tror jag att, om man dröjer ännu blott några få år med anskaffande af någon annan lokal, det blifver fullkomligt omöjligt att inrymma de samlingar biblioteket dels redan eger, dels måste för hvarje år tillegna sig. Antingen kommer utrymme att helt och hållet saknas, eller ock nödgas man att tillgripa en utväg, som redan blifvit försökt, ehuru icke med synnerlig fördel eller framgång, och det är att förhyra en annan lokal, aflägsen från den egentliga bibliotekslokalen, för att till denna särskilda lokal förflytta en del af bibliotekets innehåll. Detta är dock ytterst betänkligt i fjerahanda hänseenden, såsom svårighet för hindrande af eldsfara, men framför allt lägger ett dylikt arrangement hinder i vägen för bibliotekets egentliga ändamål, och för dem, som genom vetenskaplig forskning vilja tillgodogöra de vetandets skatter, som i biblioteket äro samlade. Svårigheterna här vid lag äro re-

dan nu ganska stora, såsom jag sjelf kan vitsorda, då jag under flera månaders tid nödgats derstädes idka studier. Oaktadt all möjlig beredvillighet och allt tillmötesgående af bibliotekstjenstemännen är det icke tänkbart att i den nuvarande lokalen kunna företaga några forskningar; det är omöjligt att kunna sammanhålla sina tankar i ett rum, der så mycket spring förekommer, der tjenstemännen skola nedtaga böcker för att öfverlemla dem till besökande, på samma gång som de sjelfve derstädes skola förrätta sina arbeten o. s. v. Det är derfore i landets sanna intresse och af stor vigt, att biblioteket får ett förökadt och tillräckligt utrymme.

Platsen för uppförande af den nya biblioteksbyggnaden är, enligt min åsigt, synnerligen väl och lyckligt vald; der finnes fast byggnadsgrund och derfore kunna ock byggnadskostnaderna beräknas med större säkerhet än annars varit fallet. Den är icke heller afsides belägen från stadens medelpunkt, då den befinner sig på knappt en fjerdedels timmes väg från Kongl. slottet och Norrbro, och läget är ljust och gladt, omgifvet på alla sidor af en bland hufvudstadens vackraste parker, som gör omgifningen särdeles angenäm och som på samma gång skyddar för eldsfara, hvilket är så ytterst angeläget vid en dylik byggnad. Om någon skulle vilja påstå, att byggnaden kommer att ligga något affäset, så vill jag erinra, att i andra större städer afstånden från den egentliga rörelsens medelpunkter äro långt större än här, då, såsom t. ex. förhållandet är i London, det största biblioteket der ligger ungefär en trekvarts timmes väg, per omnibus, från centralpunkten af staden, flera andra exempel att förtiga. Åtskillige talare hafva påmint om förhållandet med kostnaderna för uppförandet af nationalmuseibyggnaden, samt huru mycket dessa kostnader öfverstego det ursprungligen beräknade beloppet, men jag vill tro att detta exempel här alldeles icke håller streck, och jag tillåter mig i detta hänseende erinra, att nationalmuseibyggnaden är betydligt olika mot den som nu föreslås, och måste i sjelfva sin egenskap af museum byggas mycket dyrbarare än ett bibliotekshus. Deremot tror jag, att man nu icke behöfver befara, att det upprättade kostnadsförslaget kommer att öfverskridas, ty dels hafva på sednare tider så stora byggnader som teknologiska institutet och Stockholms stads slöjdskola blifvit för Statens räkning uppförda, utan att de kostat en skilling mer än som blifvit beräknadt, dels har ock Herr Ecklesiastikministern nyss behagat upplysa, att det uppgjorda kostnadsförslaget är riktigt, och att icke något större anslag kommer att för ändamålet begäras än det, som nu en gång blifvit af Kongl. Maj:t äskadt för att få uppförd en visserligen enkel byggnad, men på samma gång fullt passande för sitt ändamål.

På grund af hvad jag nu således anfört, och då jag anser det vara klart, att, inom högst få år, ifall det Kongl. biblioteket bibehålles i sitt närvarande skick, det antingen måste stängas för besökande eller ock till följd af sakens natur måste blifva obesökt, samt då i sådant fall skulle erfordras ett större anslag på en gång för att anskaffa ett bibliotekshus, samt då ytterligare härtill kommer, att minst tre år ätgå innan en sådan byggnad hinnes uppföras, — tror jag för min del, att man bäst tillgodoser på samma gång ländets intresse i fråga om ett stort nationellt behof, och alla berättigade anspråk på sparsamhet, genom att bifalla den

Kongl. Propositionen i ämnet, och af denna anledning yrkar jag antagande af Utskottets hemställan i förevarande punkt af Utlåtandet.

Herr Per Nilsson i Espö: Vid behandlingen af Kongl. Maj:ts Proposition i detta ämne vid 1865—1866 årens riksdag motsatte jag mig det då begärda anslaget i och för uppförandet af ny byggnad för det Kongl. biblioteket, och det på den grund att jag ansåg Representationen hafva rätt att fordra att, då Regeringen framlade ett sådant förslag, den äfven borde på samma gång framlägga ritningar och kostnadsförslag till en byggnad som icke behöfver vara monumental, utan endast solid, smakfull och bekväm, så att den kan uppfylla alla nutidens fordringar, äfvensom förslag till den plats hvarpå denna byggnad borde uppföras. Så har nu skett, och därför kan jag icke finna annat, än att det motstånd, som nu framdrages mot beviljandet af det nu begärda anslaget, är endast de obotfärdigas förhinder.

Vi böra betänka, att vi helt nyligen beslutat, att Staten skall göra en uppoffring af omkring 200,000 R:dr årligen för våra karteverk, och när nedprutningar i detta anslag begärdes, då gingo de icke igenom i denna Kammaren. Derföre, och då vi hade råd att vid detta tillfälle besluta ett så drygt anslag, så äro vi väl icke nu fattigare, än att vi kunna bevilja det i denna punkt begärda till en byggnad som, säge hvad man vill, torde vara en af de angelägnaste och mest af behovet påkallade. Man har här talat om andra byggnader, som skulle kunna användas för det nu afsedda behovet och möjligen inrymma de ofantliga skatter, som det s. k. Kongl. biblioteket innehåller. Men jag tror, att vi böra vara varnade mot dylika försök att för Statens räkning inköpa byggnader, som icke från början äro lämpliga för det ändamål hvartill de äro afsedda att användas. Jag tager mig friheten att i detta fall erinra hurusom, när för omkring 25 å 30 år sedan fråga uppstod om anskaffande af lokal för inrymmande af riksarkivet, Rikens Ständer då skyndade att inköpa det s. k. Ridderstolpeska huset för att inreda detsamma för nyss antydda ändamål. Detta arbete hade likvisst med stora uppoffringar och kostnader knappt blifvit verkställt och inflyttningen af riksarkivets dyrbara samlingar försiggått, förrän man märkte att murarne började gifva med sig för den ofantliga tyngd, hvarmed lokalerna blifvit belastade, och ganska snart måste man se sig om efter en annan lokal, dithän man kunde flytta dessa samlingar, i fall man icke ville att allt skulle begravas under ruinerna af den inköpta egendomen. Då hade man ingen annan råd än att låta Kommersekollegium aflytta ifrån sin lokal och att ånyo med stor kostnad förändra denna för riksarkivets emottagande, och der befinna sig nu för närvarande dessa ovärderliga samlingar. Men oakadt alla dessa kostnader blifvit nedlagda på förvarande af riksarkivet, kommer dess nuvarande lokal till följd af samlingarnas ständiga förökande att inom en icke aflägsen tid befinnas för sitt ändamål otillräcklig, och vi få då återigen vara betänkta på anskaffandet af någon ny. Således hafva vi en dyrköpt och bedröflig erfarenhet, om hvad det vill säga att till dylika ändamål använda byggnader, som icke äro särskildt lämpade för det bruk man af dem vill göra, och stödd på denna erfarenhet frågar jag, huruvida det kan finnas ringaste skäl att nu vägra bifall till detta anslag, genom hvilket vi skulle kunna

vara förvissade att erhålla en biblioteksbyggnad, uppförd i enlighet med nutidens fordringar på en dylik byggnad, och värdig de litterära skatter, som äro ämnade att der inrymmas.

Vi äro stolta öfver vår historia och dess ärorika minnen, som nu uppmärksammas af lärde män i alla länder, men när dessa från alla håll anlända hit för att i våra urkunder erhålla kännedom om vår historia och genom öfersättning till sina egna modersmål göra densamma känd för alla civiliserade folk, då hafva vi icke annat att visa dem än skrubbar, hvarest de knappt kunna få ostörda titta i de böcker och de handlingar, hvarutaf de för sina forskningar äro i behof, långt mindre studera dem på ett sätt som kan lända den historiska och vetenskapliga forskningen till gagn. Detta böra vi noga bemärka, och när vi derjemte betänka hvilka ovärderliga litterära skatter som förvaras i det Kongl. biblioteket, så kan jag för min del icke finna annat, än att det är af yttersta behof påkalladt att för detsamma erhålla en sådan lokal, som vore fullt ändamålsenlig samt de dyrbara samlingarne och nationen fullt värdig.

Då jag, under den diskussion som här angående detta ämne uppstått, icke hört någon enda af de representanter som haft lyckan att genomgå våra lärda skolor, sätta sig emot detta anslag eller förklara detsamma vara öfverflödigt, så vädjar jag till representanterna inom denna Kammare, utgångna från den egentliga allmogens krets, och till Eder, mine gamla vänner af Bondeståndet, som med frikostig hand voterat så många anslag till bildningens och upplysningens fromma, huruvida vi skulle vägra detta anslag; väl vetande att ju mera lättnad och bekvämlighet man bereder vetenskapsmannen att genomforska våra rika litterära skatter, desto mera sprides upplysningen till våra lägre kretsar, som icke ega tillfälle att i våra lärda skolor inhemta en omfattande och vetenskaplig bildning.

Det torde tillåtas mig att till slutet göra ett litet tillägg, som, ehuru icke egentligen hörande till saken, ändock icke alldeles torde vara ur vägen att bemärka. Det har nemligen förvillat många, att denna dyrbara boksamling benämnas: "det Kongl. biblioteket", och man hyser i allmänhet på landet den tanken, att detta bibliotek är Konungens personliga, eller den Kongl. familjens tillhörighet. — Att så icke är förhållandet det veta vi mer än väl, men att denna åsigt på landsbygden är ganska allmän, är en känd sak. Den nu begagnade benämningen det Kongl. biblioteket har dock icke alltid varit densamma, ty uti Kongl. brefvet den 22 December 1766 och den 19 Februari 1799 benämnes detta bibliotek för "Riksbiblioteket", som väl också torde vara den egentliga och rätta benämningen. Det är visserligen icke min afsigt att nu begära framställning om proposition i detta ämne, men jag tillåter mig tro, att Herr Statsrådet och chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet vid något lämpligt tillfälle möjligen skall finna anledning så föranstalta, att ifrågavarande bibliotek må återfå sin rätta benämning, såsom utmärkande, att den är en Statens, en nationens dyrbara egendom. — Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i denna fråga.

Herr Hierta: Då denna Kammare behagat hedra mig med det uppdraget att vara ledamot af Stats-Utskottet, äfven under innevarande riksdag, så har jag efter min ringa förmåga sökt ej allenast att undvika ökad

beskattning utan äfven, så vidt möjligt varit, att åstadkomma besparingar uti Statens utgifter, och jag har också deltagit i Utskottets arbete rörande den nu föreliggande Hufvudtiteln. Men i fråga om anslag till uppförande af byggnad för Kongl. biblioteket har det, med afseende på den trängande nödvändigheten att så fort ske kan åstadkomma en dylik byggnad, icke varit möjligt att kunna skjuta undan frågan till en framtid, utan har Utskottet funnit sig föranledt tillstyrka bifall till den Kongl. Propositionen i ämnet. Då jag anhöll om ordet, ämnade jag fästa uppmärksamheten företrädesvis på en sak, deruti jag nu likväl blifvit förekommen af herr Ecklesiastikministern. Jag ville nemligen påpeka, att detta icke är någon fråga för dagen, utan att densamma daterar sin uppkomst för omkring 25 år sedan. Redan å 1840-talet beslöto Rikets Ständer anslå en summa af 750,000 R:dr till uppförande af en byggnad afsedd för såväl ett Nationalmuseum som för det Kongl. biblioteket, och ett dylikt beslut hade sannolikt icke blifvit fattadt, om man ej varit ense derom, att Kongl. bibliotekets tillstånd redan då, med hänsyn till de lokaler som voro detsamma tilldelade, var sådant att det ej längre kunde fortgå på samma vis. Såsom män finner af detta beslut, hade man då det syfte att inrymma biblioteket under samma tak som Nationalmuseum, men sedermera har denna åsigt blifvit öfvergifven. Under de tjugufem åren efter denna tid har biblioteket högst betydligt förökadt sina samlingar, och tillökningen af blott Svenska arbeten har i hög grad tilltagit, såsom varit att vänta af den utveckling, den litterära verksamheten i vårt land på samma tid uppnått. Då nu en gång ett beslut blifvit fattadt om byggande af biblioteksbyggnad, och då jag aldrig hört det ifrågasättas, att man skulle ändra ett dylikt beslut eller bestrida behovet af en sådan byggnad, så anser jag det nästan såsom en hederssak att icke längre uppskjuta påbörjandet af denna anläggning. Visserligen hafva ett par talare här invändt, att ännu icke alla hål voro tillstoppade, och att således utrymme ännu finnes för mottagande af ännu flera böcker, men detta påstående torde dock icke hålla streck vid närmare granskning. Dessutom finnas tvänne omständigheter, som göra dessa lokaler nästan obegagneliga för det ändamål, hvartill de nu begagnas; den ena den fullkomliga bristen af läsrum för dem som på stället vilja studera der förekommande dyrbarare verk, och af arbetsrum för verkets egna tjenstemän, och den andra att de rum, der böckerna nu förvaras, icke kunna uppeldas, eller ens på ringaste sätt uppvärmas. Då tjenstemännen för bestridande af sina åligganden nödgas begifva sig ut i de kalla salarne, kan väl sådant icke, såsom en ärad talare här gjort, jemföras med de arbeten en dagakarln måste förrätta en kall vinterdag ute å marken; en stenhuggare, som vet att han skall vistas ute i fria luften en dylik dag, har naturligtvis beredt sig derpå och utrustat sin beklädnad derefter, om han kan, men bibliotekstjenstemännen, som äro underkastade stora temperaturvexlingar för hvarje dag, kunna ovilkorligen icke undgå att derigenom lida till sin helsa. De utaf Kammarens ledamöter, som besökt lokalerna, hafva nog funnit, att kylan derstädes är ganska skarp, och att man i allmänhet icke skulle kunna uthärdas en dylik temperatur utan fara att ådraga sig ohelsa.

Frågan är nu redan vidlyftigt afhandlad, men det återstår ännu en enda liten sak, hvarom jag önskar att få säga några få ord. Här har varit tal om

det dröjsmål, som förelupit, innan denna fråga, som så länge stått på dagordningen kunnat Representationen föreläggas, och orsaken härtill ligger, enligt mitt förmenande, till stor del deruti, att man icke kunnat blifva ense om den plats, hvarest den nya biblioteksbyggnaden borde uppföras. Så hafva, efter det en Stadens tomt i grannskapet af Nationalmuseum icke kunnat för det afsedda ändamålet få användas, åtskillige för saken ganska nitiske personer förordat en plats vid öfre delen af Drottninggatan, midt emot Vetenskapsakademiens hus; men denna tomtplats, ehuru äfven den är ganska välbelägen, har haft det stora felet att vara orimligt dyr. För min del tror jag, att den nu utvalda platsen är den bästa af alla dem, som blifvit ifrågasatta, ty det är icke längre från medelpunkten af staden eller Kongl. slottet till Humlegården än till Adolf Fredriks kyrkoplan, och ifrån den tätast bebyggda delen af Norr, eller Klara församling, leder raka vägen på och öfver Hötorget, genom Oxtorgsgatan, öfver Malm-skilnads- och Regeringsgatorna rätt ned till Humlegården. Således ligger visserligen icke den utsedda platsen fullt centralt, men ändock temligen beqvämt till, och med den tendens den efter hand pågående flyttningen af hufvudstadens befolkning har att draga sig utåt malmarne, lider det intet tvifvel, att äfven stadsdelen omkring Humlegården, som redan börjat bebyggas med stora och komfortabla hus, innan kort kommer att blifva synnerligen starkt befolkad. — På grund af hvad jag nu haft äran anföra, anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Friherre Koskull: Jag kan icke neka dertill, att det varit särdeles önskligt, om denna fråga icke kommit före vid denna riksdag, då så svåra tider äro för handen och då man haft så svårt att få debet och kredit att gå ihop. Om denna fråga blifvit väckt under lyckligare konjunkturer, så skulle den hafva mött betydligt mindre motstånd än nu, då jag anser att motståndet egentligen kommer utaf den brydsamma ekonomiska ställningen i landet och representanternas oafvisliga pligt att derpå fästa behörigt afseende. Derföre kan jag väl fatta och inse, att mången här måste tveka att lemna sin röst till det af Kongl. Maj:t äskade anslaget. Så har äfven jag gjort, men genom den nu pågående diskussionen och äfven genom andra mig meddelade upplysningar har jag blifvit öfvertygad om omöjligheten att längre uppskjuta afgörandet af denna stora nationela fråga, och jag måste derföre, om än med bekymmer, lägga mitt ja i urnan. Jag röstar för bifall till Utskottets framställning.

Friherre Gripenstedt: Hvad skulle man väl här kunna säga i denna fråga, som icke redan förut långt fullständigare och bättre blifvit sagdt? Det oaktadt vill jag icke låta detta tillfälle gå förbi, utan att åtminstone antyda den ståndpunkt jag i frågan intager. Genom offentliga handlingar, genom förtjenstfulla utredningar i tidningarne, genom Stats-Utskottets afgifna Utlåtande och genom den förevarande diskussionen synes det vara alldeles klart och ostridigt ådagalagd, att den till förvarande af vårt Kongl. bibliotek nu upplätta lokal är, icke allenast otillräcklig utan äfven nära nog obegagnelig, och att de stora skatter detta bibliotek innehåller således äro att betrakta nästan som om de icke funnes till. För dem som anse det icke vara af någon stor vigt att taga

vara på dessa skatter, utan tycka att de gerna kunna öfverlemnas åt glömskan och förstörelsen, för dem vore det verkligen mera konsekvent, såsom en talare här redan yttrat, hafva det modet att rent ut säga, att man bör göra sig af med dessa storartade boksamlingar och förvandla dem till penningar som skulle kunna göra någon nytta, heldre än att låta dem ligga utan gagn och användning i en öfverfylld lokal, der de dessutom småningom gå sin undergång till mötes.

Man kan hafva den åsigten, och säkerligen delas den af många, att man icke behöfver alla dessa dyrbara anstalter för bildning och upplysning, och kan lefva lyckligt dem förutan; att när man odlar sin jord, göder sina oxar, bränner sitt brännvin, arbetar och sedan stillsamt sätter sig ned att förtära frukterna af sitt arbete, så är allt väl bestäldt. Men för min del tror jag, att man illa uppfattar sin bestämmelse här i världen, om man icke har något annat ändamål för sitt sträfvanne än att endast tillfredsställa de materiella omsorgerna. Äfven det högre lifvet har sina behof, och illa vore det i sanning, så väl för de enskilda, som för folken, om man försummade att taga vara på de andeliga krafter och hjälpmedel, som erfordras för att förädla människor och lyfta henne upp från de stundom temligen lumpna småbestyren till den ståndpunkt hon är ämnad att intaga. Från förgångna släkten hafva vi mottagit ett rikt arf af vetande och kunskap, och det är vår skyldighet att omsorgsfullt vårda detta arf samt lemna det förökadt till våra efterkommande. Jag tror således att, utan afseende på det nu begärda anslagets betydelse, man nu icke får låta dessa högre intressen vanvårdas, och att man icke får försumma eller uppskjuta att fylla det behof, som för sådant ändamål är oafvisligt. Denna Kammare har nu ett tillfälle att visa, huruvida Kammarerna inser betydelsen häraf eller icke, och ytterst sorgligt skulle det vara, om detta prof utfölle så, att derigenom ådagalades denna Kammares oförmåga att till sitt fulla värde uppskatta dessa för hela landet så höga och viktiga intressen.

Jag för min del får på det bestämdaste yrka bifall till Utskottets hemställan uti ifrågavarande punkt.

Herr Key: En stor författare har yttrat, att man rådfrågar utslutande sitt öra, när man saknar hjerta och behjertenhet. Om man endast skulle låta sitt öra i denna sak vara bestämmande, så skulle man hålla före, ehuru öfverläggningen hittills snarare antydts motsatsen, att sympatierna inom denna Kammarer i sjelfva verket icke äro särdeles stora för detta anslag, och att det icke heller eger mycken utsigt att tillvinna sig majoritet.

Jag vill dock hoppas att jag hört miste; säkert är emellertid att om det fordras behjertenhet under våra tryckta konjunkturer och under närvarande förhållanden att förorda detta anslag, så fordras det äfven brist på hjerta för alla de skatter af sanning och ljus som här äro i fråga att kunna neka sin röst till sagde byggnad.

Man har såsom afskräckande exempel anført historien om vårt nationalmuseum och antydts att det skall gå på samma sätt här. Jag för min del hyser sannerligen icke någon sådan farhåga, och tror icke att det nu

framlagda kostnadsförslaget kommer att öfverskridas; vi behöfva minnsann icke frukta något dylikt. Ty dels hafva vi ju exempel på flera storartade byggnader såsom teknologiska institutet och slöjdskolan, hvilka blifvit under sednare tider för Statens räkning uppförda, utan att sådana bedröfliga historier som den om Nationalmuseii byggnad förnyats, dels ligger det i sakens natur med våra årliga Riksdagar, att man icke skall väga något dylikt.

Man har vidare sagt, att med denna biblioteksbyggnad ännu kan anstå några år, och att ingen fara vore förknippad med ett dylikt uppskof, ty, säger man, biblioteket är bra ordnad. Jag svarar härpå att så icke är förhållandet, och härom kan hvar och en på stället göra sig förvissad, och jag tillägger, att om bibliotekstjenstemännen gjort, snart sagdt. det omöjliga för att så godt sig göra låter ordna biblioteket i dess nuvarande lokal, detta nit bör tvärtom snarare uppfordra till beviljande af anslaget, då man af hvad som gjorts under det gamla kan sluta sig till hvad som skall blifva gjort under det nya.

Man har talat om tomrum på hyllorna i det nuvarande biblioteket, som ännu återstå att fylla; hvar och en som något sysselsatt sig med biblioteksgörömmål vet mer än väl, att för sådana literära samlingar som utgifvas i serier, för tidskrifter, för tidningar m. fl. dylika arbeten måste lemnas tomrum å hyllorna för kommande fortsättningar af arbetena, på det att icke oupphörliga omflyttningar i stort skola blifva af nöden.

Man har äfven här uppkastat den frågan: Männe vi hafva råd att bygga ett nytt och dyrbart bibliotekshus? Jag vill härpå svara med en helt enkel liknelse som jag hoppas skall klart och tydligt ådagalägga min åsigt i detta fall. Det förekommer mig nemligen, som Staten här vid lag nog mycket liknar en man som har spannmål i en trasig säck, och låter säden rinna ut samt förstöras genom sin uraktlåtenhet att förskaffa sig en ny och hel.

Mine Herrar! ädlare utsädeskorn än det hvarom vi här tala finnes icke i vårt land och kan icke genom något annat ersättas.

Jag får emellertid uppriktigt bekänna, att då ärendet förevar i afdelningen, kunde jag icke biträda förslaget, men detta kom sig uteslutande deraf, att jag icke ansåg Humlegården vara någon väl vald plats för riksbiblioteket såsom allt för aflägsen från de centrala delarne af staden; jag hade långt heldre sett biblioteket förlagdt i kvarteret Grönlandet i grannskapet af Vetenskapsakademien, och föreslog äfven denna byggnadsplats både i afdelningen och i Utskottet.

För vetenskapsmannen och forskaren betyda några steg mer eller mindre föga, men icke så för den stora allmänheten, hvilken likasom till Nationalmuseum och till Vetenskapsakademien skall först och främst strömma till biblioteket af blott nyfikenhet, men sedermera komma åter af nyväckt intresse och slutligen medföra mångt bildningskorn till utsäde för kommande tiders skördar. Då emellertid denna åsigt icke lyckats tillvinna sig anklang, icke ens der man kunde haft rätt att vänta det, och då det sålunda endast återstår att förena sig om hvad som möjligen kan fås, heldre än att gå miste om allt, så röstar jag nu för bifall till hvad Stats-Utskottet i ifrågavarande punkt hemställt.

Herr Rundgren: Det är en glädjande företeelse, att under hela denna diskussion blott en enda röst motsatt sig förslaget under anvisande af en annan utväg att nå det åsyftade ändamålet, men att alla öfriga talare, som yttrat sig emot Stats-Utskottets förslag, betraktat saken såsom en tidsfråga, i det de icke velat bestrida dess nödvändighet utan allenast förklarar, att vi för närvarande icke hafva råd att göra uppoffringar för det ifrågasatta ändamålet. Jag vill nu icke upprepa hvad som i detta hänseende blifvit af föregående talare anfördt till vederläggande af en dylik åsigt; jag åtnöjer mig med att i nämnda hänseende förena mig med dessa talare, då jag anser, att vi, äfven under nuvarande förhållanden, böra bereda tillgångar för en nationalangelägenhet sådan som denna. Men jag vill erinra derom att, då det nya representationsförslaget gick igenom, den gamla Representationen aktade såsom en af sina främsta omsorger att anskaffa lämpliga lokaler för den nya, icke blott derföre att dess medlemmar skulle hafva tillfälle att sinsemellan tala, utan just derföre att de skulle tala till hela folket. Och den nya Representationen själf har, allt ifrån första dagen intill den dag som i dag är, icke skytt några kostnader för att göra det godt och beqvämt för Kamrarnes ledamöter.

Mine Herrar! Nu komma i dag till oss alla tiders stora andar, tänkare, forskare, statsmän, skalder, dessa store män som bära till oss qvintessensen af gångna och närvarande tiders andliga arbete, desse män, dem vi hafva att tacka för vår bildning. de komma till oss, bedjande om ljus, luft och frihet att tala till folket. Skola då vi icke hafva något annat svar än ett blekladgt nej på deras böner?

I dag träder denna stora kulturfråga för första gången fram för den nya Representationen, — svaret borde då icke blifva tvifvelaktigt. Det kan icke blifva annat än ett hjertats ja på den frågan, om vi vilja bereda ett värdigt rum för bevarande af de verk, som dessa förgångna tiders stora andar gifvit oss i arf. Vilja vi icke så svara, då hindra vi dem att tala till hela folket, då lägga vi ett mäktigt hinder i vägen för spridande af den allmänna bildning, hvars målsmän vi ju vilja i främsta rummet vara. Låtom oss derföre icke behandla denna fråga såsom en tidsfråga, utan såsom en lifsfråga, betänkande att hvarje ögonblick vi uppskjuta begynnelsen och fullbordandet af den föreslagna biblioteksbyggnaden, är en förlust för nationen, eftersom det är ett skrinläggande af de dyrbara skatter, som nu gömmas i de tränga mörka salarne. Med en sådan uppfattning af frågans betydelse kan jag icke annat än yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Så många skäl och bevis för nödvändigheten af att nu bevilja det begärda anslaget hafva under diskussionens gång här blifvit förebringade, att den, som i likhet med mig är för sådana tillgänglig, deraf redan fått mer än tillräckligt; och för att icke öka diskussionens längd, yrkar jag, utan vidare ordande, bifall till Utskottets hemställan.

Herr Asker: Sedan båda statsmakterna sedan längre tid tillbaka erkänt behofvet af en byggnad för vårdande af de högst värdefulla sam-

lingar det Kongl. biblioteket innehåller, samt sedan den andra statsmakten nu begärt det härför erforderliga anslaget och i den Kongl. Propositionen fullständigt utvecklat de skäl, som tala för den oafvisliga nödvändigheten att nu genast bevilja detta anslag, så kan jag för min del icke se, att det är för mycket begärddt, om Representationen nu i detta fall går Regeringen till mötes och bifaller den Kongl. Propositionen. Man kan verkligen icke med skäl förebrå Stats-Utskottet, att det ej denna Riksdag beträddt sparsamhetens väg, och äfven i denna punkt har Utskottet icke frånträddt denna bana, ty det måste väl vara bevis på sparsamhet, om det så kan kallas, att föreslå beviljande af medel för uppförandet af en byggnad, som är ämnad att inrymma skatter af omätligt mycket högre värde än byggnadens eget, och detta måste alltid finnas vara öfverensstämmande med en klok och förständig hushållning. Man har sagt, att summan vore stor och betydlig, men den blir alldeles icke så kännbar då den fördelas på flera statsregleringsperioder, och nu är det ju blott fråga att för nästa år bevilja ett ringa belopp af 45,000 R:dr till förarbetens påbörjande. Detta är det belopp man nu begär till utgående för denna gång, och denna summa måtte väl icke anses för stor, isynnerhet om man besinnar huru mycket som blifvit afprutadt på det belopp, som var afsedt för byggnadens fullbordande i sin helhet efter det först upprättade kostnadsförslaget.

Den egentliga orsaken, som kunnat förmå mig att, efter afhörande af de sakrika anföranden som i denna fråga af framstående talare här blifvit afgifna, begära ordet, är den, att jag önskat få inför Kammaren återöpa min egen sorgliga erfarenhet om hvad det vill säga att icke ega ett lämpligt förvaringsrum för en så dyrbar skatt som ett offentligt bibliotek ovedersägligen är. Den stora förhärjande eldsvåda, som, efter hvad känt är, för icke länge sedan ödelade Gefle stad, förstörde äfven det der varande läroverkets icke obetydliga bibliotek med alla dess ganska värderika samlingar, och det endast därför att dessa voro inrymda i ett hus, som icke kunde motstå brandens våldsamt, enär det icke var lämpligt inredt till förekommande af dylik fara. Allt, som vid en brand går förloradt, kan i allmänhet återställas, men en sällsynt och dyrbar bok kan mången gång alldeles icke för något pris i verlden ersättas. När man efter den förfärliga ödeläggelsen såg den man, som egnat ett helt lifs omsorger åt detta bibliotek, med tårade ögon betrakta den, så var det icke sin egen förlust han begret, ty den, ehuru ganska betydlig, gjorde honom mindre bekymmer, utan det var det allmännas förlust, förlusten af den dyrbara boksamling, som varit ställd under hans omvårdnad, som gick honom djupast till hjertat, och tanken på denna förlust lemna honom sannolikt icke förr än med lifvet.

Det är med en dylik erfarenhet om den oafvisliga nödvändigheten att för ett offentligt bibliotek ega en för bevarande af dess dyrbara skatter lämplig lokal, som jag röstar för bifall till Utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Herr Åke Andersson: Det är verkligen svårt att yttra sig i denna fråga, då man å ena sidan betraktar den svåra finansiella ställning, hvaruti Staten sig befinner, och å andra sidan lägger märke till den dyrbara

egendom, som Staten eger uti detta bibliotek. Jag måste likväl tillkännagifva, det jag anser att en annan anordning af biblioteket, än den som för närvarande eger rum, är af behofvet påkallad. Jag besökte i sällskap med ett par andra Kammarens ledamöter för någon tid sedan det Kongl. biblioteket, och den första anmärkningen jag dervid gjorde var, att ett sådant hus borde väl framför alla andra vara så mycket brandfritt som möjligt, hvilket nu icke lär vara händelsen. Vi besökte åtskilliga lokaler, men funno dem så trånga och mörka, att man knappt kunde se titlarne på de böcker som der förvarades. Efter vårt besök i öfre våningarne kommo vi ned i undervåningen, och det var verkligen förvånande att böcker der funnos förvarade, ty väggarne befunnos mycket fuktiga och voro till en del betäckta af mögel. Det har af en talare här bakom mig blifvit taladt om den beständiga kyla som råder i dessa salar; jag kan bestyrka att så är förhållandet, och jag beklagar dem som länge nödgas här tjenstgöra, äfven om denna tjenstgöring icke skulle bestå i annat än att förevisa böckerna för en vetgurig allmänhet.

Jag vill icke framställa något särskildt yrkande, utan jag vill endast med dessa få ord beteckna min ståndpunkt i frågan.

Herr Lars Ersson: Jag har icke sagt förra gången jag hade ordet, att de lokaler, hvaruti det Kongl. biblioteket nu är inrymdt, äro för dess behof fullt tillräckliga; långt derifrån — men jag har vågat påstå att uti Kongl. slottet finnas bättre lokaler, genom hvars tagande i anspråk för bibliotekets räkning ökad och tillräckligt utrymme skulle kunna detsamma beredas. Detta mitt påstående har icke blifvit besvaradt eller bestridt, och intilldess sådant skett, så vidhåller jag mitt förslaget och yrkar afslag å Utskottets hemställan. Jag tager mig friheten dessutom föreslå, att Riksdagen måtte ingå till Kongl. Maj:t med förfrågan, huruvida icke ökad och tillräckligt utrymme för Kongl. biblioteket må kunna uti Kongl. slottet beredas, och intill dess svar på en sådan skrifvelse ankommit yrkar jag, att Kammaren måtte för närvarande afslå det af Kongl. Maj:t nu öskade anslaget.

Herr Jöns Pehrsson: Jag skall icke länge besvara Kammaren, efter som jag hör att ropen på proposition blifva allt tätare och ifrigare, men jag anhåller att med några ord få besvara åtskilliga föregående talare. Jag har aldrig bestridt, att det ifrågavarande biblioteket är i behof af bättre lokaler, än det nu har, men jag har sagt, att vi icke nu böra anslå medel till anskaffande af sådana, då jag tror att sådant nu kan ske med långt mindre kostnad, om Kongl. Maj:t vill tillsläppa en del af de lokaler, som till öfverflöd finnas i det Kongl. slottet. En talare har här ordtat om fåvitskheten att bära god säd i en dålig och trasig säck, men jag vill fråga honom, om säden icke lika väl kan bevaras, om man fyller den i en visserligen gammal, men hel och god säck, som om den bäres i en ny säck. Jag för min del tror, att det lönar mödan att göra ett dylikt försök. Vidare har man sagt, att det är så kallt i bibliotekssalarne, att tjenstemännen löpa fara att der förlora lif och helsa, men jag vill tro att ingenting hindrar, att såväl i de nu begagnade lokalerna, som äfven i dem, som framdeles kunna varda för biblioteket upplåtna, inrätta värme-

apparater, som således kunna aflägsna all fara i det så mycket omordade förhållandet.

Alla de skäl, som här blifvit andragna för bifall till Utskottets hemställan, kunna icke inverka på min öfvertygelse om det oriktiga uti att nu bifalla det begärda anslaget, förr än jag får bestämd underrättelse derom, att det är omöjligt att i Kongl. slottet bereda värdigt och tillräckligt rum för bevarande af bibliotekets samlingar; finnes icke möjlighet härtill, då vill jag ej förneka det nu begärda anslaget, ja kanske till och med gå in på att något föröka detsamma, på det att det måtte blifva fullt tillräckligt för det dermed afsedda ändamålet, men då ock under det bestämda vilkor att den blifvande biblioteksbyggnaden varder förlagd på Helgeandsholmen, hvarest nu det Kongl. stallet står, så att denna af folket bekostade biblioteksbyggnad måtte erhålla ett i möjligaste mätto centralt läge. Man talar om, att 1865—1866 årens Riksdag erkänt behofvet af det nu begärda anslaget och sjelf till Kongl. Maj:t förut ingått med framställning härom; härom kan icke vara någon tvist, men man bör betänka huru högst förändrad ställningen i landet nu är mot hvad den var då, ty då hade man råd att vedervåga något, hvilket man nu deremot alldeles icke har. Få vi nu en gång uppförd en stor praktigt biblioteksbyggnad, så blifver den sannolika och naturliga följd, att den äfven måste fyllas med en stor tjenstemannapersonal, och hvad sådant kostar det känna vi af gammalt. Jag instämmer helt och hållet med Herr Lars Ersson uti hans yrkande om skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, och så länge svar derpå ej ingått, yrkar jag afslag å det nu begärda anslaget.

Herr Liss Olof Larsson: Redan då den sjunde hufvudtiteln behandlades och det var fråga om Kongl. teatern, uttalade jag mig om den ståndpunkt, jag har i det ämne som nu är föremål för våra öfverläggningar. Efter en sådan diskussion, som den hvilken nu egt rum, borde några ytterligare skäl för bifall till Stats-Utskottets förslag icke kunna anföras. Och jag tror för öfrigt, att, äfven om ytterligare skäl kunde förebringas, de äro temligen öfverflödiga. I en Kammare, der man har råd att gifva 60,000 R:dr till en teater, der måtte väl icke behövas vidare skäl för att utverka bifall till ett anslag för uppförande af hus att förvara rikets bibliotek uti. Man har sagt — jag ber Herrarne om ursäkt, att jag återkommer till teatern och talar om den i en så vigtig fråga som denna, i fosterländsk synpunkt af så himmelsvid skilnad — man har sagt många gånger, att *den* skulle vara en gradmätare på vårt folks intellektuella ståndpunkt, men jag vill fråga, om icke ett riksbibliotek i än högre grad är en sådan gradmätare. För min del sätter jag åtminstone biblioteket hundrade gånger högre än den nämnda anstalten.

Jag tror icke, att jag är känd för slöseri med Statens medel, men till detta anslag yrkar jag bifall, och det just derföre att jag anser oss icke hafva råd att vägra detsamma.

Likason en föregående talare hade jag trott, att i slottet skulle finnas ytterligare rum, som vore tillgängliga för biblioteket. Jag hade nemligen hört sägas, att der skulle finnas åtskilliga rum, hvilka nu stå obegagnade. Men det har blifvit mig sagdt, att en sådan utvidgning inom slottet

slottet vore omöjlig; och derpå måste jag väl tro, då jag icke kan bevisa motsatsen. Men hvad jag vet, och derom torde väl alla vara ense, är att det nuvarande biblioteket icke är sådant, att det anstår vårt land.

Man har såsom skäl för bifall anfört, att det nuvarande biblioteket vore ohelsosamt både för dess tjänstemän och för besökande. Detta skäl har dock icke för mig varit afgörande. Jag tror nemligen icke, att man äfven genom uppförande af ett nytt bibliotekshus skall lyckas göra alla nöjda. Ett bevis derpå hafva vi i denna Kammare, der man vidtager nya förändringar för hvarje dag, och klagomålen öfver olägenheterna det oakadt städse äro lika stora. Men det skäl, som för mig varit öfvertygande, är det, att jag anser de skatter, som i biblioteket förvaras, vara för dyrbara för att utsättas för den förstörelse, som de i deras nuvarande lokal äro underkastade.

Jag har ofta förut, då det här varit tal om anslagsfrågor, åberopat vår fattigdom. Så vill jag göra äfven nu. Man torde aldrig hos oss finna något hus så fattigt, att der ej finnas några böcker. Och både der och i mera lyckligt lottade hem finner man alltid biblioteket eller böckerna intaga en af de förnämsta platserna i boningen. Jag frågar: kan det då vara Sveriges folk värdigt att hafva sitt riksbibliotek så ordnadt, att hvarje enskild skulle skämmas för att visa sitt bibliotek, om man hade det lika illa ordnadt. Jag tror för min del, såsom sagdt är, att vi äro för fattige, för att låta en så dyrbar egendom löpa fara att förstöras; och därför röstar jag för bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Rundbäck: Jag tror icke att någon kan misstänka mig för att vilja slösa med Statens medel. Men jag får säga, att, i afseende på den utgift som här är i fråga, jag, af de skäl jag här hört, finner mig förmådd att tillstyrka den, ty det är, såsom en talare nämnt, att det äfven fordras föda för själen; och den hafva vi i de verk, som inrymma våra store mäns tankar. Vi få därför icke göra och tänka som kalifen Omar, som sade då han lät förstöra det berömda biblioteket i Alexandria: "Står det i dessa böcker något, som är stridande mot Alkoran, så äro de skadliga. Står det deremot detsamma i dem som i Alkoran, så äro de öfverflödiga", och af dessa skäl förstörde han världens största bibliotek. Vi skulle nära nog handla på samma sätt, om vi vägrade detta anslag. Men vilja vi lemna något godt efter oss åt efterverlden, då böra vi väl i främsta rummet se till att vi bevara sådana handlingar, som kunna utgöra bevis på vår tids ståndpunkt i odling och kultur; och hvad kan derpå vara ett säkrare kännemärke än våra böcker? Jag röstar därför för bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Nils Larson: Jag vill helt enkelt tillkännagifva, att jag instämmer i deras mening, som yrka bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Kallstenius: Jag har inom Utskottet biträdt ifrågavarande förslag och kommer äfven nu att göra det, detta sednare dock icke därför, att jag förut röstat för detsamma och således nu anser mig böra

göra på samma sätt, ty jag är tillgänglig för skäl, om sådana finnas, utan emedan jag för hvarje dag, som sedan dess gått, och sednast nu i dag blifvit alltmera öfvertygad, att detta är det enda rätta. Här har nu blifvit så tillräckligt taladt för saken, att det kunde vara öfverflödigt för mig att jemväl uppträda i ämnet.

Jag vill dock påpeka ett par omständigheter, som här endast blifvit antydda. Onekligen är det under en i ekonomiskt hänseende brydsam tid ingalunda uppmuntrande att biträda nya framställningar om nya anslag, som möjligen kunde undanskjutas till morgondagen, och ännu mindre känner man sig hågad dertill, då man som nu vid riksdagens början emottagits med underrättelse om statsbrist och möjligheten af en extra beskattning. Men efter de beslut, som under de föregående dagarne blifvit fattade, lärer väl ingen af oss numera tänka, att sådant skall blifva behöfligt. Och det skäl, man häraf kunnat hemta för att vägra detta anslag, torde sålunda icke förefinnas.

Man har talat om ett annat skäl, nemligen "hvad skall folket, hvad skall landet säga, om vi åtaga oss detta anslag?" Det är väl sannt, att man bör beakta en sådan opinion, om den verkliga finnes, men jag tror mig kunna säga, att landets opinion i detta hänseende är sådan, att den skulle på det högsta missbilliga, om icke Kammaren bifölle detta anslag. Jag vill blott erinra derom, huru man under de sednare åren i mån af sina tillgångar inom alla landets orter arbetat på att anskaffa så kallade sockenbibliotek, ja, snart sagdt, för hvarje kommun, och huru dessa bibliotek oupphörligen ökats och verkligen nu användas, ofta till den grad att bibliotekshyllorna stå tomma, derföre att böckerna ständigt anlitas af en befolkning, som är girig efter vetande. Jag är derföre, som jag sagt, fullt viss, att ett afslag skulle af just den allmänna opinionen högeligen missbilligas. Jag kan således icke finna, att vi hafva annat att göra än att bifalla Utskottets förslag, ett beslut som, efter allt hvad som föregått i denna fråga, är det enda oss värdiga.

Jag yrkar fördenskull äfven bifall dertill.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets förslag, dels äfven afslag derå, dels likaledes afslag men med antagande derjemte af en sådan underdånig skrifvelse som Herr Lars Ersson föreslagit. Då propositionen på bifall till Utskottets förslag af Herr Talmannen ansågs vara med öfvervägande ja besvarad, begärdes votering, och sedan till kontraposition antagits afslag, uppsattes nu, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 29:de punkten af dess Utlåtande N:o 28,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågarande hemställen afslagen.

Sammanräkningen af röstsedlarne visade 106 ja mot 63 nej, och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets förslag.

Punkten 30.

Herr von Geijer anförde: Denna fråga har någon likhet med den nyss afgjorda. I den sistnämnda afsåg nemligen den Kongl. Propositionen att bereda plats för böcker och pergamenter; och min motion afser att skaffa plats åt skolynglingar. Men jag fruktar för, att denna är den förra underlägsen deruti, att den icke eger stor förhoppning om att vinna framgång. Jag tror dock, att den framdeles skall återkomma och då erhålla en bättre lösning, helst om den framlägges i form af en Kongl. Proposition. För närvarande ber jag blott att få helt flygtigt påpeka de af Stats-Utskottet anförda motiven, hvilka jag anser innebära en våda för elementarläroverkens framtid. Stats-Utskottet hänvisar nemligen icke allenast till några fonder, utan det uppmanar läroverken att taga sina behof för den närvarande stunden af fonder, som ännu icke äro bildade, och hvilka icke torde kunna komma till användande ännu på femtio år.

Ehuru jag vet, att det är temligen fruktlöst, yrkar jag dock afslag på Utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkten 31.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 32.

Friherre Koskull: Detta anslag är visserligen obetydligt, men jag vågar dock betvifla, om det är på sin plats att bifalla detsamma. Det är nemligen fråga derom, att gymnastik- och militäröfningarne vid läroverken skulle inspekteras af en eller flera dertill förordnade personer, som i ersättning derför egde att uppbära dessa 4,000 R:dr. Jag tror dock, att föga skulle komma att dermed utträttas, utan att penningarne egentligen komme att nedläggas på landsvägarne utan vidare gagn. Den eller de inspekterande finge nemligen endast att oupphörligen resa omkring till uppvisningar och säga, om dessa gått bra eller icke, samt derefter åter fortsätta resan. Häraf tror jag dock, att öfningarne skulle hemta bra litet gagn, och derföre yrkar jag för min del afslag å punkten.

Herr Sjöberg: Jag finner hvarken i den Kongl. Propositionen eller i Stats-Utskottets Utlåtande en sådan utredning af frågan, att jag kan biträda Kongl. Maj:ts förslag; och för att icke onödigtvis upptaga tiden, inskränker jag mig derföre till att instämma med den föregående talaren i hans yrkande om afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Adlersparre: Jag kan icke annat än instämma i de båda föregående talarnes yrkande. Onekligen skulle väl ett arfvode för inspektion öfver krigsbildningen vid våra läroverk vara af stor nytta, men å andra sidan tror jag, att denna inspektion kan uppskjutas, till dess krigsbildningen fått en mera fast fot. Detta är dock icke det hufvudsakliga

skälet, hvarföre jag icke kan bifalla förslaget, utan det är ett annat, nemligen att det icke finnes i den Kongl. Propositionen angifvet, huru denna inspektion skall tillgå. Det vill visserligen af bilagan 7 till den Kongl. Propositionen synas, som om meningen icke vore att fördela denna inspektion bland *kompetenta personer inom de särskilda militärdistrikten*, utan att använda anslaget till arfvode åt en öfverinspektör, som det torde blifva lätt nog att finna, men som, om han befundes olämplig, det måhända blefve så mycket svårare att bli qvitt igen. Icke heller anser jag en sådan inspektion som den ifrågavarande kunna med erforderlig noggrannhet bestridas af en enda person.

Af dessa skäl instämmer jag, såsom sagdt är, i yrkandet om afslag å punkten.

Herr Ehrenborg: Då beslut fattades öfver den trettonde punkten, hvarigenom medgifvits ett ökad t anslag till krigsbildningen vid läroverken, tyckte jag nästan, att Kammaren var alltför frikostig, men då den nu förevarande punkten står i nära samband med den nyssnämnda, torde konsekvensen fordra, att man äfven bifaller denna. Det torde möjligen synas djerft af mig att, sedan militärer haft ordet, uppträda och tala i motsatt syftning, men jag kan dock icke underlåta att tillkännagifva, det jag anser Stats-Utskottets förslag förtjena bifall.

Såsom vi veta, har Första Kammaren för sin del afslagit punkten, dock naturligtvis icke af sparsamhetsskäl, utan emedan förslaget synts den mindre ändamålsenligt. Mig synes dock, att för behofvet af ifrågavarande anslag talar den omständighet, att man derigenom vinner enhet i tillsynen äfver militäröfningarne. Den siste talaren utgick från en förutsättning, som synes mig riktig. Då jag läste den Kongl. Propositionen, tyckte äfven jag det vara tydligt, att man afsett, det en person, antagligen en infanteriofficer, skulle utöfva denna tillsyn, sannolikt af det skäl att icke genom en mängd små-inspektörers olika åsichter om sättet för dessa öfningar skiljaktighet skulle uppstå emellan de särskilde lärarnes undervisningsmetoder. Jag får tillika påminna derom, att denna inspektion kommer att sträcka sig äfven till folkskolelärareseminarieerna — och sålunda äfven folkskolorna hafva nytta deraf — likasom de tekniska läroverken.

Det är icke utan att, när man talar vid lärjungar från olika läroverk om undervisningen i dessa ämnen, man får ganska olika föreställningar om hvad de lärt sig på det ena och andra stället. Nu vore meningen med detta anslag efter min uppfattning just att förekomma dylika skiljaktigheter.

Jag bör väl icke gerna kunna misstänkas för alltför stor frikostighet eller partiskhet för krigsbildningen eller någon annan bildning på näringsarnes bekostnad. Jag inser alltför väl att, då kapitalbrist förefinnes, Staten måste förfara på samma sätt, som en enskild person skulle göra, hvilken vore i det tredubbla predikament att vara på en gång hungrig, utsatt för fiender och obildad, nemligen att i första rummet skaffa sig föda, dernäst försvara sig och slutligen i den mån tid och medel blifva öfriga, söka kultivera sig. Men hvad man redan har är angeläget taga vara på, och detta synes här vara händelsen med ungdomens vapenöfningar. Då

enhet i tillsynen öfver de öfningar, som nu äro i fråga, skulle vinnas genom detta lilla anslag, får jag för min del tillstyrka bifall dertill.

Friherre Koskull: Jag tror icke, att Kammaren skall råka ut för faran att beskyllas för inkonsequens, om den afslår denna punkt, sedan den bifallit den trettonde. Hvad sistnämnda punkt angår, vill jag icke yttra mig, om det deri omhandlade anslaget var för stort eller för litet. Men hvad denna beträffar, så, då de ifrågavarande öfningarne sannolikt på de flesta ställen redan nu ledas, men åtminstone otvifvelaktigt böra ledas efter samma grunder, som äro antagna vid gymnastiska centralinstituten, har man ju redan tillräcklig enhet deri, hvarföre detta anslag synes obehöfligt. Icke lärer för öfrigt den åsyftade enheten vinnas derigenom, att en person under några timmar infinner sig vid uppvisningarne och säger: "detta är ej bra" eller "detta skall göras så och så", samt aflägsnar sig utan att kunna kontrollera verkställigheten af sina befallningar. Om han sedan återkommer till samma ställe ett år derefter, skall han sannolikt icke finna någon förbättring, och hvar till skall då denna inspektion tjena?

Vid de flesta läroverk torde öfningarne redan bedrifvas under ledning af personer, hvilka genomgått gymnastiska centralinstituten; och efter hand torde detta alltmer blifva händelsen. Vid sådant förhållande anser jag, att vi få enhet nog uti ifrågavarande undervisning, detta anslag förutan; och derföre påyrkar jag fortfarande afslag å punkten.

Herr Uhr: Lika angelägen som jag var att bidraga till införande af gymnastik- och militärofningar i skolorna, lika angelägen är jag att motsätta mig detta anslag för tillsyn deröfver. Jag tror nemligen, att det går tillräckligt bra ändå att bedrifva dessa öfningar, och anser, att vi icke böra inrätta några ytterligare pensionsanstalter för gamla gubbar, förutom dem som vi redan hafva.

Jag yrkar fördenskill afslag å punkten.

Grefve Posse: Jag ber att få anmäla, att, ehuru jag deltagit i Stats-Utskottets hemställan i denna punkt, jag dock af de skäl, som här anförts, blifvit öfvertygad, att det ifrågavarande anslaget allt för väl kan undvikas, hvarföre jag nu förenar mig med dem, hvilka yrkat afslag å punkten.

Herr Almqvist: Det är ledsamt att uppträda i en fråga, der åsigtterna synas vara så bestämda, men då jag har någon erfarenhet i frågan, tillåter jag mig att med några ord antyda de skäl, som synas mig tala för bifall till Stats-Utskottets hemställan. Den inspektion, hvarom här är fråga, åsyftar icke blott tillsyn öfver, att öfningarne i gymnastik och vapens bruk ledas så, att skicklighet vinnas, utan äfven att en jemn och harmonisk utveckling af ynglingarnes fysiska krafter uppnås, samt att öfningarne ordnas i den följd, att de leda till en systematisk utveckling. Vi böra ihågkomma, att det icke är att förvänta, att i alla skolor, der undervisning meddelas i gymnastik och vapenföring, lärarne skola ega den skicklighet och erfarenhet, som tarvas för att meddela en på vetenskap-

liga grunder byggd, fullt tillfredsställande undervisning. Det är därför i hög grad viktigt och af behovet påkalladt att tillse, det undervisningen bedrivs med den skicklighet och erfarenhet, att den medför verkligt gagn, och att den icke genom öfverdrifvet nit tager ynglingarnes krafter alltför mycket i anspråk.

Jag tror icke, att meningen är, att den ifrågavarande inspektionen skulle anförtros åt särskilde, för det ändamålet utnämnde tjenstemän, utan jag föreställer mig att den kommer att utöfvas af personer, som ega fullständig kännedom och förmåga att bedöma öfningarnes beskaffenhet, såsom t. ex. chefen för gymnastiska centralinstitutet eller någon af de derstädes anställda lärarne, och det begärda anslaget, 4,000 Riksdaler, skulle då användas till ersättning för resekostnader och till ett litet arvode. Jag har mig bekant, att föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet inspekterat flera af rikets läroverk, men hvarifrån medel hemtats att bestrida kostnaden för dessa inspektioner känner jag icke. De hafva dock utträttat mycket godt, ty bemålde föreståndare egnade icke blott en flyktig uppmärksamhet åt öfningarne, utan följde dem i flera dagar, meddelade föreskrifter, der han fann fel i metoden och visade huru öfningarne skulle ledas för att lända till verkligt gagn och icke verka öfveransträngning.

Man har invändt, att dessa inspektioner icke skulle kunna omfatta alla läroverk och således förfela sitt ändamål, men det är med ifrågavarande inspektionen som alla andra, de verka godt äfven på de ställen, dit de icke omedelbart sträcka sig, ty blotta medvetandet hos lärarne, att de när som helst kunna vänta inspektören, gör dem mera uppmärksamma och nitiska i sin tjänst.

Då jag således är fullt öfvertygad om, att ifrågavarande inspektioner skola medföra stort gagn, yrkar jag bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Sedan proposition på bifall till punkten besvarats med nej, gafs proposition på afslag, hvartill svarades ja; och förklarades, i enlighet härmed, Utskottets hemställan hafva blifvit af Kammaren afslagen.

Punkten 33.

Herr Jöns Rundbäck: Jag förnyar det yrkande, jag sistlidne riksdag framställde, nemligen att det högst obilliga vilkor, som man fäst vid detta anslag, måtte borttagas. Der heter nemligen, att löneförbättringen icke skulle komma någon till godo, hvars tjänst vederbörande löne-regleringsnämnd ansett böra vid innehafvarens afgang indragas. Obilligheten af ett sådant vilkor ligger i öppen dag, ty de beställningar, hvilka löne-regleringsnämnderna föreslagit till indragning, äro oftast de svagast aflönade. Man har invändt, att de, som innehafva dylika klena lägenheter, kunna söka sig derifrån, men det torde för mången sådan svagt aflönad prestman, synnerligen om han är vid framskriden ålder, vara ganska svårt att få en annan plats, hvarföre han nu får sitta kvar och svälta.

Jag yrkar således, att detta vilkor måtte utstrykas, så att äfven de dåligt aflönade prestmän, hvilkas tjänster komma att indragas, måtte komma i åtnjutande af anslaget.

Herr Medin: Sedan lönereglerna åtminstone i flera orter blifvit genomdrifna, hafva komministerarnes löneförmåner ansevärt blifvit förbättrade. I den församling, jag tillhör, har komministerens lön blifvit uppdrifven från 700 till 1,500 R:dr. Jag tror, att en stor del af komministerarne i landet numera blifvit så afhjelpne, att det icke torde vara nödvändigt, att detta anslag utgår till hela föreslagna beloppet, hvarföre jag yrkar att detsamma nedsättes till hälften.

Herr Statsrådet Carlson: Jag skulle knappast hafva föreställt mig, att Riksdagen skulle vilja nedsätta anslaget för dessa svagt aflönade tjänstemän, hvilka under en temligen lång följd af år åtnjutit detta anslag, för att derigenom erhålla någon lindring i de mest tryckande bekymren. Jag tror dock, att förslaget om nedsättning utgått icke från någon obenägenhet mot sjelfva anslaget, utan från en förutsättning, som icke är grundad, den nemligen att lönereglerna blifvit genomförda på så många ställen, att anslagsbehovet icke mera är så stort som förr. Men så är icke förhållandet, ty större delen af lönereglerna äro visserligen beslutade, men ännu på långt när icke öfverallt satta i tillämpning. Vill man hafva en osviklig grund för sitt omdöme i detta afseende, så får man denna af siffror, ty de utvisa, lika säkert som en termometer, den verkliga ställningen.

Då ifrågavarande anslag första gången beviljades vid 1864 års riksdag, kunde minimum af lön för en komminister med tillhjälp af detta anslag icke uppbringas högre än till 700 R:dr. Genom de regleringar, som sedermera blifvit verkställda, kom man först till 725 R:dr, sedan till 755 och slutligen nu, detta innevarande år, till 820 R:dr. De prestmän, som hafva en mindre inkomst, få genom anslaget löneförmånerna uppbringade till 820 R:dr. Anser man nu, och detta torde vara satt utom tvifvel, att en lön af 820 R:dr är otillräcklig, så är det ock klart, att lönereglerna ännu icke hunnit göra anslaget obehöfligt. När ställningen nu är sådan och det troligen icke torde dröja länge, innan behovet af detta anslag steg för steg förminskas och upphör, hemställer jag att Kammaren ville bifalla, hvad Stats-Utskottet i förevarande punkt föreslagit.

Herr Törnfeldt: Det är visst sannt, att, sedan lönereglerna blifvit genomförda, har behovet af detta anslag till viss grad minskats. Men en omständighet torde jag få påpeka, nemligen att på vissa orter finnes en af Kongl. Maj:t fastställd lönekonvention på femtio år, efter hvilken tids utgång först lönereglerna kan tillämpas. Detta är förhållandet i den församling, der jag tjänstgör, och enligt reglerna skulle jag få en tillökning i min lön af 10 tunnor råg och 120 R:dr i pennningar, men först sedan jag lefvat i 30 år till.

Jag yrkar därför bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Hægström: Jag kan icke neka, att det förevarande anslaget, enligt mitt omdöme, bort nedsättas, då, enligt hvad utredningen rörande 28:de punkten i detta Stats-Utskottets Utlåtande utvisar, vid 1870 års utgång mer än $\frac{4}{3}$:delar af till Ecklesiastik-departementet inkomna eller inkommande löneregleringsförslag af presterskapets löneförhöjningar blifva handlagda och slutbehandlade, hvaraf väl måste följa, att åtskilliga, ja troligen många, komministrar redan äro i besittning af bättre löneinkomster och således icke böra eller kunna komma i åtnjutande af ifrågakvarande lönefyllnad. Jag tror, att Stats-Utskottet, lika väl som Herr Ecklesiastikministern, bort lemna en utredning om, huru många komministrar, som kommit i besittning af bättre löner genom de fastställda löneregleringarna, än att här framlägga sifferuppgifter, som intet upplysa i saken, som nu är i fråga. Den föregående talaren har visserligen såsom skäl för bifall till nu omhandlade punkten upplyst, att lönereglering öfvergått den församling, der han tjenstgör, men att 30 år åtgå, innan han eller hans efterträdare deraf kommer i åtnjutande. Men detta skäl väger ej mycket, ty jag kan deremot lemna den upplysningen, att inom den kommun, der jag är bosatt, löneregleringen icke allenast är fastställd, utan äfven redan träd i verkställighet, så att komministern der redan är i åtnjutande af en bättre lön.

Herr Jöns Rundbäck: Jag vill endast bedja att få närmare formulera det förslag jag framställt. Jag hemställer derföre, att Riksdagen måtte för år 1871 å extra stat anvisa 10,000 Riksdaler att enligt Kongl. Maj:ts nådiga disposition användas till förbättring af de svagast afhöjade komministrars, kapellpredikanter samt pastorats- och sockenadjunkters lönevilkor, *utan undantag* för dem, hvilkas tjänster vederbörande löne-regleringsnämnder ansett böra vid innehafvarnes afgang indragas.

Öfverläggningen var slutad. Herr Medin afstod ifrån det af honom framställda särskilda yrkande och Utskottets förslag bifölls.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag rörande de af Kammaren, enligt detta protokolls 2 §, fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 4.

Fortsattes behandlingen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 28, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Åttonde Hufvudtitel.

Denna fortsatta föredragning började med

Punkten 34, hvilken punkt, likasom

Punkten 35.

Bifölls.

Punkten 36.

Herr Abraham Rundbäck: Få af de anslag Kongl. Maj:t begärt synas mig vara mera af behovvet påkallade än det ifrågavarande. Det är derfore med verklig ledsnad som jag funnit, att Stats-Utskottet afstyrkt detta anslag. Utskottet har dock lemnat sitt afstyrkande i en så len form, att jag hoppas att genom de skäl, som kunna läggas till de utaf Kongl. Maj:t redan anförda, så väl Utskottets ledamöter som Kammaren i öfrigt skall finna, att det här är skäl att bifalla hvad Utskottet afstyrkt.

Rörande behöfligheten af en egen lokal för folkskolelärareseminariet i Wexiö yttrar domkapitlet derstädes i underdånig skrifvelse af den 27 November 1869, intagen uti bilagan N:o 7 till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om statsverkets tillstånd och behof följande: "att samtliga lärummen voro låga och för sitt ändamål otillräckliga samt, med undantag af ett, försedda med fönster från olika sidor, hvaraf uppkomme en för åtskilliga öfningar hinderlig, falsk dager; att samlings salen, som äfven måste begagnas till lärorum, ej lemnade utrymme för alla läroverkets elever, så att stora svårigheter uppstode vid alla gemensamma öfningar; att i de qvafva och öfverfyllda rummen ofta utvecklade sig en osund luft, som menligt inverkade på lärarens och lärjungars helsa, och till följd hvaraf bröstsjukdomar, särdeles under höstterminerna, då luften vore tyngre, varit mycket allmänna bland eleverna; att lokalen vore belägen i en af allmoge och formän mycket besökt gård, hvarigenom icke blott den för läroinrättningen önskvärda snyggheten gjordes omöjlig, utan äfven stundom hinder förorsakades för sjelfva undervisningen; att derstädes icke finnes någon plats för lärjungarnes rörelser i fria luften under deras fristunder och för öfningar i gymnastik och vapenföring, och att seminarii öfningskola, enär tjenlig lägenhet dertill ej på närmare håll kunnat erhållas, måst förläggas i en aflägsen stadsdel, hvarigenom ej blott tillsynen försvårades, utan äfven tid borttoges från sjelfva lektionerna, då eleverna dagligen måste gå mellan skolan och seminarium; — och har domkapitlet på grund häraf, och då det vore ovisst, huruvida den nu begagnade lokalen, som, ehuru bristfällig, dock vore den enda tillgängliga, fortfarande finge behållas eller komme att af den nuvarande egaren försäljas, hvarigenom verklig förlägenhet kunde uppkomma att för seminariet erhålla några lärorum, i underdånighet anhållit" —.

Man finner härutaf, att folkskolelärareseminariet i Wexiö logerar i tvänne afskiljda lokaler, hvilket mycket försvårar tillsynen öfver dem och hindrar öfningarne, vidare att den gård, der den hufvudsakliga delen af seminariilokalen är hyrd, är till salu, och man vet icke när den kan blifva försäld, orh om den säljes, så finnes det i hela Wexiö ingen möjlighet att

få en annan passande lokal — jag som hyrt den nuvarande känner allt för väl att så är förhållandet. Dertill kommer att, såsom domkapitlet anfört, lärorummen äro särdeles små och otjenliga samt dessutom eller rättare just derigenom mycket osunda och ohelsosamma. Enligt intyg, lemnade af alla lärarne vid seminariet, har under innevarande termin hälften af lärjungarne jemte lärarne varit och är synnerligen besvärad af bröstsjukdomar. Tvänne af stadens läkare hafva i afgifvet utlåtande förklarat, att de anse den lokal, som för närvarande användes till undervisningen vid seminariet och särskildt vid öfningsskolan, i sanitärt hänseende olämplig och behofvet af bättre lokal högst trängande.

Härutaf visar sig således, att icke allenast undervisningen icke kan som den bör bedrivas vid denna läroanstalt, då man icke kan använda den rika undervisningsmateriel som der finnes, utan äfven att lärare och lärjungar äro oskickliga att sköta sina åligganden till följd af de hinder lokalen därför lägger i vägen.

Det enda skäl Utskottet anfört för sitt afstyrkande är, att "det hyresanslag som hittills kommit ifrågavarande seminarium till del, utgörande, enligt hvad Utskottet inhemtat, 1,200 R:dr, uppgår icke ens till hälften af räntan efter 5 procent å det föreslagna byggnadsanslaget". Detta skäl kan naturligtvis aldrig gälla, så vida lokalen icke är riktigt tjenlig för sitt ändamål, men, såsom Herrarne hört, är den det icke, och man kan väl icke heller räkna på att för all framtid kunna behålla den, äfven om andra hinder ej förefunnes, då läroverket redan nu har flera lärjungar — närmare 100 — än som der kunna utan skada inrymmas. Man bör väl dessutom, därför att man har en dålig lokal för en jemförelsevis billig hyra, ej underlåta att förskaffa sig en bättre och tjenligare, äfven om denna skulle komma att kosta något mera. Utskottet har för öfrigt gjort en stor misräkning i afseende på hyresbeloppet för den nuvarande lokalen. Till följd af elevernas stora antal har man nemligen icke kunnat inrymma dem alla i samma lokal, utan man har måst hyra ett rum till och antaga en extra lärare med en aflöning af 750 R:dr, och om lärjungeantalet ytterligare ökas med blott tio, så måste man antaga ännu en extra lärare. Utgifterna för seminariet, orsakade af den olämpliga lokalen, skulle alltså på detta sätt komma att uppgå tillsammans till en summa af närmare 3,000 R:dr, och dertill kommer att undervisningsmaterielen förfäres och förstöres. Någon besparing kan således ej vinnas genom att afslå anslaget. Då det emellertid för närvarande synes vara svårt att kunna få hela den summa Kongl. Maj:ts begärt, så vill jag inskränka mig till att yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, med förbehåll att för år 1871 endast 10,000 R:dr måtte för ändamålet anvisas.

Herr Medin: Jag är en varm vän af våra folkskolor äfvensom af de institutioner som med dem äro förenade. Bland dem äro seminarierna för bildande af folkskolelärare, och jag lägger särdeles stor vikt uppå, att dessa seminarier blifva väl värdade i alla afseenden, så att de må kunna bilda skickliga lärare åt folkskolan. För att vinna detta syftemål behöfves bland annat äfven lämpliga undervisningslokaler, dels för att eleverna ej må skadas till helsan, dels för att lärjungarne må kunna delas i klasser, hvarigenom undervisningen blifver mera fruktbringande. De lokaler, som

folkskolelärareseminariet i Wexiö nu disponerar, äro olämpliga i båda dessa afseenden, och den ena utaf dem kommer efter all sannolikhet att snart uppsägas af hyresvärden, och det torde blifva ganska svårt att få hyra en annan. Hyran för densamma uppgår visserligen icke till mer än 1,200 R:dr, men om dertill lägges det till en extra lärare nu utgående arfvodet 750 R:dr, så blir den utgift som Staten till följd af lokalens olämplighet får vidkännas 1,950 R:dr. Det vore derföre icke i sjelfva verket så stor utgift för Staten att skaffa en ny lokal, der lärjungarnes helsa kunde bättre bevaras och som lemnade tillfälle till meddelande af en bättre undervisning än de nu kunna erhålla. Jag tror icke, att man här bör vara njugg, då man i afseende på elementarläroverken gjort så mycket, men vill nu inskränka mig till att, i likhet med den föregående talaren, yrka att för år 1871 må utgå endast ett belopp af 10,000 R:dr, och tillstyrker således afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition med den nu angifna förändringen.

Herr Witt: För att icke uppehålla tiden vill jag blott instämma uti de yttranden, som af de tvänne föregående talarne blifvit afgifna, liksom äfven uti deras yrkanden. Jag skulle visserligen för min del helst se, att hela det af Kongl. Maj:t begärda beloppet blefve beviljadt, men i anledning utaf förhållanden, hvilka för hvar och en äro för väl kända för att behöfva här upprepas, vill jag förena mig med Herrar Rundbäck och Medin uti det af dem framställda yrkandet: att 10,000 R:dr måtte för nästkommande år anslås till uppförande af en seminariibyggnad i Wexiö.

Herr Statsrådet Carlson: Jag anhåller att få vitsorda detta behof såsom ett af de största, som kunna komma i fråga att af statsmakterna behjertas. Den undervisning som lemnas i folkskolelärareseminarierna inflyter väsendtligen på folkskolan. Då Kammaren förut visat sig varm för folkbildningen, så anser jag grundad anledning vara för handen, att Kammaren äfven skall vilja sörja för detta behof. Ett folkskolelärareseminarium, inhyrdt i några dåliga rum, hvilka måste ombytas, kan omöjligligen fullgöra hvad det bör på samma sätt som det, hvilket har en fullständig lokal. Man ser hvad läroinrättningar, försedda med fullständiga lokaler, förmå; huru viktiga dessa äro, visar sig bäst af de stora kostnader, som blifvit nedlagda på elementarläroverksbyggnaderna i många delar af riket. Här är det fråga om en vida anspråkslösare byggnad, erfordrande en vida mindre utgift, men afsedd för en läroanstalt som måhända verkar mycket djupare, mycket mera ingripande. På Utskottets åsigt har, enligt min tanke, inverkat, att Utskottet föreställt sig, att många dylika anspråk skulle väckas, om den nu föreslagna summan beviljas, men det förhåller sig så, att flera af rikets seminarier hafva redan ändamålsenliga lokaler, och detta skulle vara det sjette, som skulle få en sådan. Återstå endast tvänne, ett i Carlstad och ett i Göteborg; ty seminariet i Hernösand har ett jmförelsevis så inskränkt antal lärjungar att det vida lättare kan umbära en egen lokal. Den nedsättning i det af Kongl. Maj:t begärda beloppet, som här blifvit föreslagen, är visserligen ofördelaktig; men äfven med en mindre summa kunde ett ganska gagnande resultat

vinnas. Man kunde dermed inköpa tomtplats och förbereda den jord, som skall afses för trädgårdsskötsel. Undervisningen i trädgårdsskötseln utbildar sig och bär, som jag tror, småningom allt mera frukt, men det fordras tid för att ändamålsenligt ordna den jordrymd som skall till trädgård användas.

Af alla dessa skäl vågar jag lägga Kammaren på hjertat vigten af den angelägenhet som nu är i fråga. Efter det vackra på förmiddagen fattade beslutet, hvarigenom Kammaren visat sig klart uppfatta den högre vetenskapens behof, vore det Kammaren värdigt, om det för den allmänna bildningen väsendtliga behof som nu är framställt vunne afseende genom bifall till den förste talarens yrkande.

Herr Key: På sätt Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet upplyst, får jag vitsorda, att de betänkligheter som Stats-Utskottet haft mot tillstyrkande af detta anslag, egentligen eller åtminstone till stor del härrört derifrån, att Utskottet ansett att, om Riksdagen nu beviljade det af Kongl. Maj:t äskade beloppet, detta genast skulle blifva åberopadt såsom prejudikat. Vi hafva nemligen trenne andra seminarier, utom det i Wexiö, hvilka sakna egna lokaler. Hyresbeloppet för seminariet i Wexiö uppgår för närvarande till 1,200 R:dr, för seminariet i Carlstad till 1,050 R:dr, för seminariet i Hernösand till 1,000 R:dr och för seminariet i Göteborg till 1,000 R:dr R:mt.

Troligen skulle, om vi nu bevilja anslaget till seminariet i Wexiö, till nästa riksdag eller den derpå följande begäran om anslag till byggnader åt de tre andra seminarierna icke uteblifva; i sjelfva verket är det således en utgift icke endast på 53,000 R:dr, utan på ett par hundra tusen för alla dessa byggnader som här äro i fråga.

Jemte detta skäl har Utskottet också haft ett annat. Folkskolornas antal i riket utgör för närvarande 3,300. Antalet af lärjungar vid folkskolelärareseminarierna var vid 1866 års slut 769 stycken, och uppgår nu, om jag ej missminner mig, till närmare 1,000. Beräknar man seminariekursen till 3 år, och antager att minst 250 elever årligen utexamineras, samt dividerar antalet folkskolor med denna siffra, så finner man, att tillgång till ombyte af lärare skulle finnas hvart tolfte eller trettonde år. Jag tror derföre, att vi äfven i detta afseende stå på gränsen af en öfverproduktion.

Stats-Utskottet har af dessa skäl ansett för sin pligt att tillstyrka afslag å Kongl. Maj:ts Proposition. Jag vill visst icke förneka, att Wexiö seminarium har en dålig lokal, men jag fruktar att om vi gifva penningar till ett hus åt detta seminarium, så få vi, som sagdt är, snart tre seminariibyggnader till på halsen med utgifter på ett par hundra tusen R:dr samt gifva ökad fart åt fabricerandet af folkskolelärare långt flere än som kunna få anställning, och sålunda föröka äfven på detta håll det öfverhandtagande andliga proletari, som våra många storartade, i förhållande till vårt lands behof, alltför storartade uppfostringsanstalter nu som bäst hålla på att tillskapa.

Herr Hörnfeldt: Jag är förekommen utaf den föregående talaren och ber att få instämma med honom, men vill dock till de skäl, som utaf

honom blifvit framställda, lägga ännu ett. Domkapitlet i Wexjö har nemligen medgifvit, att materialier till den nya byggnaden skulle kunna erhållas för något billigare pris än som i kostnadsförslaget uppgifvits. Man kunde derutaf sluta, att byggnaden skulle kunna åstadkommas för ett mindre belopp än det Kongl. Maj:t begärt. Det kunde derföre vara skäl att låta anstå med densamma, till dess ett fullt tillförlitligt kostnadsförslag blifvit uppgjort. Det är dessutom icke säkert, om icke det kan vara lika lämpligt att bygga huset af trä som af sten. För min del tror jag, att detta skulle vara vida bättre.

Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Abraham Rundbäck: Tre gånger har domkapitlet i Wexjö gått in till Kongl. Maj:t med anhållan om att få till Riksdagen aflåten nådig Proposition om anslag till en byggnad för folkskolelärareseminariet i nämnde stad. Detta intygar, att man måst draga sig fram med den lokal man haft, utan att man kunnat vara belåten med densamma. Sedan man nu emellertid i sex år måst nöja sig med de stora olägenheterna af den dåliga lokalen, samt läkarne i staden nu vitsordat behofvet af ny lokal, så synes det i sanning icke vara för tidigt att vidtaga åtgärder för ifrågavarande behofs afhjelpande.

Hvad angår det skäl mot detta anslags beviljande, som en värd ledamot af Stats-Utskottet anført, vill jag fästa uppmärksamheten på, att enligt folkskoleinspektörernas sednaste berättelser utgör folkskolornas antal i riket mer än 3,300, hvarförutom behövas ytterligare 300, så att hela antalet uppgår till emellan 3,700 och 3,800 folkskolor, som kräfva hvar och en sin examinerade folkskolelärare. Kommer så dertill, att flere sådana lärare användas vid småskolorna och flere hafva privatläroanstalter, torde det antal folkskolelärare, som inom kort hos oss kan vinna användning, komma att uppgå till 4,000. Under de sista åren har i medeltal beloppet af från seminarierna årligen utgående examinerade lärare utgjort omkring 180, och dividerar jag denna summa i 4,000 — eller det antal folkskolelärare, som hos oss bör kunna få sin utkomst — så erhåller jag 22 till qvot, hvadan således 22 år bör anses utgöra den tidrymd, inom hvilken omsättningen af hela vår folkskolelärarepersonal skall vara fulländad. Vid sådant förhållande frågar jag, om vi behöfva befara någon öfverproduktion på folkskolelärare. För närvarande hafva vi brist derpå, och min tanke är att den kommer länge att fortfara.

Jag vidhåller mitt förra yrkande.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, och propositioner afgifvits på de gjorda yrkandena, blef Utskottets hemställan bifallen.

Punkterna 37 och 38.

Biföllos.

Punkten 39.

Mom a.)

Herr Key: Jag vill icke vid denna punkt framställa något särskildt yrkande, men då Stats-Utskottet här föreslagit flera posters sammanslag-

ning och inskränkning till en enda på 5,000 R:dr, kan man möjligen befara, att den inskränkning, som häraf blifver en följd, icke i främsta rummet, såsom önskligt vore, kommer att gälla det arfvode, som utgår till den s. k. antiqvitetsintendenten, utan skall drabba anslagen till öfriga mera viktiga ändamål, som äfvenledes med dessa 5,000 R:dr skola bestridas. Det är derföre om denne antiqvitetsintendent som jag ber att få yttra några ord.

Jag tror icke, att resultatet af den befattning, han har att upprätthålla, visat sig så fruktbarande för Nordisk fornkonst som de öfriga, hvilka skola tillgodoses med nyssnämnda 5,000 R:dr, och jag har hemtat stöd för denna min åsigt i Stats-Utskottet, der jag haft tillfälle jemföra de särskilda arbetsberättelserna. Jag har nemligen funnit, att antiqvitetsintendenten under år 1867 bland annat varit nedskickad "att företaga undersökningar i Westergötland och Bohuslän, särskildt med afseende på befarade olyckshändelser genom ras från Bohus fästningsruin." För min del anser jag, att det hade varit mycket både tillförlitligare och billigare att helt enkelt använda en murmästare eller byggmästare från Göteborg för det ändamålet.

Vidare har jag af hans berättelser sett åtskilliga rätt muntrande saker, som jag skulle kunna regalera Herrarne med, och som torde visa att man utan afsaknad kan umbära denne intendent och de upptäckter han lyckats göra. Såsom prof på de sednare vill jag emellertid blott anföra hvad intendenten säger (pag. 5 i berättelsen för 1868) uti beskrifningen om en kyrka: "det äldre kyrksilfret bortstals 1846 och hvad som fanns var ej heller tillgängligt."

Vidare berättar han på ett annat ställe: "En af bönderna i Ekholmen omtalade, att ur ett af dessa stenrör hade för flera år sedan upptagits ett värjfaste af metall, utvändigt grönt, med många inristade krumfurer. Vägvisaren Olof Bengtsson i Silkesta ansåg kumlen vara ättegrafvar för en i Ekholmen fordom bosatt jätteslägt, af hvilken afkomlingar ännu funnos flerstädes i Sverige, ehuru man hos dem ej mera kunde spåra deras härkomst, hvilket deremot var fallet med den sista härstädes boende. Denne" tillägger intendenten helt allvarligt "hvilken Olof Bengtsson minde från sin barndom såsom ättioårig gubbe, var högväxt och luden öfver hela kroppen, samt hade en svanslik förlängning af ryggraden, hvilket allt sagesmannen med egna ögon sett".

Ytterligare omtalar intendenten pag. 77 rörande egendomen Gräfsnäs i Westergötland: "det skick hvaruti detta ännu för 20 år sedan väl hållna slott nu befinner sig, väcker grundade anspråk att ej förbises af den, hvars pligt det är att undersöka gamla minnesmärken och monumentala byggnader, helst när de -- såsom här är fallet -- äro nära att förvandlas till ruiner. Gräfsnäs hus beläget på en udde vid sjön Anlens nordligaste vik och inbäddadt uti en lummig löfskog, öfver hvilken åt södra sidan några höga lärkträn höja sina toppar, erbjuder, sådant det visar sig från bergen på östra sidan om sjön med sitt tak af röd engelsk skiffer, sina krenelerade hörntorn, en herrlig och leende anblick, som väcker tanken på vänliga salar, lif och trefnad inom den gamla borgen."

Efter en lång beskrifning om alléer, igenväxta kanaler, förvildade fruktträn och hallonbuskar m. m. fortsätter han sin beskrifning af slottet:

“äfvén här äro golfven dels borttagna, dels af fukt förstörda likasom taken, af hvilka dock några vid en för omkring 20 år sedan tillämnad reparation erhållit annan sprötbeläggning för anbringande af en gipsfyllning, hvilken dock ej anlagts, likasom hela reparationen måste afbrytas, då ställets egare i de Slesvig-Holsteinska oroligheterna fann annan utväg för sina penningar.“ — I sanning det tyckes Riksdagen kunna finna också!

Denne intendent lär tillika fungera som kammarherre och ceremonimästare; jag vet icke om han äfvén i dessa befattningar har tillfälle att idka studier som antiqvitetsintendent, men hvad jag tror mig hafva ådagalagt, det är att, när indragning å dessa poster måste ske, den framför allt bör göras å det arfvode, som hittills utgått till antiqvitetsintendenten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b) och c).

Biföllos.

Punkten 40 mom. a) och b).

Biföllos.

Punkten 41.

Herr Grenander: Herr Talman! mine Herrar! I denna punkt har Första Kammaren beslutat en förändring, hvaremot ingen enda röst der höjde sig, nemligen i villkoret för ifrågavarande understöd till idiotbarnhemmet i Sköfde, så att endast två frielever der skulle vårdas och underhållas i stället för fyra, som Stats-Utskottet föreslagit. Talande skäl förefinnas för en sådan ändring, ty om fyra frielever der skola underhållas, så uppgå, efter beräkning af kostnaden för hvarje barn till 700 R:dr om året, utgifterna för fyra till 2,800 R:dr och en uppoffring skulle sålunda förorsakas föreståndarinnan för anstalten; och detta kan väl icke vara meningen. Deremot måtte väl afsigten vara att uppmuntra och verkligen understödja det kärleksfulla och människovänliga bemödande, som af henne ådagalagts, genom att stifta och upprätthålla denna anstalt. Vid sådant förhållande tager jag mig friheten yrka, att, i likhet med hvad Första Kammaren beslutat, till understöd för den i Sköfde inrättade vårdanstalt för sinnesslöa barn måtte anvisas ett extra anslag af 2,500 R:dr, att under år 1871 utgå, mot vilkor att tvänne frielever der underhållas och vårdas; och anhåller jag, att Herr Talmannen på detta mitt förslag ville framställa proposition.

Herr Key: Jag har endast begärt ordet för att få instämma med Herr Grenander och tror verkligen, att Första Kammarens beslut i denna fråga förtjenar äfvén Andra Kammarens bifall, såvida man nemligen har för afsigt att understödja denna anstalt på ett sätt, som blir densamma till verklig nytta och icke ådrager anstaltens uppoffrande föreståndarinnan någon förlust. Jag förenar mig i Herr Grenanders yrkande.

Herr Hedengren: Äfven jag ber att få instämma i Herr Grenanders yrkande, att Första Kammarens beslut måtte bifallas, emedan, såsom redan är visadt, det endast är under sådana vilkor, som det anslag, hvilket här är i fråga, blir till verkligt understöd för den ifrågavarande anstalten.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställdes först proposition på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick och, då dertill svarades nej, dernäst proposition på bifall till Utskottets hemställan i öf-
 rigt, men med den förändring, att frielevernas antal skulle bestämmas till *två* i stället för *fyra*, såsom Utskottet föreslagit. Denna sednare proposition besvarades med ja, och hade alltså, med nu nämnda förändring, Utskottets förslag blifvit af Kammarerna bifallet.

Punkterna 42—49.

Biföllos.

Tabellerna godkändes, med erinran om iakttagande af de ändringar deri, som påkallades af Kammarerna, från Utskottets förslag afvikande beslut.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 29, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Nionde Hufvudtitel.

Punkten 1.

Biföllos.

Punkten 2.

Härvid anförde

Herr Fredrik Petersson: Förunderligt nog har Stats-Utskottet ej vid denna riksdag beaktat denna fråga så uppmärksamt och sorgfälligt som vid förlidne riksdag, ej heller nu egnat henne det afseende och den omvårdnad, som det verkliga behovet otvifvelaktigt påkallar. Och ser jag på den motivering Utskottet begagnat för sitt afslag å de i ämnet väckta motionerna, så är den i sanning högst besynnerlig och föga giltig. Utskottet har icke sagt någonting annat, än att "tillvägabringandet af en lifränteanstalt, hvilken utgör ett nödvändigt vilkor för pensioneringens upphörande, icke, enligt Utskottets åsigt, kan betraktas såsom en Statens angelägenhet, helst dess inrättande och förvaltande såsom en statsinstitution lätteligen skulle föranleda större utgifter, än dem Staten nu får för pensioneringen vidkännas." Denna Utskottets åsigt kan jag för min del icke instämma uti. Det förefaller mig besynnerligt att, då jag icke begärt annat än hvad som sista riksdagen blef denna Kammarers beslut, denna fråga nu skulle vinna så ringa sympatier i Utskottet. Jag har
 nemligen

nemligen i det sednare alternativet af motionen icke begärt mer, än att Riksdagen ville till Kongl. Maj:t ingå med en underdånig skrivelse med anhållan om utarbetande af förslag till en pensionsinrättning; och vid ett sådant förslags affåtande från Kongl. Maj:t till Riksdagen lärer väl Riksdagen, ifall af behof, icke underlåta att tillse, om och i hvad mån förändringar i förslaget behöfva vidtagas, om förslaget bör, såsom lämpligt, vinna Riksdagens bifall, eller, såsom olämpligt, helt och hållet afslås. Jag kan således icke finna, att Riksdagen på något sätt genom en sådan gång af frågan kan komma att beröfvas rättigheten att sjelf i sista hand pröfva, huruvida den ifrågasatta institutionen möjligen torde föranleda större utgifter, än dem Staten nu får för pensioneringen vidkännas.

Icke heller är jag nog lycklig att med Utskottet kunna dela den mening, att förevarande fråga icke skulle vara en Statens angelägenhet. Enligt mitt förmenande lärer det nemligen icke kunna på allvar bestridas, att frågan utgör en angelägenhet för såväl Staten som dess tjänstemän, när ju den föreslagna förändringen afser, att lända dem båda till nytta genom att på ett bättre, tidsenligare och för Staten billigare sätt få hithörande förhållanden ordnade emellan Staten och den enskilde.

Jag yrkar afslag på Utskottets förslag häruti och bitall till min motion och anhåller att Herr Talmannen ville framställa proposition derå.

Herr Lars Persson: Herr Talman! Till följd af det beslut, hvar-till Stats-Utskottet kommit, torde det ej vara mödan värdt att i denna fråga spilla många ord. Jag anser dock frågan vara af den vikt, att icke motionen bör alldeles i tysthet begravas, och jag betviflar visst icke, att om den äfven nu nedgöres, den åter skall se en ny uppståndelses morgon, och lika som Thors bockar, ehuru de hvarje afton nedslagtades, likväl hvarje morgon med nytt lif återkommo, så tror jag, att äfven denna motion alltjemt skall under en eller annan form återkomma och spöka i detta rum, tills frågan på ett någorlunda nöjaktigt sätt blifvit afgjord.

Stats-Utskottet, som med få undantag består af samma ledamöter som sistlidne riksdag, har åtminstone efter mitt förmenande handlat högst inkonsekvent, när de enhälligt, utan en enda reservation, afstyrkt min motion, då deremot sistlidne Riksdag enligt dess Stats-Utskotts Betänkande N:o 40, vid väckt förslag i enahanda syfte, enhälligt tillstyrkte detsamma med reservation af blott en enda ledamot, jag tror det var Herr Björn-stjerna.

Anledningen hvarför Utskottet under en så kort tid kommit till så olika åsichter, är mig oförklarlig. Utskottet tyckes derigenom icke visa särdeles stor stabilité. Visserligen säger Utskottet i sitt Betänkande: "Lika med förenämnde motionärer anser äfven nuvarande Stats-Utskott särdeles önskvärdt, om Staten kunde befrias från bestyret med civila tjänstemäns pensionering; men Utskottet har dock icke ansett sig kunna de af motionärerne framställda förslag understödja." Här gifver således Utskottet ett erkännande, att det lika som motionärerne önskar en förändring, utan att dock kunna understödja förslaget, men jag tror det är svårt att nå målet endast genom önskningar. Utskottet säger vidare: "Samtliga dessa

förslag förutsätta tillvaron af en på erkänt goda och pröfvade grunder inrättad och under behöriga kontroller förvaltad anstalt för lifrätors meddelande“. Här har Utskottet sannerligen, så att säga, gifvit mer än svar på tal, ty jag har aldrig ifrågasatt hvarken grunder, kontroll eller förvaltning, utan helt enkelt yrkat, att Riksdagen måtte ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, det Kongl. Maj:t behagade tillse, om icke Staten kunde helt och hållet befrias från skyldigheten att pensionera sina embets- och tjenstemän etc., hvilket jag i min motion framhållit. Jag har icke vågat eller tilltrött mig kunna framlägga ett förslag i det syfte jag önskat, och jag tror nästan, att det till följd af brist på erforderliga materialier skulle vara omöjligt göra det för hvar och en annan än Regeringen, för hvilken jag hyser det största förtroende och tillit, och genom hvilken jag hade trott det ej skulle vara omöjligt få ett förslag framlagdt för Riksdagen. Jag kan icke begripa hvilken våda skulle ligga deruti, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t i denna fråga afgäfves, ty blefve ett förslag från Regeringen Riksdagen förelagdt, hvilket Representationen ansåge sig ej kunna antaga, så kunde det ju bifkastas, och sannerligen jag sålunda kan se den ringaste våda uti att bifalla motionen.

Min mening är ingalunda, att de tjenstemän, som i det allmännas värf med trohet och nit offrat sina bästa krafter, skola på ålderdomen vara lemnade alldeles åt sig sjelfva, ty jag har ju i min motion föreslagit, att Staten skulle till en början för dem afsätta ett visst belopp i någon lifförsäkrings- eller pensionsinrättning, men jag fordrar att desse, så väl som hvarje annan medborgare i samhället, icke måtte bekymmerslöst framlefa sina dagar och endast förlita sig på Statens välgörenhet.

Tjenstemännens fingo, som vi alla veta, sina löner ej så obetydligt ökade, jag tror det var vid 1856 års riksdag. Jag anser då både billigt och rättvist, om dessa af sin lön årligen i pensionsinrättningen afsätta ett visst belopp i förhållande efter sina löneinkomster, för att i ekonomiskt hänseende bereda sig en sorgfri ålderdom.

Ofta åberopas tjenstemännens trägna arbete. Jag vill icke förringa värdet af detta skäl, enär jag ej så noga känner förhållandet, men jag frågar: tro icke herrarne, att industriidkaren, handtverkaren och den jordbrukande arbetaren får fullt ut lika mycket, och måhända i dubbelt mått, draga dagens tunga och hetta? Sjelf tillhörande den sistnämnda klassen, känner jag allt för väl hvar selen trycker; hela min tid har varit en oafbruten verksamhet med ansträngande arbete, och till följd deraf tror jag mig veta, det dessa sednares bana ingalunda är beströdd med rosor, måhända långt mindre än embets- och tjenstemännens, men de hafva dock aldrig, genom ålderdomsbräcklighet eller eljest iråkadt obestånd, att påräkna något statsunderstöd. Embets- och tjenstemannen har deremot sin bestämda lön, lider icke af felslagna skördar och dåliga konjunkturer, hvaraf landtbrukaren och handtverkaren så ofta se sina bästa och skönaste förhoppningar gäckade. Jag tror det derföre vara nödvändigt, att ett annat skick gör sig gällande, och att skyldigheten att sjelf tänka på att draga försorg om ålderdomsbehofven äfven utsträckes till Statens löntagare, då man ingalunda kan säga, att en sådan skyldighet behöfver ställa dem bland de mest försakandes klass, utan att de tvärtom ganska bekymmerfritt kunna

åstadkomma eller reservera sina ålderdomsbehof, om, såsom jag förut nämnt, Staten till en början afsätter ett visst belopp.

Denna Hufvudtitel slutar sig på en summa öfver en och en half million. Lägger man härtill extra anslaget, får man den honetta summan af i rundt tal omkring två millioner. Men vidare ökas denna Hufvudtitels slutsumma oupphörligt, år för år, och hvarst skall det leda till sist? Alla vilja hafva pensioner, icke allenast tjenstemännen, utan äfven deras efterlemnade enkor och barn.

Som förut är nämnt, tillstyrkte sistlidna års Stats-Utskott de i enahanda syfte väckta motionerna, och detta blef äfven denna Kammars beslut, blott med den förändring att orden "emot viss tillökning i aflöningen" skulle utgå. I Första Kammaren föll frågan, men, märk! på icke mer än 11 rösters majoritet. Detta tyckes väl ådagalägga och bevisa, att Representationen ej är så alltför obenägen för en förändring i vårt pensionsväsende, som Utskottet vid denna riksdag tyckes vilja låta påskina, hvarföre jag anser, att motionen hade varit förtjent af något mera uppmärksamhet än som nu kommit den till del, helst som så många skäl sistlidna år från Utskottets sida uttalades för nämnda pensionsväsendes afskaffande i sin nuvarande form. Utskottet yttrade bland annat sistlidna år: "Ordnandet för pensionsväsendet har i sednare tider vunnit ökad betydelse, och det kan utan öfverdrift sägas, att frågan måste inom kort lösas, och att den står på dagordningen". Efter det beslut, hvar till Utskottet i år kommit, ser det verkligen ut, som om Utskottet ej på allvar menat hvad det sistlidna år uttalade.

På alla de folkmöten som passerat inom min ort, har denna fråga varit föremål för diskussion, och allmän kritik har uttalats öfver vårt nuvarande pensionsväsende. Höglydda röster hafva låtit höra sig, påyrkande att representanten skulle, så vidt möjligt vore, verka för någon förändring i det allmänt såsom föråldradt ansedda pensionsväsendet. Det var äfven detta, som gaf mig ökad anledning att väcka motion härom, och då jag begärt något så billigt som endast en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, hoppas jag det Kammaren behagade bifalla motionen, hvarom jag vördsamt anhåller. Jag skall taga mig friheten uppläsa det vid sednaste riksdag af Andra Kammaren fattade beslut i denna fråga, icke derföre att jag icke nogsam vet, det Herrarne alla känna till detsamma förut, men derföre att, då vi hafva ej mindre än 103 nykomne ibland oss, det torde kunna antagas att icke alla fäst tillräcklig uppmärksamhet dervid. Detta beslut är alldeles i öfverensstämmelse med min motion, nemligen, "att Riksdagen måtte anhålla, att Kongl. Maj:t behagade tillse, om icke Staten skulle kunna helt och hållet befrias från skyldigheten att pensionera sina embets- och tjenstemän, derigenom att åt dessa bereddles tillfälle att i en allmän lifforsäkrings- och pensionsanstalt vinna inträde mot afgifter, som till en början af Staten bekostas, för att sedermera af tjenstemännen sjelfva utgöras, och att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda lämpligaste sättet för tillvägabrigande af en sådan lifforsäkrings- och pensionsanstalt, samt till Riksdagen aflåta de förslag, som af en dylik utredning samt af öfriga förekommande omständigheter kunna föränledas".

Jag yrkar bifall till motionen, och anhåller vördsamt om framställande af proposition derpå.

Herr Carl Ifvarsson: Jag börjar med att tillkännagifva, det jag varit förhindrad att deltaga i Stats-Utskottets förhandlingar rörande Nionde Hufvudtiteln, och att jag anser motionären hafva ganska rätt i sin förebräelse mot Utskottet, derföre att det kommit till ett annat resultat nu än i fjor, då samma fråga behandlades. Men måhända han icke har alldeles rätt, när han säger, att Utskottet består i det närmaste af samma personer som i fjol, ty der finnas åtminstone några nya medlemmar bland de ordinarie, och suppleanterne äro i allmänhet nyvalde. Om nu många ordinarie ledamöter lika med mig varit hindrade att deltaga i behandlingen af denna fråga, så torde utgången kanske få tillskrifvas denna omständighet.

För min del kan jag icke underlåta att yrka på antagandet af samma beslut som fjorårets Stats-Utskott i sitt Utlåtande tillstyrkte. emedan jag anser så många talande skäl vara i detta Utlåtande framlagda för pensionsväsendets lämpliga ordnande, icke endast hvad embetsmän beträffar utan för hvilken medlem som helst af samhället. Härtill föranledes jag särskildt af den från jernvägstjenstemännens sida så ofta försporda klagan öfver, att de icke hafva någon pensionsinrättning. Man kan icke säga, att icke många klagomål hörts af i denna väg. Motionären klandrade visserligen Stats-Utskottet samt framhöll sitt från förliedet års Utskotts Utlåtande hemtade förslag, men han läste icke upp motiveringen till detta sednare, hvilken dock, såsom jag nyss sagt, innehåller så många goda skäl, att den enligt mitt förmenande förtjenar stort afseende, hvarföre jag ock, enär så många nya ledamöter finnas i Kammaren, anser mig böra uppläsa densamma. Utskottet yttrar sig deri på följande sätt:

“Sedan lång tid tillbaka har det erkänts såsom ett berättigadt anspråk —

(Se 1869 års Stats-Utskotts Utlåtande N:o 40, sidd. 2—5.)

hemställa att —
som af en dylik utredning samt af öfriga förekommande omständigheter kunna föranledas.“

Jag tror den grundsanning, som blifvit uttalad i detta Utskotts-betänkande är så beskaffad, att den förtjenar afseende i år så väl som i fjor. Visserligen vidtog denna Kammare en förändring, som den föregående talaren äfven omnämnde, men jag tror icke denna lilla förändring vara så alldeles nödvändig och kanske icke ens böra förnyas, derest man icke vill lägga hinder i vägen för hufvudändamålet vinnande, alldenstund det icke kan vara annat än riktigt, att Staten till en början vidkännes någon uppoffring jemväl för sina tjenstemäns pensionering.

Skulle man nu godkänna hvad innevarande års Stats-Utskott tillstyrkt och lemna motionerna i ämnet — trenne i denna Kammare och en i Första Kammaren — utan afseende, så toge man derigenom ett steg tillbaka, och detta så mycket farligare som detta sednare beslutet kanske skulle af representanter vid efterföljande riksdagar kunna åberopas såsom en vederläggning af det föregående. Således vill jag på det högsta tillstyrka, att Kammaren, med afslag å nuvarande Stats-Utskotts hemställan, bifaller förliedet års Stats-Utskotts förslag, som jag nyss i dess helhet för Kammaren uppläst.

Herr Peter Petersson: Att Staten helt och hållet bör befrias från pensioners utgifvande till sina embets- och tjänstemän, har vid flera föregående riksdagar varit ifrågasatt, och de politiska, ekonomiska och moraliska skäl, som till denna befrielse förefinnas, hafva jemväl i denna Kammare vid förliden riksdag blifvit uttalade, när frågan då förevar, och föranledt det beslut, som den siste talaren nyss uppläste. Till nämnda beslut vill jag äfven för min del yrka bifall, med underkännande af nuvarande Stats-Utskotts i denna fråga fattade beslut.

Herr Samuel Jonsson: Jag har i min motion framlagt ett förslag, som jag trodde skulle bereda tjänstemännen en besparingsfond, när de en gång komma att fränträda tjensten på ett eller annat sätt, men som Stats-Utskottet yttrat att, då lönerna i allmänhet icke kunna anses öfverstiga hvad för en tarflig bergning erfordras, ett så betydligt afdrag som de af mig föreslagna 10 procent, skulle tvinga en mängd tjänstemän att utom tjensten söka sitt uppehälle, skulle jag vilja pruta ned förslaget till 5 procent i stället för 10. Då det likväl icke torde vara hopp om att få igenom mitt förslag ens med denna förändring, så nöjer jag mig med att instämma i föregående talares yrkande.

Herr Liss Olof Larsson: Jag får tillstå, att af alla de nio hufvudtitlarne ingen är mig så motbjudande som just den nionde, och vore det fråga om att helt och hållet borttaga den, skulle jag för min del med godt samvete lägga mitt "ja" i urnan för den saken. Ända sedan jag började rikta min uppmärksamhet på Statens utgifter, har jag i synnerhet fäst mig vid dessa pensioner, som jag icke anser riktigt att Staten utgifver. Man har åtminstone i landsorten ofta sett tjänstemän, om hvilkas tjänstemannaverksamhet tankarne hafva varit ganska delade, likväl få uppbära stora pensioner, och det är då icke underligt om man fått afsmak för detta pensionsväsende. Det förutsätter äfven ett visst missroende mot dem sjelfva om att icke kunna försörja sig, när Staten på detta sätt tager hand om deras ekonomi. Hvad skulle t. ex. en enskild säga, om jag sade till honom: du måste hushålla så, att du kan uppehålla dig äfven när du blir gammal? Han skulle i de flesta fall svara, att det icke anginge mig. Men besynnerligt nog tillåta tjänstemännen med god smak, att vi ordna om deras pensionering. Man skulle kunna tro, att, när de så föga kunna sörja för sin egen framtid, deras sätt att sköta Statens angelägenheter är lika dåligt. Visserligen säger man, att desse hafva utarbetat sig i Statens tjenst, men jag frågar, om icke hvarje medborgare är lika nödig i ett samhälle? Åtminstone tror jag, att ett samhälle med bara tjänstemän skulle taga sig lika illa ut som ett samhälle utan sådana.

Jag skulle, som jag i början yttrade, helst viljahafva bort hela denna hufvudtitel, men jag har icke blifvit van att vinna så mycket af hvad jag önskar, att jag anser det löna mödan göra ett sådant yrkande; men något mindre synes man dock icke kunna begära än bifall å den skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvilken Herr Lars Persson i sin motion påyrkat, och instämmer jag derföre till alla delar i nämnde motionärs förslag.

Herr Anders Johansson: Jag skall bedja att få instämma i Herr Carl Ifvarssons yrkande å bifall till sistlidet års Stats-Utskotts hemställan och afslag till nuvarande Stats-Utskotts Utlåtande.

Öfverläggningen var slutad. Då Herr Talmannen nu upptog de särskilda yrkandena, förklarade Herr Fredrik Petersson, att han frånträdde sitt förslag och förenade sig med Herr Lars Persson. Propositioner afgåfvos å de yrkanden som derefter återstodo, och biföll Kammaren det förslag, som blifvit framställt af Herr Lars Persson, eller att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t behagade tillse, om icke Staten skulle kunna helt och hållet befrias från skyldigheten att pensionera sina embets- och tjänstemän, derigenom att åt dessa bereddtes tillfälle att i en allmän lifförsäkrings- och pensionsanstalt vinna inträde mot afgifter, som till en början må af Staten bekostas, för att sedermera af tjänstemännen sjelfva utgöras, och att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda lämpligaste sättet för tillvägbringande af en sådan lifförsäkrings- och pensionsanstalt samt till Riksdagen aflåta de förslag, som af en dylik utredning samt af öfriga förekommande omständigheter kunna föranledas.

Punkterna 3 och 4.

Biföllos.

Punkten 5.

Herr Ola Lasson: Jag anser, att Herr regementskommissarien Hellberg må åtnöja sig med den kaptenspension å 600 R:dr, som han redan eger. Utskottet säger, att han har "allenast 600 R:dr", men jag frågar hur mången Svensk man icke får åtnöja sig med en mindre årsinkomst än så? För min del anser jag, att den, som har så mycket om året, kan skatta sig lycklig; åtminstone synes det icke vara behöfligt att Staten här lemnar mera, hvarföre jag anhåller om afslag å Stats-Utskottets hemställan.

Herr Falk: Jag ber få instämma i Stats-Utskottets här gjorda tillstyrkan om beviljande af 450 R:drs pension åt regementskommissarien Hellberg, och tror icke det vore rätt att neka honom denna lilla summa, när han efter många års arbete i Statens tjänst blifvit gammal och utsliten.

Herr Jan Andersson i Jönvik: Det är icke min mening att yrka annat än bifall till detta Betänkande, men, mine Herrar! jag vill varna för att vi icke utsätta oss för samma äfventyr som vid sistlidne riksdag, då man så att säga silade mygg och svaljde kameler, d. v. s. beviljade en mängd pensioner åt tjänstemän, som haft stora löner, men afslog dylika åt några små fångknektar. För öfrigt vill jag säga, att detta tillstyrkande icke blifvit gjordt inom afdelningen utan i Utskottets plenum. Vill man nu emellertid bevilja denna pension åt en person, som redan

förut har icke så små inkomster, så må man äfven ihågkomma dem, som hafva litet.

Herr Lyttkens: Jag vill blott uppdraga den jemförelsen, att denne kapten Hellberg förut har 600 R:dr i pension, hvartill nu föreslås att lägga ytterligare 450 R:dr, under det att en folkskolelärare i allmänhet har blott 400 R:drs lön. Reflexionerna torde göra sig sjelfva.

Efter denna öfverläggning upptog Herr Talmannen de yrkanden som framstälts och afgaf, enligt dem, propositioner så väl på bifall till som på afslag å Utskottets hemställan. Den förra propositionen ansågs hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja, men votering äskades; i följd hvaraf en så lydande voteringsproposition uppsattes, godkändes och anslogs.

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i femte punkten af dess Utlåtande N:o 29,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställan i förevarande punkt afslagen.

Omröstningen utföll med 70 ja mot 81 nej. Utskottets hemställan hade alltså afslagits.

Punkten 6.

Bifölls.

Punkten 7.

Herr Ljunggren: Här är åter en af dessa små pensioner, som man vid förliden riksdag icke gerna beviljade. Men jag känner den man, som här är i fråga, och vet att han är i verkligt behof af detta understöd. Det pensionsbelopp 75 R:dr, som han vid afskedstagandet är berättigad att ur arméens pensionskassa erhålla, kan icke räcka till för honom och hans familj, och den lön han för närvarande åtnjuter är jemväl ganska obetydlig. Om hans verksamhet kan man icke mycket säga, men när regementschefen förordat honom, så är det sannolikt, att han har tjenat väl. Dessutom har han tjenat länge, och är nu af olycksfall urståndsatt att tjena längre. Derföre hemställer jag till Kammarern, att den af Kongl. Maj:t för Westholm föreslagna pensionen måtte beviljas.

Vidare anfördes ej. Herr Talmannen framställde propositioner på bifall så väl till Utskottets hemställan som till Herr Ljunggrens förslag, och fann den sednare propositionen besvarad med öfvervägande ja. Då emellertid votering begärdes, blef, efter föregången justering, följande voteringsproposition anslagen.

Den, som bifaller hvad Utskottet hemställt i punkten 7 af dess Ut-låtande N:o 29,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet.

Omröstningen visade 67 ja mot 82 nej, och hade Kammaren således, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet.

Punkten 8.

Lades till handlingarne.

Punkten 9.

Herr Rylander: Med vemod har jag gått igenom raden af alla de förslag till pensioner, som ansetts nödiga, åt högre eller lägre tjenstemän, och man har såsom skäl för sådana anført, att de utslitit sina krafter i Statens tjenst, men då man nu går så långt, att man vill pensionera äfven enkor, om hvilka det väl icke äfven kan sägas, att de varit i Statens tjenst, kan jag icke underlåta att yrka afslag å Stats-Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Hierta: Jag tager mig friheten att fästa Kammarens uppmärksamhet, att vid denna riksdag blifvit föreslagen pensionering af endast två enkor. Under den förra Representationen deremot gafs pension åt en skara enkor; de flesta af dessa hafva sedan dött, och en annan grundsats synes hafva börjat göra sig gällande.

Jag hemställer derföre, om ej med afseende härå man äfven, om någon anmärkning kunde göras, nu ville låta nåd gå för rätt och bifalla Utskottets hemställan; pensionsåren blifva säkerligen ändå ej så många.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 10—11.

Biföllos.

Punkten 12.

Herr J. Sjögren: Stats-Utskottets ultimatum i denna punkt är af temligen vanlig beskaffenhet, eller den att tillstyrka Riksdagen att lemna motionen utan afseende. Hvad man här med skäl kan säga är, att i sam-

manhang med ifrågavarande motion hela flottans reservstatskorps intresse också lemnats utan afseende. Vid den nyligen skedda reorganisationen af Flottans officerspersonal flyttades tvänne hela korpser å indragningsstat, nemligen konstruktionskorpsen och maskinistofficersstaten, men deremot förflyttades åtskillige andre Flottans officerare, de flesta emot sin vilja, å reservstat. Då obilligheten häraf ligger för öppen dag, skall jag icke med många ord upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till att yrka bifall till min motion.

Efter detta yttrande bifölls Utskottets förslag.

Punkten 13.

Herr Lyttkens: Mig tyckes dessa frågor bra mycket gränsa till fattigvårdsfrågor. Här kommer man och begär understöd åt musikanter med 125 R:dr och åt exekutionsbetjenter med 220 R:dr, derföre att de uraktlätit att göra inbetalning till pensionskassan. Bifaller man dylika förslag, uppmuntrar man ju på samma gång andra att följa exemplet, att äfven försumma att göra sina inbetalningar. Flera kommuner hafva inom sig haft sådane personer, utan att hafva med deras underhåll betungat statskassan. Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan, ty om den bifalles, kommer Riksdagen att blifva en fattigvårdsanstalt, och vi blifva här öfverlupna med frågor af förevarande beskaffenhet.

Då, efter detta yttrande, Herr Talmannen framställde proposition först på bifall till Utskottets förslag och sedan på afslag derå, samt förklarade ja öfvervägande för den förra propositionen, äskades votering.

Godkändes och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i punkten 13 af dess Utåtande N:o 29,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Den omröstning, som derefter företogs, utföll med 46 ja mot 93 nej, hvarigenom Kammaren beslutat enligt nej-propositionen.

Punkterna 14—18.

Biföllos.

Punkten 19.

Härvid anförde

Herr Statsrådet Carlson: Erkänd af såväl Regeringen som Representationen är den regel, att icke kyrkliga embetsmän må af Staten pen-

sioneras. Men om en mer än femtioårig förtjenstfull verksamhet, utmärkt af föförtrottadt nit i offentliga viktiga värf, om en vetenskaplig förtjenst, som förvärfvat ett namn äfven i främmande länder, om en af allmän aktning och vördnad omgifven hög ålderdom, uppnådd under oafslätlig verksamhet för fäderneslandets bästa, förtjena något erkännande, synes här med rätta vara skäl för ett sådant undantag. Att sådana undantag kunna ega rum, hafva såväl Regering som Representation erkänt. Sjelfva det ovanliga i beslutet att nedlägga en värdighet, förenad med vida större yttre fördelar, och hvilken i följd af långvariga vanor kunnat utan klander än länge bibehållas, ådagalägger en samvetsgrannhet och en aktning för embetet, som ock förtjena något afseende. På dessa grunder är Kongl. Maj:ts Proposition byggd, och af samma skäl anser jag Riksdagen kunna i ett så sällsynt fall, utan att träda någon grundsats för nära och utan att framkalla några oberättigade anspråk, bifalla den framställning Kongl. Maj:t gjort.

Herr Asker: Kongl. Maj:ts Proposition i denna fråga har efter mitt omdöme ej i Stats-Utskottet erhållit den genomgående behandling, som den förtjenat. Det enda skäl, som Stats-Utskottet anfört, är att pensionering af prestmän icke bör af Riksdagen medgifvas. Denna grundsats finnes uttryckt äfven i Kongl. Maj:ts Proposition; men här är mindre fråga om erkebiskopen än om vetenskapsmannen. Om personlighetsprincipen har någon betydelse, så måste den väl företrädesvis göra sig gällande, då fråga är om en man, som tillbragt ett halft hundra år i Statens tjänst och derunder förvärfvat sig ett varaktigt namn i litterära och vetenskapliga värf.

I sin till Kongl. Maj:t ställda ansökning yttrar erkebiskop Reuterdahl sjelf, hurusom han nu uppnått 74 år, af hvilka femtiotvå varit upptagna af arbete inom skolans, statens och kyrkans områden, hvarunder han icke heller på litteraturens fält varit overksam. Anspråkslösare, blygsammare kunde han icke yttra sig om sin medborgerliga och vetenskapliga verksamhet. Det är icke blott i Sverige, utan äfven i främmande länder. som namnet Henrik Reuterdahl är känt och aktadt för de många vetenskapliga arbeten, han utgifvit, hvaribland Svenska kyrkans historia, fyra band i sex delar, intager främsta rummet.

Det vanliga har väl hittills varit, att Sveriges erkebiskopar dött i tjeusten, hvaremot Svea rikets nuvarande erkebiskop, med undertryckande af den känsla som bjöde honom att åt det allmänna egna äfven sina sista krafter, önskade att se den plats, som blifvit honom anförtrodd, lemnad i verksammare händer. Men man kan kanske här invända: har icke erkebiskopen varit i besittning af embeten i Statens tjänst, af hvilka han dragit betydliga inkomster; måhända har han lefvat stort, då han är i behof af pension för återstående dagar. Nåväl, mine Herrar, huru bar han då lefvat? Svaret återfinnes i hans egen ansökan: han har från barndomen varit mycket fattig och sedermera mycket länge besvärats af skuld samt alltjemnt känt sig förpligtad att biträda fattiga anförvandter, och han säger vidare, att han icke vidare varit i tillfälle förvärfva mycket annat än böcker och de för hans samhällsställning behöfliga bohagsting, hvilka, om de än förvandlades i penningar, hvartill han ogera såge sig

tvingad, likväl icke skulle gifva honom den trygghet för framtiden, som det för den gamle vore tungt att sakna, och att han alltså icke kunde söka önskad entledigande från erkebiskopsembetet, med mindre han för sin bergning vore betryggad meddelst pension för den lefnadstid, som kunde honom återstå. Men erkebiskopens uppgift är i detta fall ofullständig, sannolikt derföre att välgörenhetens rätta värde ligger, i vissa fall, uti dess tysta och obemärkta utöfning, ty om I sen eder omkring i församlingarne, skolen I säkert finna en och annan ung själasörjare, hvars uppfostran erkebiskopen bekostat, hvars studieriktning han anvisat, hvars framgång i lifvet han beredt. Det kan icke heller vara maklighetens hvila han söker. En sådan tanke vore en förolämpning mot hela hans föregående, oafbrutet verksamma lefnadsbana. Men han söker hvila från den befattning, han nu innehar, för att ostördt få egna sina sista krafter åt fortsättningen af det omfattande och förtjenstfulla historiska arbete, hvarmed han ännu på gamla dagar är sysselsatt.

Under min embetsmannaverksamhet har jag ofta haft tillfälle erfara, med hvilken kraft erkebiskopen handlat i sådana fall, der hans personliga mellankomst varit af omständigheterna påkallad. Det är väl icke lämpligt att här åberopa exempel till stöd för hvad så är sagdt, och likväl kan jag icke afhålla mig ifrån att antyda ett sådant. Sedan jag tillträdde min nu innehavande befattning, fick jag snart att behandla ett besvärsmål från en af landsförsamlingarne i länet rörande folkskoleväsendets ordnande och en i sammanhang dermed väckt fråga om byggande af skolhus, hvarom man då i många år tvistat. Jag ansåg omöjligt att slita tvisten, med mindre erkebiskopen på ett kraftigt sätt trädde emellan och utföfade sin embetsmyndighet. Så skedde också, måhända något på sidan om lagen, men - frågan löstes, och till följd häraf kan i detta ögonblick denna församling åberopas såsom ett mönster, der folkundervisningen på det bästa sätt vårdas, och der man med största vördnad och tillfredsställelse påminner sig erkebiskopens namn.

Om vinddraget här i Kammaren skulle kunna föra mina försvinnande ord ända fram till universitetsstaden, skulle jag önska att det toge med sig på vägen ett ringa uttryck af min innerligaste erkänsla för de kraftiga handtag och goda råd, som blifvit mig lemnade af den förre Ecklesiastik-ministern, den nuvarande erkebiskopen, den vördnadsvärde patriarken.

Jag vet, att mången anser biskopsembetena vara öfverflödige. Hittills äro de dock icke så betraktade i världens mest bildade stater. Min öfvertygelse är ock, att dagens mening i denna fråga icke blifver morgondagens, och att denna institution icke bör eller kan afskaffas utan skada för kyrka och stat, vare sig att biskopen sitter på talmansstolen eller på erkebiskopsstolen.

Innan jag slutar, tillåter jag mig åberopa hvad en af Stats-Utskottets ledamöter i sin reservation till betänkandet yttrat: "jag ser uti denna fråga icke presten, utan den utmärkte mannen, Henrik Reuterdahl, som med sällspordt nit och själförsakelse under ett halft sekel arbetat i det allmännas tjänst. Gerna skall jag gifva min röst till pensionering åt huru många som helst lika utmärkte män."

Slutligen hemställer jag till Eder alla och företrädesvis till de män i Kammaren, som själfve plöja fårorna i den jord, i hvars sköte vi alla

förr eller sednare skola hvila ut efter riksdagsstriderna, om det ej vore Kammarern värdigt att i denna fråga fatta sitt beslut i likhet med Första Kammarern, som utan votering bifallit Kongl. Maj:ts nädiga Proposition.

Herr Rundgren: Uti denna grannlaga angelägenhet kunde vara mycket att säga. Jag vill dock icke vara mångordig, allenast fortsätta den åberopade reservationen, der den siste talaren slutade. "Att erkänna och hedra förtjenstfulle medborgare ligger inom Riksdagens befogenhet", säges det der, och dertill ville jag lägga, att den ledighet som förunnas Svea rikets erkebiskop, den ledigheten skall utan tvifvel komma Svenska kyrkan till godo, då derigenom doktor Reuterdaahl får i ostördt lugn fortsätta och om möjligt fullborda sitt sekularverk "Svenska kyrkans historia".

Herr Östman: Jag vill icke bestrida, att Herr erkebiskopen inlagt stora förtjenster på den literära banan, men det är möjligt att äfven här finnas fläckar i solen, men härmed må vara hur som helst, alltnog jag tror att vårt handlingssätt skulle högeligen ogillas af våra kommitenter, om vi beviljade ifrågavarande pension. I Sveriges nordligaste län fanns på sin tid en prestman, hvilken hade i brist på medel måst vandra till fots till Upsala för att fullborda sina studier, och sedan hade den svåraste tienstgöringen inom de nordligaste lappmarkerna, och under denna tid verkade mycket för literaturen, och skildrade troget förhållandena i den nordligaste vrå af Sverige, men oakadt han icke lemnade någon förmögenhet efter sig, erhöilo hans efterlemnade enka och barn intet understöd från Staten. Vi böra icke heller glömma den allmänna meningen, att biskopsembetena kunna indragas, hvartill kommer, att den, som under en under en lång tid haft så stora inkomster som rikets erkebiskop bör deraf kunna aflägga så pass, att han kan ega en sorgfri ålderdom, utan att erhålla pension af Staten, och är det af sådan anledning jag yrkar bifall till Stats-Utskottets föreliggande Utlåtande.

Herr Per Nilsson i Espö: Då jag antager, att Kammarerns ledamöter äro trötta af den långa diskussion, som här förts, inskränker jag mig till att förklara, att jag för principens skull yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Jöns Pehrsson: Jag vill icke tvista om erkebiskopens stora förtjenster och vill icke bestrida riktigheten af allt hvad här blifvit sagdt till hans beröm. Vore han i verkligt behof, att få pension, skulle jag icke motsätta mig densamma, men jag betviflar i det längsta, att ett sådant behof förefinnes, då man vet att han lefvat ogift och icke haft några barn att uppfostra. Han har haft en stor aflöning, och då kan man väl också förutsätta, att en så utmärkt man lefvat så klokt, att han samlat någon förmögenhet. Jag tror visserligen också, att ett sådant exempel, som här är i fråga, vore farligt såsom prejudikat, men hufvudsakligen blott af den omständigheten, att något verkligt behof icke förefinnes, kan jag icke med min röst bifalla Kongl. Maj:ts Proposition, utan yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr O. B. Olsson: Jag vill lika litet som föregående talare bestrida erkebiskopens förtjenster, men jag tror dock, att han för dessa åtnjutit full ersättning, då han under en längre tid beklädt embeten, hvilka renderat ganska betydliga summor. Såsom af Kongl. Maj:ts Proposition synes, har han varit biskop i Lund ett år, och derunder har han säkerligen haft i inkomst 70,000 R:dr, och sedan dess har han under 14 år beklädt erkebiskopsembetet, hvilket lemnar en årlig inkomst af 16,000 R:dr. Detta gör för 15 år 280,000 R:dr. Då jag icke kan tro, att erkebiskopen, såsom icke gift, kan vara i behof af pension, och då jag dessutom gillar Utskottets åsigt, att det icke är lämpligt att pensionera prester, kan jag icke biträda förslaget om pension till erkebiskopen. Vore jag förvissad att efter hans afträde embetet icke blifver tillsatt, skulle jag icke motsätta mig pensionen, men då jag antager såsom säkert att så kommer att ske, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Allt sedan jag hade den äran att taga inträde i denna högt ärade Kammare, har det städse varit för mig lätt att tåga, när en åsigt, jag hyllat, i andra funnit varma och talrika förespråkare. När deremot en åsigt, som jag omfattat, afgjort befunnits vara i minoritet, har jag gerna tagit till ordet. Jag ber dock Kammaren vara öfvertygad, att min åtrå att i sistnämnda händelse yttra mig icke härflyter af trots eller begär att, såsom man säger, simma emot strömmen, utan af känsla för hvad jag anser vara parlamentarisk pligt.

Om jag icke alltför mycket misstager mig, är ett sådant fall nu för handen, då jag min pligt likmätigt bör uttala hvad jag tänker. Erkebiskopen m. m. doktor Henrik Reuterdahl har uti sin till Kongl. Maj:ts ingifna underdåniga ansökan själf vitsordat, att han börjat känna behof af hvila, och att hans krafter, den trötte gubbens krafter, icke längre förslå att utöfva det viktiga embete, han bekläder. Han har uppnått 74 år, af hvilka 52 varit upptagna af arbete inom skolans, statens och kyrkans områden, hvarunder han icke heller på litteraturens fält varit öfverksam. Hans lefnadsålder är högre än den, som kommer de flesta människor till del; ty, såsom den kunglige psalmisten David säger: *vårt lif varar 70 år, till det högsta 80 år*. Den tid doktor Reuterdahl tillbragt i tjenst är att räkna lika med en vanlig menniskoålder. Vid sådant förhållande anser jag för min del det vara skäl att lyssna till hans önskan att varda frikallad från de embetsåligganden, hvilka han icke tilltror sig vidare sköta såsom sig bör.

Förutgående talare hafva här uppläst och åberopat den reservation, en ledamot af Första Kammaren och tillika ledamot af Stats-Utskottet afgifvit emot Utskottets förslag i förevarande punkt. Denna reservation är i all sin korthet enkelt stor. Reserveranten vill i Henrik Reuterdahl skåda, icke presten, utan den utmärkte mannen, som med sällspordt nit och sjelfförsakelse under ett halft sekel arbetat i det allmännas tjenst. Jag kan icke annat än dela en sådan uppfattning. Frågan blir således den: är doktor Henrik Reuterdahl en utmärkt man? Svaret på denna fråga kan icke gerna utfalla annorlunda än jakande; så vidt den är en utmärkt man, som efter måttet af de krafter honom blifvit gifna genom

energiskt, mångsidigt och värdefullt arbete i högre grad än de flesta gör sig väl förtjent af fäderneslandet.

Doktor Reuter Dahl har först verkat inom högskolans område. Min första studenttid infaller å den tid, då han ännu såsom akademisk lärare vid den sydsvenska högskolan mäktigt befrämjade prestbildningen samt gaf ny väckelse och hög lyftning åt det teologiska studiet i vårt land. Han har vidare med utmärkelse förvaltat de högsta kyrkliga embeten. Han har deltagit i Representationens rådslag om fosterlandets angelägenheter och vid Konungens rådsbord varit en betydande målsman för kyrkan och den andliga kulturen. Han har slutligen med utmärkt framgång egnat sig åt vetenskapligt författarskap och, hvad som aldrig bör förgätas, skrifvit Svenska kyrkans historia. Vål hade denna historia före honom blifvit bearbetad af aktningvärd skriftställare; men ingen af dem hade såsom doktor Reuter Dahl trängt fram till källskrifterna och med den historiska kritikens fackla belyst sitt ämne. Derigenom har han också gifvit ny väckelse och nytt lif åt sednare bearbetningar af historien om vår Svenska kyrka, denna kyrka som stått och står i det närmaste sammanhang med vårt folks historiska och nationela lif och dess utveckling; och som under tidernas lopp icke svikit sin höga uppgift att vara en uppfostrariinna för samma folk.

På grund af de skäl, hvilka finnas andragne i Kongl. Maj:ts nådiga Proposition och i ofvan åberopade reservation, på grund af hvad förutgående, med mig liktänkande talare yttrat och slutligen på grund af hvad jag sjelf haft äran anföra, tillåter jag mig yrka, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, måtte bifalla Kongl. Maj:ts hemställan.

Herr Rylander: Jag vill icke bestrida, att erkebiskop Reuter Dahl nedlagt stora förtjenster i kyrkans och vetenskapens tjänst; men då den mening är i landet allmänt rådande, att biskopsembetena utan skada kunna och böra indragas, anser jag det icke vara skäl att bevilja pension åt den nuvarande erkebiskopen för att få en annan erkebiskop i stället; och jag yrkar derfore bifall till Utskottets förslag.

Herr Fredrik Petersson: Med all aktning för erkebiskop Reuter Dahls förtjenster och hans inbjudande pensionsansökan kan jag dock icke, på skäl som redan blifvit af flere föregående talare tillräckligt utvecklade, med min röst bidrag till beviljandet af den föreslagna pensionen, ty om en sådan princip gjorde sig gällande inom Riksdagen, skulle det i en framtid kunna medföra betänkliga följder. Jag yrkar derfore bifall till Utskottets förslag.

Herr Lundqvist: Jag vill blott tillkännagifva, att jag, på skäl som redan blifvit anförda, yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Jag anser dessutom i principielt hänseende det vara ganska vådligt att biträda det förslag, som Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagt.

Herr Ola Nilsson: Jag har anhållit om ordet endast för att förklara, att jag kommer att rösta för bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Hedengren: Äfven jag ber att få tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till Utskottets hemställan.

Herr Uhr: Jag instämmer med den siste talaren. Jag tror icke, att erkebiskop Reuterdahl arbetat lönlöst, utan att han ganska länge beklädt sådana embeten, att han varit i tillfälle att göra besparingar för sin ålderdom.

Herr Rydberg: Uti Utlåtandet nämnes såsom en bland orsakerna dertill, att erkebiskop Reuterdahl icke samlat någon förmögenhet, att han biträdt fattiga anförvandter. Jag tror mig dock veta, att han i ännu högre gradt biträdt andra än anförvandter och med rik hand utdelat understöd åt en hvar, som derom anlitat honom; och jag tror att det hufvudsakligen är derföre, som han å sin ålderdom kan säga, att han icke eger annat än sina böcker. Det är sällsynt att finna eu hög embetsman, som haft så stora inkomster, lefva så indraget som han gjort, men ännu sällsyntare är det att finna en man, som vill lemna så stora inkomster för ett mindre årligt anslag. Ett liknande fall har under den gamla Representationen inträffat, men jag tror att dylika fall så sällan förekomma, att man icke behöfver befara något prejudikat deraf.

På grund häraf tager jag mig friheten yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Öfverläggningen var slutad. Propositioner gåfvos, enligt de yrkanden som förekommit, dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag å berörda hemställan samt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition. För den sednare propositionen ansågs ja vara öfvervägande, men då votering begärdes, skedde uppsättning af en så lydande voteringsproposition, hvilken, efter justering, anslogs.

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i nittonde punkten af dess Utlåtande N:o 29,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts nådiga framställning i det ämne, hvarom förevarande punkt handlar.

Voteringen utföll med 123 ja mot 41 nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Sedan denna utgång af omröstningen blifvit Kammarerna meddelad, yttrade:

Herr Abraham Rundbäck: Då jag icke deltagit i diskussionen angående denna punkt, anhåller jag att få mot det nu fattade beslutet anmäla min reservation.

Jemväl Herrar *Leijer* och *Winkrans* anmälde reservationer mot beslutet.

Punkten 20.

Herr Åke Andersson: Vid sistlidne riksdag väckte jag motion derom, att ingen embets- och tjänsteman borde erhålla mera än halfva lönen i pension, denna regel vill jag äfven nu följa. Den person, om hvilken nu är fråga, har emellertid blifvit af Stats-Utskottet tillerkänd från allmänna indragningsstaten en pension, motsvarande *hela* den lön han för närvarande uppbär af den tjänstebefattning han innehar. Vid sådant förhållande och då detta Utskottets förslag strider emot den princip, jag nu antydt och som jag gillar, finner jag mig föranlåten att yrka, det pensionen nedsättes till halfva beloppet och följaktligen beviljas att utgå med 1,000 R:dr.

Herr Leijer: Efter min uppfattning gäller frågan här ingenting annat än att medgifva den läkare, om hvilken den nu föredragna punkten handlar, en rättighet, som han skulle haft, om han skött sin läkarebefattning å Wermlandsnäs någon tid längre än han verkligen kom att göra det; och vid sådant förhållande kan jag för min del icke finna, att det vore Riksdagen värdigt att förneka honom att räkna sig till godo denna rätt vid bestämmande af det pensionsbelopp han vid afskedstagandet bör erhålla, äfven om ett sådant beslut skulle vara förenadt med någon fördel för Statsverket. Detta är emellertid alldeles icke förhållandet, enär, enligt hvad det vid den nådiga Propositionen fogade protokoll öfver ecklesiastikärenden gifver vid handen, det är intygadt, att han till följd af ålder och försvagade kroppskrafter är oförmögen att tillbörligen sköta sin tjänst, och denna således, i fall han icke anser sig kunna frånträda den, måste uppehållas genom vikarie, till hvilken han i sådant fall icke behöfver att afstå mera af sin lön än en fjerdedel. Jag anhåller derföre om bifali till Utskottets tillstyrkande i denna punkt.

Herr O. B. Olsson: I likhet med den förste talaren yrkar äfven jag, att den af Utskottet här föreslagna pensionen nedsättes till 1,000 R:dr. Jag tror, att så mycket större skäl är för handen i förevarande fall att besluta nedsättning af pensionen till detta belopp, som af den Kongl. Propositionen inhemtas, att personen i fråga icke i allo uppfyllt de i Kongl. Brevet den 12 November 1823 för åtjutande af pensionsrätt å allmänna indragningsstaten stadgade vilkor. Och då härtill kommer, att jag i allmänhet anser det icke vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att Staten medgifver någon som helst tjänsteman pension för sin återstående lifstid till lika stort belopp som den lön han egt att uppbära för sjelfva befattningen under sin fulla verksamhets dagar, har jag deruti en ökad

ökad anledning till mitt yrkande, och jag anhåller således, att Herr Talmannen behagade framställa proposition derå, att den för provinciälläkaren doktor C. F. Kjellberg af Kongl. Maj:t föreslagna pension må nedsättas från 2,000 R:dr, på sätt Utskottet tillstyrkt, till 1,000 R:dr.

Herr Petter Andersson: Då likartade frågor behandlats under föregående riksdagar, har jag städe uttalat mig i den syftning, att det icke vore rätt, att embets- och tjänstemän erhöle lika stort belopp i pension, som de åtjüte i lön. Jag tror icke heller, att ett dylikt medgifvande är öfverensstämmande med, om jag så får uttrycka mig, klokhetsens bud, ty möjligen kan detsamma innebära en lockelse för mängden att i förtid begära afsked för att med bibehållen inkomst i form af pension kunna lefva mera beqvämt och lugnt, än han eljest skulle göra. Häraf följer, att jag ur principiell synpunkt icke kan vara annat än benägen att förena mig med dem, som yrka det föreslagna pensionsbeloppets nedsättande till 1,000 R:dr. Men med anledning af de omständigheter, som här onekligen föreligga och hvilka äfven torde böra tagas i betraktande, skulle jag likväl vilja hemställa till de talare, som framställt detta i och för sig för öfrigt fullkomligt berättigade yrkande, om de icke kunde vara benägna att höja summan något och i stället bestämma beloppet till 1,500 R:dr, hvilket synes mig vara en lämplig medelväg. Skulle de likväl icke vilja härpå ingå, så får jag förklara, att jag icke håller på mitt förslag i denna del, utan instämmer i deras yrkande.

Herr Statsrådet Carlson: Jag anhåller endast att få fästa Kammarens uppmärksamhet å några omständigheter, som här kunde böra tagas i betraktande.

Läkaren har ett åliggande, som nöter hans krafter mera än de flesta andra yrken. Den lön, han åtjüter af Staten, är ovanligt låg, emedan den är blott ett *bidrag* till de inkomster, han i öfrigt, genom enskild praktik måste förskaffa sig. Dessa löner äro ock i allmänhet mycket otillräckliga. Den läkare, som här är i fråga, är 67 år gammal, har upphört att kunna göra tjeust, och har varit helt nära att kunna enligt gällande författningar anses berättigad till laggild pension. Den tjeust han innehaft såsom läkare på Wermlandsnäs blef nemligen medgifven rätt till tjänstårsberäkning samma år han frångick densamma, och om han bibehållit befattningen blott en kort tid längre, skulle den äfven för honom hafva ansetts vara lika med en Statens tjeust.

Vid sådant förhållande tror jag, att, om man nedsätter pensionen till ett belopp, som föranleder honom att icke lemna tjeusten, man derigenom icke egentligen skadar *honom*, utan *den ort*, för hvilken en frisk, kraftfull och ständigt tillgänglig läkare måste vara ett nödvändigt behof. Härtill kommer slutligen — och jag lägger derpå en synnerlig vikt — att, om äfven den principen i allmänhet skall följas, att pension ej bör vara lika stor som lön, den dock icke är tillämplig, då lönen är otillräcklig. Af dessa skäl anser jag för min del, att Stats-Utskottets hemställan bör godkännas.

Grefve Posse: Jag ber Kammaren icke förbise, att här är fråga om, icke att meddela någon nådegåfva, utan att utöfva simpel rättvisa. Denne man har verkligen haft en oerhörd otur, ty om han blott några månader till staduat qvar i tienst såsom läkare å Wermlandsnäs, hade han för denna befattning fått beräkna tienstår såsom vid en annan Stans tienst, hvarom förordning utiärdades kort efter det han lemnat befattningen, och han hade då ovilkorligen varit berättigad till pension. Jag tror, att endast denna omständighet är tillräcklig för att motivera ett bifall till Stats-Utskottets hemställan i denna punkt, hvarom jag anhåller.

Grefve Sparre: Den siste talaren har redan för Herrarne redogjort därför, att här endast och allenast är fråga om att utöfva rättvisa. Jag behöfver därför icke uppehålla mig vid denna sida af saken, och vill i stället företrädesvis yttra mig ur synpunkten af ortens behof. Mannen är gammal och oförmögen att sköta sin tienst, åtminstone på ett sätt som tillbörligen motsvarar allmänhetens billigaste anspråk. Han har under en längre tienstgöring dels i Piteå och dels å Wermlandsnäs utnött sina krafter och sin helse, och han är numera alldeles urständssatt att, såsom sig bör, vara till något gagn för den ort, der han är anställd. Viljen I, mine Herrar, att denna ort i allt fall skall vara af honom beroende? Jag anhåller i ortens namn att befrias från en läkarevård, som för densamma icke kan hafva den ringaste nytta, men väl medföra mycken olägenhet; och då här icke finnes någon möjlighet att afsätta odugliga embets- och tienstemen, för så vidt de icke begå brott, får jag ur denna synpunkt och med afseende å angelägenheten för orten att hafva en läkare, som *kan* vara till hjälp vid inträffande sjukdomsfall, hvilket ändamål endast kan vinnas genom att bevilja den nuvarande innehafvaren af provincialläkaretjensten i ifrågavarande distrikt här föreslagen pension, hemställa till Kammaren om bifall till Stats-Utskottets tillstyrkande.

Herr Jöns Pehrsson: Vid alla tillfällen, då fråga här förevarit om att pensionera tienstemen, har jag icke kunnat gilla den principen att bevilja dem lika mycket i pension, som deras lön varit. Jag anser, att detta är en oriktig grundsats, ty man betager derigenom arbetet sitt värde. Fördenskull bör ock, efter min öfvertygelse, den principen strängt fasthållas, att pensionsbeloppet skall vara mindre än lönen. I öfverensstämmelse härmed är jag ock, lika med den förste talaren, af den mening, att den pension, hvarom nu är fråga, bör nedsättas till hälften af hvad Stats-Utskottet tillstyrkt och sådant desto heldre som det torde vara uppenbart, att, då en person får 1,000 R:dr om året utan tienstgöringsskyldighet, han bör kunna lefva sorgfritt under sina återstående dagar, helst då i betraktande tages, att sådana tienstemen, som den här förevarande, under sin verksamhetstid icke äro bland de minst lönade. Jag yrkar således, att Utskottets förslag i denna del må på det sätt godkännas, att en pension af 1,000 R:dr beviljas.

Grefve Sparre: Jag skall icke hafva något att anmärka emot hvad Jöns Pehrsson anført, om lagarne ändras och möjlighet vinnes att afsätta en embetsman, som af ålder och skröplighet blifvit oförmögen att sköta sin tjenst. Men då lagen *icke* är sådan, och man *icke* kan få honom att taga afsked, om han ej får behålla sin lön i pension — hvad skall man då göra? Skall han fortfarande få till namnet kvarstå vid en tjenst, som han till gagnet icke längre kan fullgöra, och hvad lider icke orten af ett så förvändt förhållande? Förändrom lagarne, sägom, att på allmänna indragningsstaten ingen embets- och tjensteman får uppbära full lön i pension, berättigom verkställande makten att afsätta sådana i det allmänna tjenst anställda personer, som till följd af ålder och sjuklighet icke längre förmå att på ett tillfredsställande sätt sköta sitt kall — men då detta ännu icke skett, bönfaller jag, att vi må befrias från en läkare, som icke kan vara oss till något gagn. Jag har dertill så mycket större anledning, som, efter hvad förut blifvit antydt, nu icke är fråga om annat än de år, under hvilka han varit anställd såsom läkare i Piteå och på Wermlandsnäs, och som, om han endast en kort tid längre bibehållit den sednare tjensten, fått enligt författningarne i hans tjänste-år inberäknas; och då härtill kommer, att han redan uppnått en ålder af 67 år, är sjuklig och otjenstbar, synes verkligen, mine Herrar, rättvisa och behörigt afseende å ortens nytta oeftergiftigen fordra ett bifall till Stats-Utskottets förslag i denna del, hvarom jag äfven förnyar min anhållan.

Öfverläggningen var slutad. Då Herr Talmaunen, efter upptagande af de särskilda yrkanden, som förekommit samt derå afgifna propositioner, förklarade ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets förslag, begärdes omröstning, som alltså företogs enligt en voteringsproposition, så lydande:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt under 20:de punkten af dess Utlåtande N:o 29,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är den ifrågasatta pensionen af Kammararen beviljad till hälften af dess föreslagna belopp, eller Ett Tusen R:dr R:mt.

Vid sedlarnes öppnande och hopräkning funnos 73 ja mot 72 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

Punkten 21.

Bifölls.

Punkten 22.

Friherre Åkerhjelm: Denna punkt är redan bifallen af Första Kammaren. och ehuru jag således numera icke eger någon anledning att något hoppas af en återremiss eller i öfrigt kan denna gång något i saken utträtta. då ett förslag till underdånig skrifvelse, äfven om detsamma af denna Kammare bifölles, numera icke kunde blifva Riksdagens beslut, har jag likväl ansett för min ovilkorliga skyldighet att icke låta denna punkt passera oanmärkt inom denna Kammare, förnämligast som jag i allt fall tror den vara förtjent af särskild uppmärksamhet.

Då Sjunde Hufvudtiteln behandlades, biföll Kammaren reservationsanslaget till extra utgifter att utgå med samma belopp, som det utgör för närvarande, eller 46,500 R:dr, deraf en betydligare del på föredragning af vederbörande departementschef till så kallade gratifikationer användas. Dessa gratifikationer hafva emellertid, på sätt Riksdagens sednast församlade revisorer äfven anmärkt, ofta beviljats åt samma personer år efter år med oförändradt belopp, hvarigenom bland annat inträffat, att. då Riksdagen någon gång icke på Nionde Hufvudtiteln uppfört någon af Kongl. Maj:t begärd pension, har i stället af ifrågavarande anslag å Sjunde Hufvudtiteln anvisats gratifikationer är från år, hvilka derigenom i sjelfva verket fått karakter af pensioner. Med anledning af, detta förhållande hafva revisorerne ansett, att gratifikationer af denna beskaffenhet lämpligen kunde, för att komma under Riksdagens pröfning, uppföras under Nionde Hufvudtiteln, hvarå dylika utgifter i allmänhet äro upptagna, och i stället ett motsvarande belopp afföras från den förra. Enär emellertid Utskottet icke fästat afseende å denna revisorerne anmärkning, då Sjunde Hufvudtiteln behandlades, och jag nödgas erkänna, att vid dess pröfning här i Kammaren jag icke kom att erinra mig denna post, till ursäkt hvarföre möjligen må gälla att den icke finnes särskild omnämnd i Betänkan-det, utan endast i den bifogade tabellen är till oförändradt belopp upptagen, lärer svärligen något annat nu vara att åtgöra, än att framföra en ödmjuk anhållan om, att Kammarens ledamöter ville ihågkomma ärendet till nästa riksdag; ty det kan icke gerna vara öfverensstämmande med andan af vår konstitution, att Kammaren skall, såsom här i afton, punktvis pröfva hvarje anslagsfråga på Nionde Hufvudtiteln till huru ringa belopp som helst, under det att Kongl. Maj:t använder närmare 24,000 R:dr till så kallade gratifikationer under rubrik: "till nådegåfvor åt behöfvande" af det på den Sjunde Hufvudtiteln under den derom intet sägande oskyldiga benämningen "extra utgifter" beviljade anslag.

För öfrigt är det äfven ett eget förhållande med det belopp af 800 R:dr, som blifvit stäldt till Chefens för Finans-departementet enskilda disposition, då hvarken beträffande fördelningen af dessa medel eller sättet för deras användande någon upplysning af räkenskaperna kunnat vinnas af revisorerne. Under för handen varande förhållanden vill jag likväl icke framställa något yrkande med anledning af den föredragna punkten, utan önskar endast att få mitt yttrande till protokollet.

Med Friherre Åkerhjelm förenade sig Herr *Nils Larson*.

Herr Hæggström: Äfven jag anhåller att få förena mig med Friherre Åkerhjelm, men med det tillägg att punkten med ogillande lägges till handlingarne.

Grefve Sparre: Då Stats-Utskottet vid granskning af handlingarne icke funnit någon anledning till anmärkning emot den nuvarande anordningen, anser jag, att det på en sådan uppgift, som vi nu erhållit af en ledamot i Kammaren, vore nästan lättsinnigt att lägga punkten med ogillande till handlingarne. Jag vågar påstå, att för ett sådant omdöme dock erfordras en något närmare kännedom om den sak, hvarom fråga är, hvartill kommer, att vi ännu icke hört den andra partens förklaring. Jag anhåller derföre, att Kammaren ville utan något vare sig gillande eller ogillande låta vid Stats-Utskottets yttrande bero.

Friherre Åkerhjelm: Jag har begärt ordet med anledning af hvad den värde representanten från Wenersborg nu anfört. Jag har velat fästa hans uppmärksamhet uppå, att det yttrande, mot hvilket han uppträdt, icke är af den beskaffenhet han antydt. Det är nemligen alldeles icke afgifvet af någon enskild ledamot utan af Riksdagens sednast församlade revisorer, såsom han kan inhemta af § 6 i den för en hvar tillgängliga revisionsberättelsen, i händelse han skulle behaga att derom taga kännedom. Då revisorerne af Statsverket äro Riksdagens grundlagsenligen utsedde förtroendemän, hoppas jag att deras auktoritet och behörighet skall erkännas af en hvar inom denna Kammare, således äfven af den ärade representanten för Wenersborg.

Medan jag har ordet, vill jag för öfrigt af förekommen anledning gifva tillkänna, att orsaken hvarföre jag icke begärt, att punkten skulle med ogillande läggas till handlingarne, icke är den att jag gillar Stats-Utskottets förfarande, utan ligger deruti att jag tror, det våra grundlagar icke i allmänhet medgifva oss att fatta sådana beslut.

Med Friherre Åkerhjelm förenade sig Herr *Tjernlund*.

Herr Hæggström: Jag är i det väsendtligaste förekommen af Friherre Åkerhjelm. Äfven jag hade ämnat att fästa den ärade representantens från Wenersborg uppmärksamhet derå, att den ifrågavarande framställningen härleder sig icke ifrån någon enskild representant utan från Riksdagens sednast församlade revisorer. För öfrigt får jag tillkännagifva, att, om det yrkande jag nyss hade äran framställa, kan anses vara på något sätt stridande mot grundlagen, jag afstår derifrån.

Friherre Alströmer: Jag vill blott hemställa, om det kan vara lämpligt att lägga denna punkt med ogillande till handlingarne, då Kammaren derigenom skulle ogilla sin egen åtgärd att hafva godkänt Sjunde Hufvudtiteln, hvarå nu ifrågavarande anslag är uppfördt.

Grefve Posse: Jag ber om ursäkt, att jag tager Kammarens tid i anspråk, men jag har velat nämna, att jag för min del icke kan fatta betydenheten af den anordning, som statsrevisorerna här påyrkat. För

mig är det klart, att, om dessa medel finnas uppförda på Nionde eller Sjunde Hufvudtiteln, förändras derigenom icke sjelfva förhållandet, som bestämmer, att medlen äro ställda till Kongl. Maj:ts disposition. Något yrkande om inskränkning af denna dispositionsrätt är icke gjord, och Kongl. Maj:t eger således att förfoga öfver medlen lika fritt på den ena som på den andra Hufvudtiteln, intill dess Riksdagen angående dispositionen af dem annorlunda förordnar. Jag tror, att anmärkningen emot punkten är mycket obetydlig, och anhåller om bifall till Stats-Utskottets framställning.

Öfverläggningen var slutad och punkten bifölls.

Punkterna 23—26.

Biföllos.

Slutligen blefvo de vid utlåtandet fogade *tabellerna* godkända, dock så att de deri förekommande sifferuppgifter borde bringas till öfverensstämmelse med Kammarens nu fattade, från Utskottets förslag afvikande beslut.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag rörande de under eftermiddagens sammanträde fattade beslut öfver Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 28 och 29.

§ 7.

Herr Julius Lindström, hvars hustru afidit, hade af sådant anledning och då viktiga enskilda angelägenheter påkallade hans närvaro i hemmet under en längre tid, anmält sig till erhållande af en månads ytterligare ledighet från riksdagsgörömlen; och fann Kammaren, med afseende å de till stöd för denna ansökning åberopade särskilda omständigheter, skäligen bevilja Herr Lindström ledighet för hela den tid, som af honom sålunda blifvit ifrågasatt.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 10 e. m.

In fidem

H. Husberg.